

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

«Παιδεία τοῖς μέν νέοις σωφροσύνην,
τοῖς δέ πρεσβυτέροις παραμυθίαν,
τοῖς δέ πένησι πλούτον,
τοῖς δέ πλουσίοις κόσμον εἶναι»

Διογένης

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

**ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» Βουκουρεστίου 25
α΄ όροφος, Κωδ. Ταχ. 106 71 Τηλ. 3620.702**

H.P. Blavatsky	Τό κλειδί τής Θεοσοφίας	2.000
H.P. Blavatsky	Ή φωνή τής αιγιής	1.000
An. Besant	Θάνατος και Ή υπερπέραν	900
An. Besant	Ή εξέλιξις τής ζωής και τής μορφής	1.000
C.W. Leadbeater	Ή μυστική ιστορία του Τεκτονισμού	2.000
N. Sri Ram	Προσέγγισις προς την Πραγματικότητα	1.000
N. Sri Ram	Αι βαθύτεραι όψεις τής Ζωής	1.000
Irving S. Cooper	Ή Μετενάρκωσις	1.000
Vivekananda	Κάρμα - Γιόγκα	1.000
Eliphas Levi	Τό μέγα άπόρρητο α΄ μέρος	1.000
» »	» » β΄ μέρος	1.300
» »	Τό βιβλίον των Σοφών	1.200
Papus	Μετενάρκωσις	1.300
»	Πραγματεία επί των άπόκρυφων έπιστημών	2.500
ΥΒ Μπερτού	Διδασκαλίαι των Δρυϊδών	1.000
Ήντ. Άνδριανοπούλου	Άρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι	2.000
Ήντ. Άνδριανοπούλου	Ό άνθρωπος και ή ζωή	2.000
Ήντ. Άνδριανοπούλου	Οι Νόμοι τής Ζωής	1.200
Ήω. Βασιλή	Τό Σημειωματάριο ενός Μύστου	2.000
Ήω. Βασιλή	Τά φυσικά δικαιώματα του ανθρώπου	800
Περιοδικόν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι χαρτόδετοι	2.000
«ΙΛΙΣΟΣ»	Έπιλογή 1956-58, 1959-61, 1962-65 έκά- στη δεμένη	2.500
«ΙΛΙΣΟΣ»	Έπιλογή 1966-1970 χαρτόδετος	2.000
	Έπιλογή 1966-1970 δεμένη	2.500

Τά έξοδα επί άντικαταβολή έπιβαρύνουν τον αγοραστήν.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 400

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 2.000. Έξωτ. Δρχ. 3.000.

(Γιά τό έτος 1992)

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Βουκουρεστίου 25 Κωδ. Ταχ. 106 71, Ἀθῆναι Τηλ. 362.0702

Ἰδρυτής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰδιοκτησία: Θεοσοφικὴ Ἐταιρία ἐν Ἑλλάδι

Ἐκδότης-Διευθυντής: Πολ. Ἀντζακας

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Π. Ἀναγνωστου, Π. Παπασιωτῆς

Ἔτος 37ον ● Ἰανουάριος – Φεβρουάριος 1992 ● Τεύχος 204

ΤΑ ΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

ὑπό Oswald Wirth*

Ὁ Τεκτονισμὸς ἀντικαταστήσας καὶ διαδεχθεὶς τὰ μυστικο-επαγγελματικὰ Σωματεῖα τοῦ Μεσαίωνα, προσέλαβε χαρακτηριστὰ καθαρῶς ἠθικῆς, διδακτικῆς καὶ ὀρθολογιστικῆς μορφῆς. Ὁ σκοπὸς του εἶναι νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον βελτίονα, διδάσκων αὐτὸν νὰ τελειοποιηθῇ καὶ νὰ καταστῇ κανονικὸς λειτουργημένος λίθος τοῦ μεγάλου Ναοῦ τῆς Ἀνθρωπότητος. Καὶ ἐντεῦθεν ἐκπορεύεται ἡ θαυμασιὰ αὕτη ἠθικὴ διδασκαλία, ἡ ἐρειδομένη ἐπὶ τῶν ἀλληγοριῶν τῆς Τέχνης τοῦ οἰκοδομεῖν, τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦμέγα τοῦ συγχρόνου Τεκτονισμοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ Τεκτονισμὸς δὲν περιορίζεται, οὔτε ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἠθικοποίησιν, ἢ ὅποια ἴσως θὰ ἦτο προσιτὴ εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα, ἀλλὰ καὶ ἀξιοῖ τὴν εἰς τὰ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΜΥΗΣΙΝ τῶν ὀπαδῶν του. Διότι ἐάν δὲν ὑπῆρχον τὰ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ, τότε οὗτος δὲν θὰ ἀπετέλει παρά καθαρὸν ὀρθολογιστικὸν σύστημα, θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ ἐξηγηθῇ εἰς σελίδας μόνον τινὰς καὶ οὐδεμίαν ἀνάγκη θὰ ὑπῆρχε δημιουργίας τῶν διαφόρων βαθμῶν. Ὅλα τὰ ἀφορῶντα τὴν τεκτονικὴν ἠθικὴν εἶναι εὐχερῶς ἀντιληπτὰ ὑπὸ πάντων. Δι' ὃ καὶ ἔχομεν ἴσως ἄδικον ὅταν ἐξακο-

λουθοῦμεν νά τηρῶμεν ταύτην μυστικήν, ἐνῶ ἐπιβάλλεται, ἀφοῦ ἐμβαθύνωμεν εἰς ταύτην, νά τήν διαδώσωμεν ὅσον τό δυνατόν εὐρύτερον, πρὸς τό συμφέρον τῆς ἠθικοποιήσεως τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἄλλά, ὅσονδήποτε καί ἂν εἶναι οὐσιώδης ἡ ἠθική ἐν τῷ Τεκτονισμῷ, δέν εἶναι ὁμως αὕτη τό πᾶν εἰς μίαν ὀργάνωσιν ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΗΝ. Θέτομεν εἰς τοὺς μουμένους αἰνίγματα, προσκαλοῦντες αὐτούς νά ἐνωθῶσι μεθ' ἡμῶν πρὸς ἐπίλυσίν των, διότι τὰ ἀνοίγματα ταῦτα ὁμολογοῦμεν ὅτι τὰ ἀγνοοῦμεν, ἀφοῦ εὐρίσκόμεθα ἐν τῇ ἐρευνῇ τοῦ ΑΠΟΛΕΣΘΕΝΤΟΣ ΛΟΓΟΥ. Οὕτω ὁ Τεκτονισμός δέν ἐμφανίζεται ἀπλῶς ὡς μία λαμπρά ἀδελφική ὀργάνωσις, σκοποῦσα τήν προσέγγισιν τῶν ἀνθρώπων, παρά τὰς διαιρέσεις των. Ἐχομεν κληρονομήσει ρητά καί σύμβολα, τῶν ὁποίων θά ἤμεθα ἀνάξιοι ἐάν δέν ὦμεν ἀληθεῖς καί πραγματικοὶ ΜΥΣΤΑΙ.

Ὁ Τεκτονισμός μᾶς εἰσήγαγε εἰς τὰ Μυστήριά του, παρουσιάζων ταῦτα ἡμῖν ὑπὸ τήν συμβολικήν των μορφήν, ἀλλά καί ἡμεῖς ἔχομεν ἐπιτακτικόν καθήκον νά ἀντιληφθῶμεν καί νά ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ ἱερά τοῦτα πράγματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπιδεικνύονται. Ἐάν δέν καταβάλλωμεν πρὸς τοῦτο τήν δέουσαν φροντίδα, τότε παραμένομεν ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΩΣ βέβηλοι, ἀρκοῦμενοι οὕτω εἰς τό νά μένωμεν παιδαριωδῶς Μαθηταί, ξένοι πρὸς τήν κατανόησιν τῆς Τέχνης καί, διὰ τοῦτο, ἀνίκανοι νά αὐξηθῶμεν εἰς Ἐταίρους, πολὺ δέ ὀλιγώτερον νά κερδίσωμεν τόν ὑψηλόν βαθμόν τοῦ Διδασκάλου. Καί μέ τὰς πλέον ἀψόγους καί κανονικὰς τελετουργίας δέν γίνονται θαύματα, χρειάζεται ἐπίμονος ἐργασία κατ' ἴδιαν διὰ τήν κατάκτησιν τῆς Μυήσεως.

Ἄνευ τούτου, ὁ Τεκτονισμός δέν θά ἦτο παρά τό ἡμισυ τοῦ ἑαυτοῦ του καί θά ἀπετέλει ἀναχρονισμόν, ἂν μὴ δεισιδαιμονίαν. Οὕτω ἐξηγεῖται καί δικαιολογεῖται πλήρως ἡ λατρεία τῶν Τεκτ., ὅσοι αἰσθάνονται τόν Τεκτονισμόν, πρὸς τὰ Τυπικά μας, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὑπὸ τούτων ἱερά. Ἄλλά καί τοῦτο δέν εἶναι ἀρκετόν. Χρειάζεται νά γίνῃ πλήρης ἡ κατανόησις τῶν Τυπικῶν τούτων, διότι ἄλλως ὅλοι οἱ πιστοὶ πρὸς τὰ καθιερωμένα εἶναι προπαρασκευασμένοι τήν καρδίαν νά καταστῶσι Τέκτονες, πλην, ἀνευ τῆς ἀπαραιτήτου πρὸς τοῦτο ἐργασίας, δέν θά κατακτήσουν ποτέ τό φῶς. Καί θά ἦτο ἔλλειψις εἰς τό πρόγραμμά μας ἐάν παραμελεῖτο ἡ κυρίως ΤΕΧΝΗ, δηλαδή ἡ ἐποικοδομητικὴ ἐργασία, εἰς ἣν δέον νά ἀποδωθῇ τό ἄτομον.

Ἡ ἀπλή ἀνάγνωσις τοῦ Τυπικοῦ, ὅσονδήποτε μετὰ πομπῆς καί ἱερατικῆς ἐξάρσεως καί ἂν γίνεταί, δέν ἀνταποκρίνεται πρὸς

τήν ΤΕΚΤΟΝΙΚΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ, ὑπό τό πνεῦμα τῶν ἡμετέρων ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ, τά ὁποῖα ἀξιοῦσιν ἀπό ἡμᾶς ἐργασίαν ἀφορῶσαν τήν ὑψηλὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐρεύνης τῆς Ἀληθείας, μακράν πάσης προκαταλήψεως.

Διατί ἀφαιροῦμεν ὅλα τὰ ἐφ' ἡμῶν μέταλλα; Εἰς τί ἀντιστοιχοῦσιν αἱ διαδοχικαὶ δοκιμασίαι, ἄς ὑφιστάμεθα; Ἀτυχῶς ἢ πλήρης ἐξήγησις τῶν Τυπικῶν μας καὶ τῶν συμβόλων μας ἀγνοεῖται ἀπό τό μεγαλύτερον μέρος τῶν Αἰ. Αἰ. τῶν ὁποίων ἢ μύησις, διεξαγομένη τυπικῶς, οὐδέποτε, πλην ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὑπῆρξε βαθεῖα καὶ συνεπῶς πραγματικῆ. Πόσοι δυνάμεθα νά βεβαιώσωμεν ἡμᾶς ὅτι εἴμεθα ἀληθεῖς μύσται;

Ἴσως ὑπάρχουν ἀρκετοὶ τοιοῦτοι, ὅσοι εἰργάσθησαν διὰ τήν τεκτονικὴν μόρφωσιν των καὶ ἐκτός τῆς Στοᾶς, σκεπτόμενοι ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν ἐν ταύτῃ. Οἱ ἀμελεῖς, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἠρκέσθησαν εἰς τό νά ὀνομασθῶσιν Τεκτ., ἀφοῦ κατέβαλον τὰ μύητρά των καὶ ἐξακολουθοῦν καταβάλλοντες κανονικῶς τὰς συνδρομάς των, εἶναι συμβατικῶς Τεκτ. εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐν τῇ ἀγνοίᾳ συναδέλφων των. Οὐδαμῶς βεβαίως οὗτοι εἶναι ἀξιοὶ περιφρονήσεως, ἀφοῦ δὲν ἀμφισβητεῖται ἡ καλὴ των πίστις, ὡς καὶ ἡ ἀνάπτυξις αἰσθημάτων γενναιοφροσύνης, πρέπει ὅμως νά δοθῇ εἰς τούτους νά ἐννοήσωσι τήν ἀγνοίαν, εἰς ἣν διατελοῦν, ἵνα κατορθωθῇ νά μαθητεύσωσιν ἐκουσίως εἰς τό σχολεῖον των πλέον τεκτονικῶς πεπαιδευμένων.

Ὁ Τεκτονισμὸς ἀξιοῖ νά μελετηθῇ ἐπὶ μακρόν, μέ ἀγάπην καὶ ἐπιμονήν, διότι τὰ σύμβολά μας ἐνέχουσι βαθυτάτην ἐννοίαν, μᾶς ἀποκαλύπτουν ὅ,τι κρύπτεται ἐν ἡμῖν ἀπό τό παγκοσμίως Ἀληθές. Ἐάν ἡ ἐν ἡμῖν περισυλλογὴ τῆς σκέψεώς μας, ὅπως ἐπιτάσσει τό Τυπικόν μας (Σκοτεινὸς θάλαμος τῶν σκέψεων) ἀγάγει ἡμᾶς εἰς αὐτήν ταύτην τήν πηγὴν τῆς σκέψεως ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφήν μέ ἓνα κόσμον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πλέον ὁμοῖος μέ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν τῶν πραγμάτων. Διότι ὅ,τι εἶναι ἐξωτερικόν καὶ συνεπῶς ἀντιληπτόν ἀπὸ τὰς κοινὰς αἰσθήσεις εἶναι καὶ βέβηλον (*profane, pro fanus*, ἔξω τοῦ Ναοῦ), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι εἶναι ἐσωτερικόν τό ὁποῖον ἀποκαλύπτεται μόνον εἰς τὸν Μύστην, τὸν γινόμενον δεκτὸν εἰς τό ἄδυτον τοῦ Ναοῦ.

Ὁ Τέκτων δὲν εἶναι πλέον βέβηλος, τό ὁποῖον σημαίνει ὅτι οὗτος ἐννοεῖ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὁ βέβηλος ἀδυνατεῖ νά ἐννοῇ καὶ ὅτι προσεκτήσατο τήν κατανόησιν τῆς ὑψηλῆς Τέχνης τῆς Ζωῆς. Ὁ Μύστης δὲν ζῆ πλέον ὡς τυφλός, ἀνίκανος νά συλλάβῃ τήν ἐννοίαν τῆς Ζωῆς. Εἶδε τό Φῶς καὶ γνωρίζει νά διευθύνῃ ἑαυτὸν διὰ μέσου τοῦ σκότους τῆς ὑπάρξεως. Ἀλλὰ τοῦτο προϋποθέτει

τήν πρόσκτησιν μιᾶς ἰδιαιτέρας ΣΟΦΙΑΣ, συμμαχούσης με μίαν ἐνεργητικὴν ΔΥΝΑΜΙΝ, δι' ὧν πραγματοποιεῖται ἡ ΩΡΑΙΟΤΗΣ ἐν τῇ ζωῇ.

Διὰ τὸν Μύστην, ἡ ἐντιμότης καὶ ἡ τήρησις τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἀποτελοῦσι τὸ στοιχειωδέστερον καὶ ἐλάχιστον καθῆκον. Ἡ εὐλάβεια αὐτοῦ ἐναντι τοῦ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ὁμολογίαν ἐνός προφορικοῦ ΠΙΣΤΕΥΩ. Διὰ τὸν ἀληθῆ Τέκτονα, ἡ εὐλάβεια αὐτῆ ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Φαντασθῆτε ἐργάτας οἰκοδόμους, οἱ ὅποιοι ἀντὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονος, περιωρίζοντο εἰς ὕμνους πρὸς αὐτόν. Βεβαίως οὗτοι θὰ ἀπεβάλλοντο ἀμέσως τῆς ἐργασίας. Ὅθεν ἡ ἡμετέρα ἀποστολὴ εἶναι ἡ μετὰ ζήλου καὶ διακρίσεως ἐργασία, ὡς τελειῶν μαθητῶν τῆς ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ.

Οἱ Τέκτονες, ἰδία τῶν ἀνωτέρων φιλοσοφικῶν Στ., ἔχουσιν ὑποχρέωσιν νὰ καθοδηγῶσι καὶ νὰ φωτίζωσι τοὺς ἐν ταῖς συμβολικαῖς Στ. Τέκτονας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν σημασίαν τῶν τριῶν πρώτων βαθμῶν. Οὕτω ὁ Τεκτονισμός, θὰ καταστῆ ἀληθῶς μυσταγωγικὴ Ἑταιρεία καὶ θὰ ἀποκτήσῃ πλήρη συνειδησιν ἑαυτοῦ.

Σκεπτόμενοι βαθέως ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ δεῖ ἡσυχῶς νὰ κατορθώσῃ νὰ φωτισθῆ, διότι τοῦτο σημαίνει τὴν ΑΛΗΘΗ ΕΡΓΑΣΙΑΝ καὶ οὐχὶ μόνον ἡ ἀνάγνωσις τεκτονικῶν βιβλίων, πράγμα τὸ ὅποιον προσομοιάζει πρὸς τὸν βέβηλον τρόπον ἐκπαιδεύσεως. Καὶ ἐν τούτοις, ὑπάρχουσιν ἀμύητοι περιεργοί, οἱ ὅποιοι μελετοῦν τὰ ΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ κατὰ τρόπον πολὺ ὀλιγώτερον ἐπιπόλαιον, ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους Τέκτονας.

Οἱ Τέκτονες πρέπει νὰ καταστῶμεν ἀληθεῖς Μύσται. Τὸ Πνεῦμα πνέει ὅπου θέλει. Εἰς ἡμᾶς ἀνήκει νὰ πνευματοποιηθῶμεν διὰ νὰ τηρήσωμεν τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἀνελάβομεν, ἀποδεχθέντες τὴν κληρονομίαν τῶν Τεκτονικῶν Συμβόλων.

* Ἐδημοσιεύθη εἰς Πυθαγόρα Γνώμονα 1-9-1933.

* Oswald Wirth 1860-1943. Τέκτων, διάσημος Γάλλος. Πνευματικὸς καὶ οὐσιαστικὸς κληρονόμος τοῦ Ραγκῶν. Ἐγγραψε πολλὰ Τεκτονικὰ βιβλία καὶ μελέτας.

Αἱ ἐλπίδες καὶ οἱ κίνδυνοι τοῦ Πνευματισμοῦ

Τοῦ ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΑΣΙΛΗ

Διὰ νὰ μελετήσωμεν τὸν πνευματισμὸν καὶ τὰς ἀποκρύφους λεγομένας ἐπιστήμας, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὠρισμένα ἐφόδια πρὸς τοῦτο. Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὰς στοιχειώδεις γνώσεις τῆς Κοσμοθεωρίας ἐκείνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπορρέει ἡ γνώσις τῆς συστάσεως τῶν Κόσμων, τῆς συστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τῆς πορείας καὶ ἐξελίξεως αὐτῆς.

Ἔστω ἡμῖν ὡς ἀπαρχὴ τῆς ἐπιδόσεως αὐτῆς ἡ γνώσις, ὅτι ὁρος καὶ κανὼν ἀπαράβατος εἶναι ὅπως ἡ ἀσάλευτος ἠθικὴ κατὰστασις, νοητικὴ ἀρτιότης καὶ ἐνέργεια ἡ πνευματικὴ εἶναι τὸ ἔρεισμα ἐκείνου, ὅστις ἐπιθυμεῖ ν' ἀποδυθῆ εἰς τοιαύτας μελέτας, εἰς τοιαύτας τολμηρὰς ἐνεργείας.

Τὸ πελώριον σύμβολον τῆς Σφιγγός, τὸ ὁποῖον προβάλλει ἐπιβλητικὸν πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν πυραμίδων, ὅπου ἐδιδάσκετο ἡ θεία Σοφία τῶν Αἰγυπτίων, ὑπενθυμίζει εἰς ὅσους θέλουν νὰ κρούσουν τὴν θύραν τοῦ ἄλλου Κόσμου, ὅτι πρέπει νὰ ἔχη ἐκδηλώσει τὸ πνεῦμα τῶν τὰς ἰκανότητος καὶ τὰς δυνάμεις πού περικλείει τὸ Μέγα καὶ σιγηλὸν Σύμβολον τοῦ τελείου Μύστου, τοῦ ἰκανοῦ νὰ ἐκπορθῆσῃ τὰ μυστικά τοῦ οὐρανοῦ.

Οὗτος πρέπει πλήρως νὰ ἔχη ἐκδηλώσει ἀρτίαν γνωστικὴν ἰκανότητα καὶ ἐνέργειαν σκέψεως, βούλησιν ἀκατάβλητον, τολμηρὴν ἀφθαστον καὶ σιγὴν, ἥτοι αὐτοσυγκέντρωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ δέος τῆς μονώσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἀκούσῃ μόνον τὴν φωνὴν τῆς σιγῆς, ἀσφαλοῦς ὁδηγοῦ εἰς τὴν λεωφόρον τῆς αὐτομονώσεως, εἰς τὸ μυστήριον τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς τελειώσεως.

Μὲ τοιαύτας ἰκανότητος ἐφωδιασμένος ὁ ἐρευνητὴς τοῦ υπερπέραν, θὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ του.

Διὰ νὰ ἐπιληφθῆ ὁμως τοῦ τοιοῦτου ἔργου ὁ ἐρευνητὴς, πρέπει νὰ μεταμορφώσῃ τὰς σκέψεις του, καὶ διανοητικῶς. Πρὸς τοῦτο, θέλομεν ἐκθέσει ὠρισμένας ἀπόψεις Κοσμοθεωρίας Φυσιοκρατικῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πᾶν ἐκπνευματοῦται, διότι τὸ πᾶν προέρχεται ἀπὸ τὸ χάος καὶ μεταβάλλεται εἰς συγκεκριμένον μορφικὸν εἶναι. Τὸ πᾶν προέρχεται ἐκ τοῦ σκότους καὶ βαίνει πρὸς τὸ φῶς· τὸ πᾶν, ἄνθρωποι καὶ Θεοί, διαγράφουν τὴν αὐτὴν τροχίαν, προερχόμενοι ἐκ τῆς ἀτελείας καὶ φθάνουν τὴν τελειότητα. Τὰ κατωτέρω ἀποτελοῦν ἀπλᾶς νύξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυ-

νατόν νά κατευθύνουν τήν ἔρευναν πρός τήν μελέτην τῆς ἀρχαίας σοφίας, ἡ ὁποία μέ τās ἀκτίνας τῆς θά φωτίση τόν δρόμον τῆς πραγματικῆς μονώσεως. Ἐλπίζομεν, ὅτι αἱ νύξεις αὐταί θά ἀφυπνίσουν τοὺς ληθαργοῦντας, θά φωτίσουν τοὺς εἰλικρινεῖς καί σταθεροὺς ἐρευνητάς καί θά ὀδηγήσουν τοὺς ποθοῦντας καί διψῶντας τήν ἀλήθειαν εἰς τήν ἀστείρευτον πηγὴν τῆς πραγματικότητος καί τοῦ Φωτός. Θεῖος Νοῦς διέπει τοὺς κόσμους. Ὁ Θεῖος οὗτος Νοῦς εἶναι Κοσμοποιός οὐσία, μέ τήν ὁποίαν ταύτιζεται ἡ δύναμις ἐκείνη, ἥτις τό πᾶν μετουσιώνει εἰς Ἐγὼ ἐκδηλοῦν προοδευτικῶς νοημοσύνην καί συνειδησιν. Εἰς τήν οὐσίαν αὐτὴν ἐνυπάρχει, ὡς Νόμος σταθερός ἀναλλοίωτος, αἰώνιος ρυθμιστής τοῦ παντός, πρός τόν ὁποῖον πρέπει νά προσαρμόζωνται τὰ ὄντα καί τὰ πράγματα τῆς φύσεως, διὰ νά ἐκτυλίσσουν τās λανθάνουσας δυνάμεις των καί συντελέσουν οὕτως εἰς τήν παγκόσμιον Ἄρμονίαν. Τόν Μέγιστον τοῦτον Νόμον ἡ ἀνθρωπίνη ἀτέλεια χαρακτηρίζει ὡς ἔρωτα καί Ἀγάπην.

Ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ τό ὕλικόν του περιβλημα, τό ὁποῖον ἀενάως ἀνανεοῦται, διατηρεῖ τήν διανοητικὴν ἐκείνην ἰκανότητα, δηλ. τό ἀφθαρτον ἐγὼ του, τήν συνειδησίν του ἐκείνην, ἥτις τοῦ ἐπιτρέπει νά γνωρίσῃ τόν ἑαυτὸν του καί τό Σύμπαν.

Τό Σύμπαν ἐπίσης, καίτοι κατ' ἐπίφασιν φαίνεται ἀεὶ μεταβαλλόμενον, ἐν τούτοις διατηρεῖται εἰς μίαν ἐνότητα. Χάρις εἰς τήν Ἐπερτάτην Μονάδα, εἰς τήν ὁποίαν ἐμφωλεῖται ἡ πλαστικὴ, μορφοποιητικὴ καί συνεκτικὴ Δύναμις, ἡ ὠθοῦσα κάθε ὄν εἰς ἀτέρμονα ἐξέλιξιν καί τελειότητα, ἔλκει κάθε μορφήν καί συνειδησιν εἰς τόν κύκλον τῆς Θεῖας Ἄρμονίας. Οὕτω μεταμορφώνει πᾶσαν μορφήν εἰς ἐστίαν ἁρμονίας καί φωτός, δηλ. εἰς ἐλευθέραν συνειδησιν.

Οἱ ἀρχαῖοι Μῦσται καί πολλοὶ σοφοὶ τήν Μονάδα ἐταύτισαν μέ τήν ἐννοιαν τοῦ Θεοῦ, μέ τόν «Νοῦν» τοῦ Ἀναξαγόρα.

Εἰς τήν φύσιν τὰ πάντα ἐξελλίσσονται καί τείνουν πρός ἀνωτέραν καί κρείττονα κατάστασιν. Τὰ πάντα μεταμορφοῦνται καί τελειοποιοῦνται. Ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς ἀβύσσου, ἡ ζωὴ ἀνυψοῦται, συγκεχυμένη, ἀόριστος, ἀτελής κατ' ἀρχάς, ἐμψυχοῦσα ἀπειραρίθμους μορφάς, ἐπὶ μᾶλλον καί μᾶλλον τελειοτέρας. Τέλος, εἰς τήν ἀνθρωπίνην μορφήν ἡ ζωὴ ἐκδηλοῦται κατὰ τρόπον ἐντονον, ὅτε τήν ὀνομάζομεν ψυχὴν, κύρια γνωρίσματα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ συνειδησις, ὁ λόγος, ἡ βούλησις, τό συναίσθημα, ἤτοι ἡ ἐν αὐτῇ Κίνησις, Ζωὴ καί Ἐνέργεια, λειτουργοῦσα ὡς πρωτογενῆς Νόμος.

Διάφορα φιλοσοφικά καί θρησκευτικὰ συστήματα κηρύσ-

σουν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος καὶ τὴν δοξασίαν αὐτὴν τὴν μεταδίδουν ὡς δόγμα. Τὸ δόγμα ὅμως οὐδέποτε ικανοποιεῖ τὴν ὠριμον καὶ ἐλευθέραν σκέψιν, ἥτις ἀξιοῖ κάποιον αἰτιολόγησιν πειστικὴν. Μόνον τὰ φυσιοκρατικά καὶ ἐν ταύτῳ πνευματόδοξα συστήματα ικανοποιοῦν τὴν ἐλευθέραν σκέψιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

Ἄνωτέρω ἐκάμαμεν νῦξιν περὶ Μονάδος, ὡς οὐσίας Κοσμογονικῆς καὶ μορφοποιητικῆς. Ἦδη ὅμως γνωρίζομεν, ὅτι ὑπάρχουν μορφαί, ὑπάρχει τὸ πλῆθος. Αἱ μορφαί, αἱ ὑποπίπτουσαι εἰς τὰς ἀνθρωπίνας αἰσθήσεις, συνίστανται ἀπὸ ὕλην καὶ ζωὴν, ἀλλὰ σὲ κάθε μορφῇ ἐνυπάρχει ἡ Μονάς. Αὐτὴ συνθέτει τὴν οὐσίαν τῆς ὕλης, ἥτις εἶναι μοριακὴ καὶ ἔχει ὡς νόμους τῆς αἰδίου, διότι καὶ ἡ ἰδία εἶναι αἰδῖος καὶ ἀναρχος καὶ αἰώνιος, τοὺς νόμους τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς. Τοὺς νόμους τούτους τοὺς ἐξεδήλωσεν ἐνεργῶς, ὅτε ἡ Μονάς ἢ Νοῦς ἀγκάλιασε τὴν ἀτομικὴν οὐσίαν ἢ τὸ πλῆθος, κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Ἔδωσε τὴν μορφήν, εἰς τὴν ὁποίαν συνεχῶς ἐπιδρᾷ διὰ τοῦ Νόμου τῆς ἐνεργείας, τὴν γονιμοποιεῖ, ἵνα τὰς λανθανούσας ἐν αὐτῇ δυνάμεις ἐκδηλώσῃ πλήρως καὶ ἐνεργῶς.

Ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης ὀνομάζεται καὶ μικρόκοσμος, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰς οὐσίας, αἵτινες συνθέτουν τὸν μακρόκοσμον, τὴν φύσιν ὀλόκληρον. Ἀπόρροια οὔσα τοῦ μακροκόσμου, περιέχει δυνάμει ὅλας τὰς ἰκανότητας καὶ τοὺς νόμους πού περικλείει ὁ μακρόκοσμος δηλ. ἡ φύσις ὀλόκληρος. Πῶς τὰς ἰκανότητας καὶ τοὺς νόμους τοῦ θά ἐκδηλώσῃ ἐνεργῶς ὁ ἀνθρωπος; Ἀγκαλιάζων καὶ λατρεῦων τὸ πᾶν. Ἡ λατρεία αὐτῇ, ἡ ἄδολος καὶ εἰλικρινὴς, θά τοῦ ἀποκαλύψῃ τοὺς Νόμους καὶ τοὺς Σκοπούς τοῦ Παντός. Ἐνωτισθῆτε τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῆς πάντες οἱ ποθοῦντες τὴν ἀλήθειαν, οἱ ἀτενίζοντες πρὸς μίαν ψυχικὴν λύτρωσιν.

Πρὸς τοὺς σκοπούς, καὶ τοὺς νόμους τούτους πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ ὀκληρωτικὰ καὶ ν' ἀφομοιωθῇ πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνθρωπος. Οὕτω πράττων, θά εἰσέλθῃ εἰς τὸν κύκλον τῆς παγκοσμίου ἁρμονίας, ἢ ὁποία διὰ τῆς ἀκτινοβόλου ἐπιδράσεως τῆς θά τὸν βοηθήσῃ νὰ ἐκδηλώσῃ, νὰ ἐκτυλίξῃ ὅλας ἐκείνας τὰς ἰκανότητας καὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ περικλείει εἰς σπερματικὴν κατάστασιν.

Τὰς δυνάμεις αὐτὰς προώρισται νὰ ἀναπτύξῃ καὶ κραταιώσῃ ὡς αὐθύπαρκτος, αὐτόνομος καὶ αὐτεξουσία ἡ ψυχὴ, διὰ τῶν ἰδίων ἀγώνων καὶ ἔργων, ἐνσαρκουμένη εἰς ἀνθρωπίνας μορφὰς καὶ ἀνερχομένη διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων βιώσεων, ἀπὸ βαθμίδος

εις βαθμίδα, θά φθάση εις πλήρη ἐλευθερίαν, εις τὴν τελειότητα, τῆς ὁποίας γνωρίσματα ἀσφαλῆ εἶναι ἡ αἰωνία γαλήνη καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἰκανότης δι' ἧς θά γνωρίσῃ τὴν αἰτίαν ὄλων τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς.

Μετά τὰς ὡς ἄνω νύξεις μιᾶς Κοσμοθεωρίας, πού ἐξέθεσα συνοπτικῶς, ἡ ὁποία ὁμῶς δικαιολογεῖ τὴν προέλευσιν καὶ τὸ ἀθάνατον, τὸ αἰδιον τῆς ψυχῆς, λόγω τῆς συστάσεώς της ἀπὸ αἰδίουσ οὐσίας κατὰ τρόπον ἰκανοποιούντα τὸν καθαρὸν λόγον, θά δώσω τὸν λόγον εἰς ἓνα διάσημον καὶ σοφὸν πνευματολόγον, ὁ ὁποῖος πραγματεύεται κατὰ τρόπον λεπτομερῆ τὴν πορείαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ψυχῆς. Ὁ σοφὸς οὗτος συγγραφεὺς εἶναι ὁ Leon Denis. Καίτοι ἀτομικῶς διατηρῶ ἐπιφυλάξεις τινὰς διὰ τὰ κατωτέρω, ἐν τούτοις τὰ ὅσα πραγματεύεται τόσον γλαφυρῶς εἶναι ἰκανὰ νὰ διαφωτίσουν καὶ νὰ βοηθήσουν θετικὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὸν πνευματισμὸν γενικῶς.

«Ἡ ψυχὴ ἔχει δύο περιβλήματα: τὸ μὲν ἐφήμερον, τὸ γήινον σῶμα, ὄργανον πάλης καὶ δοκιμασίας καὶ τὸ ὁποῖον καταλύεται καὶ ἀποσυντίθεται μετὰ θάνατον· τὸ δὲ μόνιμον καὶ διηνεκές (περίπνευμα) τὸ ὁποῖον προάγεται καὶ ἀποκαθίσταται μὲ αὐτὴν.

Ὁ ἐπίγειος βίος εἶναι σχολεῖον, μέσον ἀγωγῆς καὶ τελειοποιήσεως διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς μελέτης καὶ τῆς ὁδύνης. Οὔτε εὐτυχία, οὔτε δυστυχία αἰώνιος ὑπάρχει. Ἡ ἀμοιβὴ ἢ τιμωρία συνίστανται εἰς τὴν ἐπέκτασιν ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῶν πνευματικῶν μας δυνάμεων, τοῦ πεδίου τῶν ἀντιλήψεων μας, ἧτις προκύπτει ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως πού ἐκάμαμε τοῦ αὐτεξουσίου ἡμῶν καὶ τῶν κλίσεων ἢ τάσεων, τὰς ὁποίας ἐντὸς ἡμῶν ἀνεπτύξαμεν.

Ἐλευθέρῃ καὶ ὑπεύθυνῃ ἡ ψυχὴ φέρει ἐντὸς αὐτῆς τὸν νόμον τῶν τυχῶν της. Αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ παρασκευάζει εἰς τὸ παρόν, τὰς ἀγαλλιάσεις ἢ τὰς θλίψεις τοῦ μέλλοντος. Ἡ παροῦσα ζωὴ, εἶναι ἡ κληρονομία τῶν υπάρξεων πού μᾶς ἔχουν δοθῆ καὶ ἡ προκαταρκτικὴ συνθήκη αὐτῶν πού θά ἔλθουν.

Τὸ πνεῦμα φωτίζεται, μεγαλύνεται εἰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, κατὰ τὸν λόγον τῆς πορείας πού ἔχει διανυθῆ καὶ τῆς ὠθήσεως πού ἔχει δοθῆ εἰς τὰς πράξεις του πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀληθές. Στενὴ ἀλληλεγγύη ἐνώνει τὰ Πνεύματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἴδια κατὰ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος, διάφορα δὲ μόνον κατὰ τὴν πρόσκαιρον καὶ μεταβατικὴν αὐτῶν κατάστασιν, τὰ μὲν εἰς ἐλευθέραν κατάστασιν ἀνά τὸ ἄπειρον, τὰ δὲ περιβεβλημένα φθαρτὸν περίβλημα, ἀλλὰ μεταβαίνοντα ἐναλλάξ ἀπὸ μιᾶς καταστά-

σεως εἰς ἄλλην. Καὶ ὁ θάνατος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά μονάχα ἀνάπαυλα μεταξύ δύο ἐπιγείων υπάρξεων. Πάντα τὰ πνεύματα εἶναι ἀδελφά, καθότι προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ, τοῦ κοινοῦ πατρὸς των καὶ ἀποτελοῦν μίαν ἀπέραντον οἰκογένειαν.

Συνεχῆς ἐπικοινωνία καὶ σταθεραὶ σχέσεις συνδέουν τοὺς νεκροὺς πρὸς τοὺς ζῶντας. Τὰ πνεύματα τάσσονται εἰς τὸν ἄπειρον κατάλογον τῆς πυκνότητος τοῦ οὐρόδου σώματός των, ἢ ὅποια τυγχάνει σχετικῆ πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς προόδου καὶ τοῦ ἐξαγνισμοῦ των. Ἡ θέσις των ὀρίζεται ὑπὸ νόμων ἐπακριβῶν, οἱ δὲ νόμοι αὐτοὶ σχετιζονται ὡς πρὸς τὸν ἠθικὸν κόσμον, ἀναλόγως πρὸς τὴν λειτουργίαν ἣν ἐκπληροῦν ἐν τῇ φυσικῇ τάξει οἱ νόμοι τῆς ἔλξεως καὶ τῆς βαρύτητος.

Ἡ δικαιοσύνη βασιλεύει εἰς τὸν κύκλον ἐκεῖνον, ὅπως ἡ ἰσορροπία κυριαρχεῖ εἰς τὴν ὑλικὴν τάξιν.

Καὶ τὰ μὲν ἔνοχα καὶ πονηρὰ πνεύματα περιβάλλονται ὑπὸ παχείας ρωδῶδους ἀτμοσφαίρας, ἢ ὅποια παρασύρει αὐτὰ πρὸς τοὺς ὑποδεέστερους κόσμους, ὅπου ὀφείλουν νὰ ἐνσαρκωθοῦν, διὰ ν' ἀποβάλουν τὰς ἀτελείας των. Ἡ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ, ἢ ὅποια ἔχει λεπτὸν καὶ αἰθέριον τὸ περίπνευμά της, μετέχει τῶν συναισθήσεων τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ὑψοῦται πρὸς τοὺς εὐδαιμονας κόσμους, ὅπου ἡ ὕλη μικρότερον ἔχει κράτος καὶ ὅπου βασιλεύουν ἡ ἁρμονία καὶ ὁ ὄλβος. Ἡ ψυχὴ ἐντὸς τῆς ὑπερτάτης καὶ τελείας ζωῆς της, συνεργάζεται μετὰ τοῦ Θεοῦ, συνεργεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν πνευμάτων τῶν κόσμων, διευθύνει τὰς ἐξελίξεις αὐτῶν, ἐπιτηρεῖ τὴν πρόοδον τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν, αἱ ὅποιαι εἶναι ἀνά τὸ σύμπαν ἐγκατεσπαρμένα καὶ ἐπαγρυπνεῖ διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν αἰωνίων νόμων.

Τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὁ ὑπατος νόμος τοῦ Σύμπαντος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐξελίξεως τῶν ὄντων.

Τὸ κακὸν δὲν ἔχει ἰδίαν ὑπαρξιν, ἀλλ' εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα ἀντιθέσεως.

Τὸ κακὸν εἶναι ἡ ὑποδεεστέρα κατάστασις, τὸ μεταβατικὸν σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχονται πάντα τὰ ὄντα εἰς τὴν ἀνιούσαν αὐτῶν σταδιοδρομίαν πρὸς καλλιτέραν κατάστασιν.

Ἐπειδὴ ἡ ἀγωγή τῆς ψυχῆς εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ σκοπὸς τοῦ βίου, εἶναι ἀνάγκη νὰ συνοψίσωμεν μετ' ὀλίγας λέξεις τοὺς κανόνας της:

Ἀνάγκη εἶναι νὰ καταστέλλωμεν τὰς εὐτελεῖς ἀνάγκας καὶ τὰς ὑλικὰς ὀρέξεις, νὰ δημιουργοῦμεν δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ἀνάγκας διανοητικὰς καὶ ὑψηλάς. Νὰ παλαίωμεν, νὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ νὰ πάσχωμεν ἐν ἀνάγκῃ, ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἀνθρώ-

πων καὶ τῶν κόσμων. Νά μω̄μεν τοὺς ὁμοίους μας εἰς τὰς λαμπρότητας τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ Καλοῦ.

Νά ἀγαπῶμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ νά εἴμεθα πρὸς ὅλους ἐλεήμονες, προσηνεῖς καὶ ἐπιεικεῖς· ἰδοὺ ποῦ ἐγκρίνεται τὸ ἀπόρρητον τῆς εὐδαιμονίας ἐν τῷ μέλλοντι, ἰδοὺ ποῖον εἶναι τὸ Καθῆκον.

Κανὼν γενικός εἶναι ὅτι πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει, προϋπῆρχε (λανθάνον) καὶ ἐξεδηλώθη, διότι τὸ μὴ ὑπάρχον δὲν ἐκδηλοῦται.

Ἄλλ' ἐπέστη ἡ ὥρα, καθ' ἣν τὰ διδάγματα τοῦ Ἰ. Χριστοῦ δέον νά συμπληρωθῶσι ἐρρωμενέστερον, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σκοπίμως ἐπιρριφθέν ἐπικάλυμμα ἐπὶ τινων μερῶν τῆς διδασκαλίας δέον νά ἀρθῆ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θρησκεία δὲν ἠδυνήθησαν νά συνεννοηθοῦν μέχρι τοῦδε, διότι, ἐκάστης αὐτῶν ἐπεξηγούσης τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀποκλειστικὴν ἔποψιν ἐπήρχετο ἀμοιβαία διαμάχη.

Ἐπρεπε κάτι ἄλλο νά συμπληρώσῃ τὸ διαχωρίζον αὐτάς κενόν· ἔπρεπε κάτι διάμεσον νά τὰς προσεγγίσῃ· αὐτὸ τὸ διάμεσον εἶναι εἶναι ἡ γνῶσις τῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὸν ἠθικὸν κόσμον, ὅπως ἡ γνῶσις τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὸν ἐνσώματον κόσμον, νόμων ἐπίσης ἀμεταβλήτων ὅπως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴν κίνησιν τῶν ἀστέρων καὶ τὴν ὑπαρξιν τῶν ὄντων, τῶν σχέσεων αὐτῶν βεβαιωθειῶν διὰ τῆς ἐμπειρίας, ἐγένετο νέον φῶς· ἡ πίστις ἀπετάθη πρὸς τὸ λογικόν, τὸ λογικόν δὲν εὔρε κάτι παράλογον ἐν τῇ πίστει καὶ ἔτσι ὁ ὕλισμός ἠττήθη.

Ἄλλ' ὑπάρχουν, ἐν τούτοις, ὅπως καὶ εἰς κάθε ἄλλο πρᾶγμα, ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ὑστεροῦν, μέχρις ὅτου παρασυρθοῦν ὑπὸ τῆς γενικῆς κινήσεως πρὸς τὰ πρόσω ἢ ὁποῖα κατασυντριβεῖ ὅσους ἀνθίστανται.

Κάποια ἠθικὴ ἀναμόρφωσις συντελεῖται ἤδη πού καλλιιεργεῖ τὰ πνεύματα. Εἶναι εὐκόλον νά προῖδη κανεῖς τὰς συνεπειὰς τῆς μεταμορφώσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία θά ἐπιφέρῃ εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις ἀναποφεύκτους μεταβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας οὐδεὶς θά δυνηθῆ νά ἀντισταθῆ, διότι τυγχάνει νά εὐρίσκωνται αὐταὶ εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου, καθότι ἀπορρέουν ἐκ τοῦ νόμου τῆς προόδου, ἡ ὁποία πρόοδος καὶ αὐτὴ εἶναι νόμος τοῦ Θεοῦ ὡς τῆς κοσμοποιῶν δυνάμεως. Ἡ θρησκεία λέγει: Πιστεῦετε καὶ θά ἐννοήσητε· ἡ δὲ ἐπιστήμη: Ἐννοήσατε καὶ θά πιστεύσετε. Τὸ διανοητικόν φῶς εἶναι πάντα ἠλεκτρικόν πῦρ τῆς φύσεως πρὸς χρῆσιν τῆς βουλήσεως: φωτίζει ἐκείνους οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νά χρησιμοποιήσουν αὐτό, κατακαίει δὲ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι κάμνουν κατάχρησιν αὐτοῦ.

Ἄφήσατε εἰς τὴν θρησκείαν τὰ μυστήριά της· μὴ ἐγγίζετε τὸ κάλυμμα τῆς Ἰσίδος! Μὴ ἀνακοινώνετε τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσί-
νος, ἐνθυμούμενοι τὰς κατάρας τοῦ Χάμ.

Ἄνά πᾶσαν ἐποχὴν ἀκτίνες τῆς ἀληθείας ἔλαμψαν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος· κάθε θρησκεία μετέλαβε τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τὰ πάθη καὶ τὰ ὑλικά συμφέροντα γρήγορα κατεκάλυψαν καὶ παρε-
μόρφωσαν τὰς διδασκαλίας ἐκεῖνας· ὁ δογματισμός, ἡ θρησκευ-
τικὴ καταπίεσις ἢ αἱ παντοῖαι καταχρήσεις ἐρριψαν τὸν ἄνθρω-
πον εἰς τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὸν σκεπτικισμόν. Ὁ ὕλισμός διεδό-
θη πανταχοῦ, ἐκφραυλίζων τοὺς χαρακτῆρας καὶ διαστρέφων τὰς
συνειδήσεις.

Ἄλλ' ἡ φωνὴ τῶν πνευμάτων, ἡ φωνὴ τῶν τεθνεώτων ἠκού-
σθη: ἡ ἀλήθεια ἀνέτειλε καὶ πάλιν ἐκ τῆς σκιᾶς, ὠραιότερα καὶ
λαμπρότερα ὅπως ποτέ ἄλλοτε.

Ἡ φωνὴ εἶπε: Ἀπόθανε διὰ νὰ ἀναγεννηθῆς, ἀναγεννήθητι
δὰ νὰ νὰ μεγαλυνηθῆς, διὰ νὰ ὑψωθῆς διὰ τῆς πάλης καὶ τῶν βα-
σάνων. Ναι! ὁ θάνατος δὲν μᾶς ἐμπνέει πλέον τρόπον, διότι ὀπι-
σθεν αὐτοῦ βλέπομεν τὴν ἀνάστασιν. Ἔτσι ἐγεννήθη ὁ Πνευματι-
σμός. Πειραματικὴ ἐπιστῆμη συγχρόνως καὶ φιλοσοφία καὶ ἠθικὴ
τυγχάνων, ὁ πνευματισμός προσάγει εἰς ἡμᾶς γενικὴν ἀντίληψιν
περὶ κόσμου καὶ ζωῆς, ἐρειδομένην ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς
μελέτης τῶν γεγονότων καὶ τῶν αἰτιῶν, ἀντίληψιν εὐρυτέραν
ὅλων ὧσων προηγήθησαν αὐτοῦ.

Ὁ Πνευματισμός φωτίζει τὸ παρελθόν, ρίπτει φῶς ἐπὶ τῶν
ἀρχαίων πνευματιστικῶν δογμάτων καὶ συνδέει συστήματα κατ'
ἐπίφασιν ἀντιφάσκοντα. Χαράσσει νέας ὁδοὺς εἰς τὴν ἀνθρωπό-
τητα. Μυῶν αὐτὴν εἰς τὰ μυστήρια τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τοῦ
ἀοράτου κόσμου, δεικνύει εἰς αὐτὴν τὴν ἀληθῆ θέσιν της εἰς τὸ
σύμπαν: γνωρίζει εἰς αὐτὴν τὴν διττὴν φύσιν της, σωματικὴν καὶ
πνευματικὴν καὶ ἀνοίγει ἐμπρὸς της ἀχανεῖς ὀρίζοντας.

Ἐξ ὅλων τῶν συστημάτων, εἶναι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον χορηγεῖ,
τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἀπόδειξιν τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ ὄντος καὶ
ὑποδεικνύει τὰ μέσα τοῦ ἀνταποκρίνεσθαι μὲ ἐκείνους τοὺς
ὁποίους καταχρηστικῶς ὀνομάζαμε τεθνεώτας. Δι' αὐτοῦ δυνά-
μεθα νὰ συνδιαλεγώμεθα ἀκόμη πρὸς ὅσους ἠγαπήσαμεν ἐπὶ
τῆς γῆς καὶ τοὺς ὁποίους ἐνομιζαμε διὰ παντός ἀπολωλότας: δυ-
νάμεθα νὰ λαμβάνωμεν ἀπὸ αὐτοὺς διδάγματα καὶ νοουθεσίας. Τὰ
μέσα δὲ ταῦτα τῆς ἐπικοινωνίας, μᾶς μανθάνει πῶς νὰ τ' ἀποκτή-
σωμεν διὰ τῆς ἀσκήσεως.

Ὁ πνευματισμός ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς τὸν ἠθικὸν νόμον, χα-
ράσσει τὰ ἴχνη τῆς διαγωγῆς ἡμῶν καὶ τείνει νὰ πλησιάσῃ μεταξὺ

των τούς ανθρώπους διά τῆς ἀδελφοποιήσεως, τῆς ἀλληλεγγύης καί τῆς κοινότητος τῶν βλέψεων.

Ἀποδεικνύει εἰς πάντας σκοπόν περισσότερον ἀντάξιον καί ὑψηλόν ἀπό ἐκεῖνον πρὸς τόν ὅποιον ἔτεινε πρότερον ἡ ἀνθρωπότης. Συναποκομίζει νέον αἶσθημα τῆς προσευχῆς, ἀνάγκη τοῦ ἀγαπᾶν, ἐργάζεσθαι καί πάσχειν ὑπέρ τῶν ἄλλων καί τοῦ ἐξευγενίζει τὴν διάνοιάν μας καί τὴν καρδίαν. Ἡ διδασκαλία τῶν Πνευμάτων γεννηθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ παρόντος αἰῶνος, διεδόθη εἰς ὀλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σφαίρας. Πολλοὶ προλήψεις, συμφέροντα καί πλάνα, ἐπιβραδύνουν ἀκόμη τὴν πορείαν αὐτῆς. Ἀλλὰ δύναται νὰ περιμένῃ τις, εἰς αὐτὴν ἀνήκει τὸ μέλλον. Εἶναι ἰσχυρά, ὑπομονητικὴ, ἀνεκτικὴ καί σέβεται τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Τείνει πρὸς τὴν πρόοδον καί ζητᾷ διὰ τῆς ἐπιστήμης καί τῆς ἐλευθερίας. Εἶναι ἀφιλοκερδῆς καί δέν φιλοδοξεῖ τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ καταστήσῃ τούς ἀνθρώπους περισσότερον εὐτυχεῖς καί νὰ βελτιώσῃ αὐτούς.

Παρέχει εἰς ὅλους τὴν γαλήνην, τὴν πεποιθησιν, τὴν σταθερότητα κατὰ τὴν δοκιμασίαν. Πολλοὶ θρησκεῖαι, πολλοὶ φιλοσοφίαι ἀντιπαρῆλθαν διὰ τῶν αἰῶνων, ἀλλὰ οὐδέποτε ἡ ἀνθρωπότης ἐνωτίσθη τόσον ἰσχυρὰς παροτρύνσεις πρὸς τὸ ἀγαθόν, οὐδέποτε ἐγνώρισε λογικωτέραν διδασκαλίαν καί περισσότερον παρήγορον καί ἠθικοποιόν. Χάρις εἰς αὐτὴν ὁ χρόνος τῶν ἀβεβαίων πόθων καί τῶν ἀορίστων ἐλπίδων παρήλθε. Δέν πρόκειται πλέον περὶ μύθων πλασσομένων ὑπὸ δεισιδαιμόνων δοξασιῶν· αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ἡ πραγματικότης ἀποκαλύπτεται, προβάλλει ἡ ἀρρενωπὸς βεβαίωσις τῶν ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγκατέλειψαν τὴν γῆν καί ἔπικοινωνοῦν ἀκόμη μεθ' ἡμῶν.

Νικήτριαι τοῦ θανάτου ἵπτανται μέσα εἰς τὸ φῶς, ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου, τόν ὅποιον ἀκολουθοῦν καί καθοδηγοῦν διὰ μέσου τῶν αἰώνιων αὐτοῦ μεταμορφώσεων.

Καταυγαζόμενοι ἀπὸ αὐτὰς καί γνωρίζοντες τὰ καθήκοντα καί τόν προορισμόν μας, προχωροῦμεν μεθάρρος εἰς τὴν χαρθεῖσαν ὁδόν. Ἡ ὑπαρξις μετέβαλεν ὄψιν. Δέν εἶναι πλέον ὁ στενός, ζοφερός καί μεμονωμένος κύκλος, τόν ὅποιον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἐνόμισαν ὅτι βλέπουν. Δι' ἡμᾶς εὐρύνεται ὁ κύκλος αὐτός τόσον, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ καί τὸ παρελθόν καί τὸ μέλλον, τὰ ὁποῖα συνδέει πρὸς τὸ παρόν, διὰ ν' ἀποτελέσουν ἐνότητα μόνιμον καί ἀδιάλυτον. Τίποτε δέν χάνεται. Ἡ ζωὴ μεταλλάσσει ἀπλῶς καί μόνον μορφάς. Ὁ τάφος μᾶς ξαναφέρνει πρὸς τὸ λίκνον, ἀλλὰ καί ἀπὸ τοῦ λίκνου καί ἀπὸ τοῦ τάφου ὑψοῦνται ὡναί, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦν εἰς ἡμᾶς περὶ ἀθανασίας. Αἰωνιότης τῆς

ζωής, αιώνιον ἀλληλένδετον τῶν γενέσεων, δικαιοσύνη, ἰσότης, ἄνοδος καὶ πρόοδος δι' ὅλους, αὐτὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς νέας πίστεως καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ βασίζονται ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς πειραματικῆς μεθόδου.

Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ δόγματος τούτου δύνανται νὰ φέρουν κάτι περισσότερο εἰς τὴν ἀνθρωπότητα;

Δύνανται ἀσφαλέςτερον νὰ καταπραῖνουν τὰς ἀγωνίας τῆς, νὰ ἐξυγιάνουν τὰ τραύματά τῆς, νὰ τῆς παράσχουν γλυκυτέρας ἐλπίδας καὶ μεγαλυτέρας βεβαιότητας; Ἐάν δύνανται, ἅς ὁμιλήσουν, ἅς προσαγάουν ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων των. Ἄλλ' ἐάν ἐπιμένουν, ἐπιτάσσοντες εἰς αὐτὰ ἐπιχειρήματα διαψευδόμενα ὑπὸ τῶν γεγονότων, ἐάν τίποτε ἄλλο δὲν δυνηθοῦν ἀντὶ αὐτοῦ νὰ προσαγάουν, παρά τὴν κόλασιν καὶ τὸ μηδέν, δικαιοῦμεθα νὰ ἀποκρούσωμεν ἐντόνως τὰ ἀναθέματα καὶ τὰ σοφίσματά των.

Ἐλθετε καὶ πίετε ἐκ τῆς οὐρανιας αὐτῆς πηγῆς πάντες σεῖς οἱ εὐρισκόμενοι ἐν ὀδύνη, πάντες ὅσοι διψᾶτε τὴν ἀλήθειαν. Ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς θὰ εἰσερεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς σας νάμα, ἀναψύχον καὶ ζειδῶρον. Ὑπὸ τῆς πηγῆς αὐτῆς, ἀφοῦ ζωογονηθῆτε θὰ ὑπομείνετε φαιδρότεροι τοὺς ἀγῶνας τοῦ βίου, θὰ μάθητε νὰ ζῆτε καὶ ἀποθνήσκετε ἐπαξίως.

Παρατηρεῖτε μὲ ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν τὰ φαινόμενα, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ διδασκαλῖαι αὐταὶ ἐρείδονται, ἀλλὰ μὴ παιζετε ἐν οὐ παικτοῖς. Ἀναλογισθῆτε ὅτι εἶναι σοβαρὸν τὸ νὰ διαλέγεσθε μὲ τοὺς τεθνεώτας καὶ τὸ νὰ λαμβάνετε ἀπὸ αὐτοὺς τὴν λύσιν ὑψίστων προβλημάτων. Λάβετε ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ γεγονότα αὐτὰ θὰ ἐξεγείρουν τὴν μεγίστην ἠθικὴν ἐπανάστασιν ἀπὸ ὅσας ἀνεγράψεν ἡ ἱστορία καὶ τὰ ὁποῖα γεγονότα διανοίγουν εἰς ὅλους τὴν ἀγνοουμένην πρότερον ἄποψιν τῶν ἐπερχομένων ὑπάρξεων. Ὅτι διὰ χιλιάδας γενεῶν, διὰ τὴν ἄπειρον πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι προηγήθησαν ἀπὸ σᾶς, ὑπῆρξεν ἀπλῆ ὑπόθεσις μόνον, δι' ἧσας ἀποβαίνει βεβαιότης.

Τοιοῦτου εἴδους ἀποκάλυψις δικαιοῦται νὰ τύχῃ καὶ τῆς προσοχῆς σας, καὶ τοῦ σεβασμοῦ σας. Χρησιμοποιεῖτε αὐτὴν μὲ συνέσιν ἐπ' ἀγαθῷ διὰ σᾶς καὶ τοὺς ὁμοίους σας.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τὰ ὑψηλά πνεύματα θὰ παράσχουν εἰς σᾶς ἀντίληψιν· ἀλλ' ἐάν κάμητε χρῆσιν τοῦ πνευματισμοῦ ματαιόσχολον καὶ οὐχὶ σπουδαιαν, μάθετε ὅτι εἶναι δυνατόν ν' ἀποβῆτε ἀναπόφευκτον ἔρμαιον τῶν ψευδολόγων πνευματῶν καὶ θῦμα τῶν παγίδων καὶ τοῦ χλευασμοῦ των.

Καὶ σύ, ὦ φίλε μου, ὦ ἀδελφὲ μου, ὁ ὁποῖος ἐδέχθης τὰς ἀληθείας αὐτὰς ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ γνωρίζεις ὅλην τὴν ἀξίαν

των, νά μου ἐπιτρέψης μίαν τελευταίαν ἐπίκλησιν, μίαν ὑστάτην προτροπήν.

Ἐνθυμοῦ ὅτι ὁ βίος εἶναι βραχύς. Προσπάθησε κατά τήν διάρκειάν του ν' ἀποκτήσης ὅ,τι ἤλθες νά ζητήσης εἰς τόν κόσμον τοῦτον, δηλαδή τήν ἀληθῆ τελειοποίησιν. Εἶθε τό πνευματικόν σου ὄν νά ἐξέλθῃ ἀπ' ἐδῶ καλλίτερον καί ἀγνότερον, παρά ὅπως εἰσηλθε. Νά ἀπέχῃς τῶν παγίδων τῆς σαρκός, στοχάσου ὅτι ἡ γῆ εἶναι πεδῖον μάχης, ὅπου ἡ ὕλη καί αἱ αἰσθήσεις ἄνευ τέλους ἐπιτίθενται κατά τῆς ψυχῆς. Νά παλαιῆς μέ θάρρος κατά τῶν εὐτελῶν παθῶν, νά παλαιῆς μέ τό πνεῦμα καί τήν καρδίαν, νά διορθῶνῃς τά ἐλαττώματά σου, νά πραῦνῃς καί νά ἐξευγενίζῃς τόν χαρακτήρα σου, νά ἐνισχύῃς τήν βούλησίν σου. Νά ὑψωθῆς διά τῆς σκέψεως ἐπάνω ἀπό τάς ἐπιγείους χυδαιότητας, ἄπλωσε εἰς τόν ἑαυτόν σου ἀπόψεις φώτεινάς πρός τόν γεμάτον αἴγλην οὐρανόν.

Ἐνθυμοῦ ὅτι πᾶν τό ὑλικόν εἶναι καί ἐφήμερον. Αἱ γενεαί παρέρχονται ὅπως τά κύματα τῆς θαλάσσης, τά κράτη καταρρέουν, αὐτοί οἱ ἴδιοι οἱ κόσμοι χάνονται, οἱ ἥλιοι σβύνουν, τά πάντα φεύγουν, τά πάντα ἐκλείπουν. Ἀλλά δύο τινά, τά ὅποια προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ, μένουν ἀμετάβλητα, ὅπως ὁ Θεός μένει ἀμετάβλητος, δύο πράγματα λάμπουν περισσότερο ἀπό κάθε λάμπιν ἀνθρωπίνης δόξης: ἡ Σοφία καί ἡ Ἀρετή. Ἀπόκτησε αὐτάς διά τῶν ἀγώνων σου καί ὅταν φθάσῃς μέχρις αὐτῶν, θά ἀναβῆς ὑπεράνω παντός προσκαίρου καί παροδικοῦ, διά ν' ἀπολαύσῃς ὅ,τι εἶναι αἰώνιον.

ΜΙΧΑΗΛ ΣΕΡΒΕΤΟΣ 1509-1553 ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΝ 1515-1563

ΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τό δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως εἶναι ἱερό. Κάθε τιμή ὀφείλεται σ' Ἐκείνους πού ἐπάλαιψαν γιά νά καταπολεμήσουν τόν φανατισμό καί τήν μισαλλοδοξία, ὑπερασπίζοντας τό ἀναφαίρετο δικαίωμα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος νά θρησκευέται σύμφωνα μέ τόν τρόπο πού προτιμᾷει.

Στόν εὐγενή ἀγῶνα γιά τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως θά ἐξάρωμε σήμερα, ἔπειτα ἀπό τέσσερες καί πλέον αἰῶνες, δύο ἀθλητές καί μάρτυρες, πού ἡ περίπτωσή τους δείχνει ἀνάγλυφα πόσον ὑπόκεινται στόν δαίμονα τοῦ φανατισμοῦ καί τῆς μισαλλοδοξίας ἀκόμη καί τά σχετικῶς φωτισμένα πνεύματα. Εἶναι ὁ Μιχαήλ Σερβέτος καί ὁ Σεβαστιανός Καστελλιόν, θύματα τοῦ φανατισμοῦ τοῦ Καλβίνου, πού τήν ἱστορία τους τήν ἐκθέτει τόσο γλαφυρά ὁ Στέφαν Τσβάιχ στό θαυμάσιο βιβλίο του «Καστελλιόν καί Καλβίνος».

Ἄλλά προτοῦ εἰσεέλθωμεν στό θέμα μας πρέπει νά δώσωμεν μιά εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί νά μιλήσωμε συνοπτικά γιά τή θρησκευτική Μεταρρύθμιση τῆς Δύσεως καί τοὺς πῶ φημισμένους ἀρχηγούς της, τόν Λούθηρο, τόν Ζβιγγλιο, τόν Καλβίνο.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπεσε στά χέρια τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὁ σκοτεινός Μεσαίωνας ἔληξε. Βρισκόμεθα στοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ μεγάλοι θαλασσοπόροι ἔχουν πλατύνει τά ὄρια τοῦ γνωστοῦ κόσμου. Ὁ Ἔρασμος ἔχει δημιουργήσει τήν ἀνθρωπιστική κίνηση, τόν περίφημον Οὐμανισμό. Ἄλλά ἡ παντοδυναμία καί ἡ διαφθορά τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας βρισκονται πάντοτε σέ ἀκμή. Ἡ ἀπειλή τῆς Κολάσεως καί τοῦ ἀφορισμοῦ κρατοῦν σέ ὑποταγή τοὺς ἡγεμόνες καί τόν λαό. Τά περίφημα «συχωροχάρτια» ἔχουν δημιουργήσει ἓνα σκανδαλῶδες ἐμπόριο.

Στήν ἀκατάβλητη παντοδυναμία τοῦ Πάπα ἐτόλμησε νά σηκώσει τό ἀνάστημά του ἓνας ἀπλός παπᾶς: Ὁ Μαρτίνος Λούθηρος. Γεννήθηκε στή Σαξωνία τό 1483 ἀπό φτωχοὺς γονεῖς. Ἐσπούδασε φιλοσοφία καί ἔγινε παπᾶς. Τό 1517 ἐθυροκόλλησε

στόν ήγεμονικό Ναό της Βίττενμπεργκ 95 «θέσεις», μέ τίς όποιες έπετίθετο έναντίον τών διδασκαλιών τής Ρωμαικής Έκκλησίας. Στήν άρχή ό Πάπας Λέων ό 10ος δέν έδωσε σημασία. Άλλά τό κίνημα τοῦ Λουθήρου εφούντωσε. Οί γερμανικές χώρες έπῆραν τό μέρος του, καθώς καί ή κίνηση τών άνθρωπιστών τοῦ Έρασμου, πρό πάντων ό νεαρός καί ένθουσιώδης Έλληνιστής Μελάγχθων.

Ό Λούθηρος χτυπούσε τήν παντοδυναμία τοῦ Πάπα, τήν πολυτέλεια τής αὐλῆς του, τήν άγαμία τοῦ κλήρου, τίς παντός εἶδους καταχρήσεις, τά συχωροχάρτια, τίς διώξεις τής Έρᾶς Έξετάσεως.

Ό Πάπας κατεδίκασε καί άφόρισε τόν Λούθηρο καί τούς όπαδούς του. Άλλά ό Λούθηρος, περιστοιχιζόμενος άπό τούς φοιτητές τής Βίττενμπεργκ, έκαψε τήν παπική βούλα. Ό αυτοκράτωρ τής Γερμανίας συνεκάλεσε τή δίαιτα τοῦ Γερμανικοῦ Έθνους καί έκάλεσε τόν Λούθηρο νά άπολογηθῆ γιά τίς κατηγορίες τής Έκκλησίας.

Ό Λούθηρος παρουσιάσθηκε στή δίαιτα, όπου άρνήθηκε νά άποκηρύξη τίς πεποιθήσεις του. Κατέφυγε σ' έναν πύργο καί εκεί άσχολήθηκε μέ τή μετάφραση τής Άγίας Γραφῆς στή Γερμανική γλῶσσα.

Έν τῷ μεταξύ οί όπαδοί του καί ή σπουδάζουσα νεολαία εκήρυξαν τόν πόλεμο στίς καθολικές εκκλησίες. Άνέτρεψαν τίς ιερές Τράπεζες, κατέστρεψαν τίς εικόνες καί τά άγάλματα, έσκόρπισαν τά λεγόμενα ιερά λείψανα. Ό Λούθηρος ένυμφεύθη μία καλογρηά, μέ τήν όποία έκαμε 6 παιδιά.

Όταν όμως οί Γερμανοί χωρικοί, ακολουθώντας τά φιλελεύθερα διδάγματα του, επανεστάτησαν έναντίον τών χωροδеспοτών, ό Λούθηρος έστράφηκε έναντίον τους. Τούς έχαρακτήρισε ληστές καί έκάλεσε τούς ήγεμόνες νά τούς σκοτώνουν σαν λυσσασμένα σκυλιά. Οί νέες αυτές αντίληψεις τοῦ Λουθήρου έψυχαναν τούς άνθρωπιστάς, οί όποιοί τόν έγκατέλειψαν. Ό Έρασμος έκαμε άνασκευή τών διδασκαλιών τοῦ Λουθήρου περί άπολύτου προορισμοῦ, υπερασπιζόμενος τήν έλευθερία τής άνθρωπίνης βουλήσεως.

Συγχρόνως μέ τόν Λούθηρο ένεφανίσθη στήν Έλβετία ό φιλόσοφος, άνθρωπιστής καί θεολόγος ιερέυς Σβίγγλιος, ό όποίος ένα χρόνο πριν άπό τόν Λούθηρο εκήρυξε τίς μεταρρυθμιστικές του αντίληψεις, στηριζόμενος στόν όρθολογισμό, ένῶ ό Λούθηρος ένενπνέετο μάλλον άπό μυστικοπαθείς ροπές. Μετά δύο χρόνια ό Σβίγγλιος έτοποθετήθη έφημέριος στή Ζυρίχη, έλευ-

θέραν πόλιν, τῆς ὁποίας τό Συμβούλιον τοῦ ἀνέθεσε νά ἐφαρμόσῃ τίς μεταρρυθμιστικῆς του ιδέες.

Εἰκόνες, ἀγάλματα, ἱερά λείψανα, ἅγιες Τράπεζες, ἀρμονία, ὅλα κατεστράφησαν. Οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν ἀφαιρέθησαν. Ἡ καθολικὴ λειτουργία καταργήθηκε. Τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ μοναστηριακά κτήματα πωληθήκανε καὶ τὰ χρήματα χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν ἐκπαίδευση καὶ φιλανθρωπικούς σκοπούς. Ἡ ἀγάμια τοῦ κλήρου καταργήθηκε. Ὁ Σβίγγλιος καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοί καὶ καλόγεροι ἐνυμφεύθησαν. Τό μοναχικὸ σχῆμα ὀνομάστηκε «ἐνδυμα ὑποκρισίας».

Ἄλλὰ οἱ ὀρεινοὶ χωρικοὶ ἔμειναν πιστοὶ στὸν καθολικισμό καὶ ἐπηκολούθησε σκληρὸς πόλεμος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ὄπαδοὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐνίκηθησαν καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἐσκοτώθηκε. Τό πτώμα του ἐκόπηκε σὲ τέσσερα τεμάχια, τὰ ὁποῖα ἐκάησαν.

Μετά τὸν Λούθηρο καὶ τὸν Σβίγγλιο, ἐρχόμεθα στὸν Καλβίνο. Ὁ Καλβίνος ἦταν 25 χρόνια νεώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο. Γεννήθηκε στὴ Γαλλία. Ἔσπουδασε νομικά καὶ φιλολογία. Προσεχώρησε στὶς διδασκαλίες τοῦ Λουθήρου καὶ ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία. Φοβούμενος τὴν Ἱερά Ἐξέταση ἔφυγε ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ περιπλανήθηκε τρία χρόνια. Περνώντας τό 1536 ἀπὸ τὴ Γενεύη τῆς Ἑλβετίας, ἡ ὁποία εἶχε δεχθῆ τὴ Μεταρρύθμιση, παρεκλήθη νά ἀναλάβῃ τὴν ὀργάνωση τῆς νέας Προτεστάντικης Ἐκκλησίας.

Ἡ Γενεύη ἦταν ἐλευθέρη πόλις, διοικουμένη ἀπὸ τό Συμβούλιο τῶν πολιτῶν της. Οἱ ὄπαδοὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς κάποιον Φαρέλ, παπᾶ ἐπαναστάτη, θορυβοποιὸ καὶ δημεγέρτη, ἀνέτρεψαν τό καθεστῶς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔδιωξαν τὸν ἐπίσκοπο, ἔβγαλαν ἀπὸ τίς ἐκκλησίες τίς εἰκόνες καὶ ὅλα τὰ «σύμβολα τῆς δεισιδαιμονίας» καὶ στὶς 21 Μαΐου 1536, σὲ Συνέλευση τῶν πολιτῶν τῆς Γενεύης, ἀποφάσισαν «νά ζήσουν σύμφωνα μὲ τό Εὐαγγέλιο καὶ μὲ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ». Τότε ὁ Καλβίνος ἔφθασε στὴ Γενεύη. Ἦταν μόλις 27 ἐτῶν, ἀλλὰ ἦταν ἤδη γνωστὸς θεολόγος. Ὁ Φαρέλ τὸν ἐπισκέπτεται καὶ τὸν πείθει νά παραμείνῃ στὴ Γενεύη. Τό Συμβούλιον τῆς πόλεως τὸν διορίζει «ἀναγνώστη τῆς Ἁγίας Γραφῆς». Μετά τρεῖς μῆνες ὁ Καλβίνος ὑποβάλλει στὸ Συμβούλιο μιά κατήχηση μὲ 21 ἄρθρα πίστεως. Ἡ κατήχηση γίνεται δεκτὴ. Ἀλλὰ ἡ ἀποδοχὴ της δέν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ τὸν Καλβίνο. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν ὑποχρέωση νά ἐπιβάλλῃ πλήρη ὑπακοή σὲ ὅλους τοῦ ἀνθρώπους καὶ νά τιμωρῇ

Μιχαήλ Σερβέτος

τήν αδιαφορία. Απαιτεί, λοιπόν, από τό Συμβούλιο νά ὑποχρεωθοῦν οἱ κάτοικοι τῆς Γενεύης νά ἀποδειχθοῦν δημόσια τήν κατήχηση. Νά τοὺς ὀδηγήσουν κατὰ δεκάδες στή Μητρόπολη καί νά ὀρκισθοῦν. Ὅποιος δέν τό δεχθῆ, νά φύγη ἀπό τή Γενεύη. Ἔτσι ἡ «Ἐλευθερία τοῦ Χριστιανοῦ» πού ἐκήρυξεν ὁ Λούθηρος, καταργεῖται. Ἐπιβάλλεται ἡ πνευματική δικτατορία τοῦ Καλβίνου.

Ἄλλά οἱ κάτοικοι τῆς Γενεύης δέν εἶναι πρόθυμοι νά ὑποκύψουν. Ἐδέχθησαν μὲ ἐλεύθερη συνείδηση τήν Μεταρρύθμιση. Δέν θά δεχθοῦν τώρα νά τοὺς ὀδηγήσουν δέκα-δέκα στή Μητρόπολη γιά νά ὀρκισθοῦν ὑπακοή στά ἄρθρα πίστεως τοῦ ξένου ιεροκήρυκα, πού θεωρεῖ ἔγκλημα νά τραγουδήσουν πίνοντας κρασί ἢ νά φορέσουν καινούργια ρούχα μὲ χτυπητὰ χρώματα. Δημιουργεῖται ἀντίδραση ἐναντίον τοῦ Καλβίνου. Στις καινούργιες ἐκλογές τό κόμμα του βρίσκεται σέ μειοψηφία. Ὁ Καλβίνος πεισμώνει. Πάντοτε θυμώνει ὅταν ἐκφράζεται γνώμη διαφορετική ἀπό τή δική του. «Ὅ,τι διδάσκω τό ἔχω ἀπό τόν Θεό», λέγει. Ὅποιος σκέπτεται διαφορετικά ἀπ' αὐτόν εἶναι ἐχθρός τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι ἔρχεται σέ ἀντιδικία μὲ τό νέο Συμβούλιο καί κηρύσσει ἀνταρσία ἀπό τόν ἄμβωνα. Τότε τό Συμβούλιο ἐξορίζει τόν Καλβίνο. Τόν πρῶτο γύρο τόν ἔχασε ὁ Καλβίνος.

Φεύγει στό Στρασβούργο, ὅπου νυμφεύεται μιά χήρα. Ἐν τῷ μεταξύ στή Γενεύη οἱ καθολικοὶ ξαναπαίρνουν θάρρος καί κινοῦνται δραστήρια. Τότε πολλοὶ νοσταλγοῦν τόν Καλβίνο. Τό Συμ-

βούλιον ἀρχίζει ἀλληλογραφία μαζί του. Τόν καλοῦν νά ξαναγυρίσει. Ὁ Καλβῖνος ἀρνεῖται. Τό Συμβούλιον ὑπόσχεται νά πειθαρχῆ στίς ἐντολές του. Ὁ Καλβῖνος δέχεται καί ὕστερα ἀπό διετῆ ἐξορία ξαναγυρίζει θριαμβευτικά. Κέρδισε τόν δεύτερο καί τελευταῖο γύρο.

Τώρα εἶναι ὁ ἀδιαφιλονίκητος πνευματικός δικτάτωρ τῆς Γενεύης. Κάθε ἀτομική ἐλευθερία καταργεῖται. Θριαμβεύει ἡ μισαλλοδοξία. Καί ἐνῶ ἡ Μεταρρύθμιση εἶναι κίνημα θρησκευτικῆς ἀπελευθερώσεως, μέ τή συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου γιά ὑπέρτατο κριτή, ὁ Καλβῖνος καταργεῖ κάθε ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ἐπιβάλλοντας ἀδιάλλακτα, ἀντί τῆς Παπικῆς, τή δική του Προτεστάντικη Ὁρθοδοξία. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι πουριτανός, θά ἐπιβάλλῃ σέ ὀλόκληρη τήν Γενεὴ τόν πουριτανισμό. Ἡ Γενεὴ θά γίνῃ πόλις στήν ὁποία δέν θά ὑπάρχει διαφθορά καί ἀμαρτία. Ὅλοι θά ζοῦν σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀποκαλύπτεται στόν Καλβῖνο. Κάθε εὐχαρίστηση, ἀκόμη καί ἡ πιό ἀθῶα, εἶναι γιά τόν Καλβῖνο ἀμαρτία.

Γιά νά ἀνυψωθῆ ἡ ἀξία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νά ὑποσταλῆ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Θά ἐπιβληθῆ, λοιπόν, σκληρότης καί πειθαρχία, μέχρις ἐξουθενώσεως. Ἰδρύεται Κοινοστόριον κληρικῶν, γιά νά ἐπαγρυπνῆ ἐπάνω στήν ἠθική τῶν πολιτῶν τῆς Γενεύης. Ἐλεγχος στά ἔργα, στούς λόγους, στίς γνώμες, στίς ιδέες. Ἡ ἐκκλησιαστική ἀστυνομία ἔχει τό δικαίωμα νά ἐπισκέπτεται κάθε σπίτι, ἡμέρα καί νύχτα. Ἡ Ἰσπανική Ἱερά Ἐξέταση ὡχριά. Διαρκεῖς ἐρωτήσεις, ἐρευνες, ἐξετάσεις. Ἐλέγχεται ὁ τρόπος τῆς ἐνδυμασίας, ἡ τροφή κάθε οἰκογενείας, ἡ διαγωγή ὄλων. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ κατοχή κανενός βιβλίου πού δέν ἔχει ἐγκριση ἀπό τό Κοινοστόριον. Ἀπαγορεύονται τά τραγοῦδια, τά μουσικά ὄργανα, οἱ λαϊκές γιορτές, οἱ χοροί, τό πατινάρισμα, τό πιστό, τά παιγνίδια, οἱ χτυπητές φορεσιές, τά χρυσά καί ἀσημένια κεντήματα, τά ἐπίχρῦσα κουμπιά, τά χτενίσματα, ὅλα τά κοσμήματα. Γίνεται αὐστηρός ἐλεγχος ἀν πῆγαν ὅλοι τήν Κυριακή στήν Ἐκκλησία, μήπως ἀργησαν νά πᾶνε, μήπως οἱ ξένοι στά πανδοχεῖα ἀρχισαν νά τρώγουν πρὶν προσευχηθοῦν. Ἀπαγορεύεται νά δίνουν στά παιδιά ὀνόματα πού δέν ἀναφέρονται στή Βίβλο. Ἀπαγορεύεται κάθε κρίση γιά τά πράγματα τῆς πόλεως ἢ γιά τόν Καλβῖνο, τόν πνευματικό τῆς ἡγέτη. Καθιερώνεται λογοκρισία, κατασκοπεῖα, κατάδοση. Ὁ Καλβῖνος προτιμᾷ νά καταδικασθῆ ἓνας ἀθῶος, παρά νά ξεφύγῃ ἓνας ἐνοχος. Πάνω ἀπό 50 καταδικάζονται σέ θάνατο καί ἐκτελοῦνται. Πάνω ἀπό 70 ἐξορίζονται στή Γενεὴ. Ἐκατοντάδες οἱ φυλακισμένοι. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς αὐτο-

κτονούν, διατάσσεται νά άλυσσοδένωνται. Φυλάκισις σέ κάποιον διότι έχαμογέλασε σέ βάπτιση, σέ άλλον διότι άποκοιμήθηκε στήν έκκλησία, σέ άλλον διότι έπαιζε ζάρια, σέ μία κοπέλλα διότι έπατινάρισε, σέ έναν τυφλό βιολιτζή έπειδή έπαιζε τόν σκοπό ενός χοροϋ. "Ένας, μαστιγώνεται διότι έμίλησε έναντιόν τών ιδεών του Καλβίνου. "Άλλου, του τρυπούν τή γλώσσα, διότι μεθυσμένος έβρισε τόν Καλβίνο. "Άλλος, εκτελείται διότι έχαρακτήρισε τόν Καλβίνον ύποκριτή.

Ή τρομοκρατία έφερε τά θλιβερά της άποτελέσματα. Ή άλλοτε έλεύθερη και χαρούμενη πόλις της Γενεύης, τώρα έγινε σκυθρωπή, μελαγχολική, πένθιμη. Κάθε χαρά έξαφανίστηκε. Άκόμα και τά παιδιά έχασαν τήν ζωηρότητά τους.

Ή τρομοκρατία έφερε τά θλιβερά της άποτελέσματα. Ή άλλοτε έλεύθερη και χαρούμενη πόλις της Γενεύης, τώρα έγινε σκυθρωπή, μελαγχολική, πένθιμη. Κάθε χαρά έξαφανίστηκε. Άκόμη και τά παιδιά έχασαν τήν ζωηρότητά τους. Ή δημιουργική έλευθερία έθυσιάστηκε στή δουλικότητα και στήν όμοιομορφία. "Όπως παρατηρεί ό Τσβάιχ, ή Γενεύη για 200 χρόνια δέν έβγαλε ούτε ένα ζωγράφο, ούτε ένα μουσικό, ούτε ένα συγγραφέα. Καί όταν, τέλος, γεννήθηκε ένας μεγάλος άνθρωπος στή Γενεύη, όλόκληρη ή ζωή του ήταν μία επανάσταση έναντιόν της καταπίεσεως του άτόμου. Ήταν ό Ζάν-Ζάκ Ρουσσώ, τό πιό φιλελεύθερο πνεϋμα της έποχής του.

"Όσο προχωρούν οι μήνες, τόσο σκληραίνεται ή δικτατορία

Σεβάστιαν Καστελλιόν

του Καλβίνου, ο οποίος λέγει ότι πρέπει να κρεμαστούν 700 ή 800 άτομα, για να καθιερωθούν καλά ήθη και να επιβληθεί η πειθαρχία. Ο ίδιος όμως και οι πάστορές του δείχνουν μία άθλια διαγωγή κατά την διάρκεια μιᾶς μακρᾶς επιδημίας πανώλους. Ἐνώ ήταν καθιερωμένο, σέ περίπτωση ἀσθενείας, ἐντός τριῶν ἡμερῶν νά καλοῦν ἱερέα, ὅταν ἤλθε ἡ πανώλης, ὁ Καλβίνος καί οἱ ἱερεῖς του ἀρνοῦνται νά προσέλθουν στούς ἀσθενεῖς καί ἀποδίδουν τήν πανώλη σέ μαγεία. 34 γυναῖκες κατηγοροῦνται ὅτι ἔκαναν μάγια καί καταδικάζονται ν' ἀνεβοῦν στήν πυρά, ἀφοῦ τίς ἀνάγκασαν, μέ βασανιστήρια, νά «ὁμολογήσουν» ὅτι αὐτές ἔφεραν τήν πανώλη. Διότι ἄλειβαν τά χερούλια στίς ἐξώθυρες τῶν σπιτιῶν μέ ἄλοιφή πού εἶχαν κατασκευάσει ἀπό... περιπτώματα τοῦ διαβόλου.

Ἄλλ' ἂν ὁ Καλβίνος καί οἱ ἱερεῖς του ἐγκατέλειψαν τό καθήκον τῆς περιθάλψεως τῶν ἀσθενῶν κατά τό διάστημα τῆς πανώλους, κάποιος ἄλλος ἀνυψώθηκε στήν ἐκτίμηση τῶν πολιτῶν τῆς Γενεύης, γιά τήν ἀλτροῦστική του συμπεριφορά. Αὐτός ἦταν ὁ Σεβαστιανός Καστελλιόν, διευθυντής Κολλεγίου στή Γενεύη, 6 χρόνια νεώτερος τοῦ Καλβίνου.

Γεννήθηκε στά σύνορα Γαλλίας καί Ἑλβετίας. Ἐσπούδασε στή Λυών. Ἐγνώριζε γαλλικά, γερμανικά, ἰταλικά, λατινικά, ἑλληνικά, ἔβραϊκά. Ἐθεωρεῖτο ὁ σοφώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του. Νέος ἔγραψε ποιήματα, ἀλλά τά ἐγκατέλειψε γιά ν' ἀφοσιωθῆ στά προβλήματα τῆς ἐποχῆς του, πού τό σπουδαιότερο ἦταν ἡ θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Στή Λυών εἶδε νά καίνε τούς αἰρετικούς μεταρρυθμιστάς. Ὁ ἠρωϊσμός τῶν θυμάτων τοῦ ἔκαμε βαθύτατη ἐντύπωση καί ἀποφασίζει νά ἀγωνισθῆ γιά τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Φεύγει ἀπό τήν ἐπικίνδυνη Γαλλία καί πηγαίνει στό Στρασβοῦργο, γιά νά συναντήσῃ ἐκεῖ τόν ἐξόριστο τότε ἀπό τή Γενεύη ἡγέτη τῆς Μεταρρυθμίσεως Καλβίνο, πού τόν θεωρεῖ ἐκπρόσωπο τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας.

Ὅταν ὁ Καλβίνος γυρίζει στή Γενεύη, ὁ Καστελλιόν τόν ἀκολουθεῖ καί διορίζεται καθηγητής στο Κολλέγιο τῆς Γενεύης. Μεταφράζει στά Λατινικά καί ἐκδίδει πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν, σέ μορφή διαλόγων, ἀποσπάσματα ἀπό τή Βίβλο. 47 ἐκδόσεις ἀριθμῆι τό βιβλίον τοῦ αὐτοῦ.

Ἀποφασίζει νά μεταφράσῃ ὀλόκληρη τή Βίβλο στά λατινικά καί στά γαλλικά, ὅπως τήν μετέφρασε ὁ Λούθηρος στά γερμανικά. Ἐργάζεται κάθε νύχτα. Ἀλλά γιά νά ἐκδοθῆ ἡ μετάφρασή

του χρειάζεται η ἄδεια τοῦ Καλβίνου. Πηγαίνει, λοιπόν, στόν Καλβίνο, γιά νά ζητήση τήν ἐγκρισή του. Συναντάει ὁμως τή δυσμένειά του εἴτε ἀπό ζηλοτυπία, εἴτε διότι ὁ Καλβίνος εἶχε προλογίσει μιάν ἄλλη μετάφραση καί δέν τοῦ εἶναι εὐχάριστο νά παρουσιάση τώρα ὁ Καστελλιόν μιὰ δική του μετάφραση. Τοῦ λέγει ὅτι θά ἐξετάση τή μετάφρασή του καί θά τή διορθώση. Ὁ Καστελλιόν εἶναι μετριόφρων, ἀλλ' ἔχει τήν ὑπερηφάνεια τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Δέν εἶναι κατώτερος ἀπό τόν Καλβίνο στή γνώση τῆς ἐβραϊκῆς καί τῆς ἐλληνικῆς. Πῶς, λοιπόν, νά δεχθῆ τίς διορθώσεις του; Προσφέρεται νά τοῦ διαβάση ἀποσπάσματα ἀπό τή μετάφρασή του καί λέγει ὅτι θά ἀκούση εὐχαρίστως τίς παρατηρήσεις του. Ὁ Καλβίνος ἀποκρούει κάθε συζήτηση. Ὁ Καστελλιόν φεύγει. Ὁ Καλβίνος ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ Καστελλιόν εἶναι ἀνθρωπος ἐλεύθερος, ἐπομένως ἐχθρός.

Ὁ Καστελλιόν ἔχει πολυμελῆ οἰκογένεια. Ζητάει νά διορισθῆ ἱερεῦς. Τό Συμβούλιον ἐγκρίνει. Ἀλλ' ὁ Καλβίνος ἀρνεῖται νά ἐπικυρώση τόν διορισμό, μέ τήν πρόφαση ὅτι ὁ Καστελλιόν πλανᾶται στήν ἐρμηνεία τῆς Βίβλου, λέγοντας ὅτι τό ἄσμα ἀσμάτων δέν εἶναι θρησκευτικόν ποίημα, ἀλλ' ἐρωτικός ὕμνος στή Σουλαμίτιδα.

Τό Συμβούλιον προτείνει νά συζητήσουν ἰδιαίτερος Καλβίνος καί Καστελλιόν. Ὁ Καλβίνος ὅμως δέν εἶναι συνηθισμένος νά συζητῆ, ἀλλά νά ἐκδίδῃ διαταγές. Ὁ Καστελλιόν ἐξ ἄλλου θεωρεῖ τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως σάν τό ὑπέρτατο ἀγαθό, πού γι' αὐτό ἀξίζει κάθε θυσία. Προτιμᾶει νά μὴ διορισθῆ, παρά ν' ἀπαρνηθῆ τίς ιδέες του. Δέν ἔφυγε ἀπό τή Γαλλία καί τήν Καθολική Ἱερή Ἐξέταση, γιά νά ὑποταχθῆ στήν Προτεστάντικη Ἱερή Ἐξέταση. Δέν ἀπαρνήθηκε τό παλαιό δόγμα, γιά νά σκλαβωθῆ σ' ἓνα καινούργιο. Θά παλαιψῆ γιά μιὰ ἐλεύθερη μεταρρύθμιση καί ἀνεξιθρησκεία, ἐναντίον μιᾶς «ὀρθοδόξου» μεταρρυθμίσεως καί μισαλλοδοξίας. Καί μιὰ μέρα, σέ δημόσια συγκέντρωση, παρακαλεῖ τοὺς «λειτουργοὺς τοῦ Ἰψίστου» ν' ἀρχίσουν ἐλέγχοντες τόν ἑαυτό τους, ἀντὶ νά ἐλέγχουν καί νά τιμωροῦν τοὺς ἄλλους.

Ὁ Καλβίνος εἶναι παρών. Δέν ἀπαντᾷ καθόλου. Ἀλλὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα κατηγορεῖ τόν Καστελλιόν στό Συμβούλιον, ὅτι ἔθιξε τόν κλῆρο. Τό Συμβούλιο διστάζει νά τόν καταδικάσῃ, διότι γνωρίζει τήν ἠθική ἀνωτερότητα τοῦ Καστελλιόν. Ἀρκεῖται νά τοῦ ἐπιβάλλῃ ἐπίπληξη καί τοῦ ἀπαγορεύῃ νά κηρύττῃ. Ὁ Καστελλιόν ζητεῖ νά ἐγκαταλείψῃ τή διεύθυνση τοῦ Κολλεγίου καί τή Γενεύη, ἀφοῦ τοῦ δώσουν ἐγγραφὴ βεβαίωση ὅτι παραιτήθηκε μόνος του. Τοῦ τὴ δίδουν καί φεύγει. Τότε οἱ Οὐμανισταὶ ἀντι-

λαμβάνονται τήν τυραννικότητα του Καλβίνου. Ἀργότερα ὁ Βολταῖρος θά πῆ ὅτι ὁ Καλβίνος ζηλοτυποῦσε τόν Καστελλιόν, διότι ὁ Καστελλιόν ἦταν σοφώτερος ἀπό ἐκεῖνον.

Ὁ μάρτυς τῆς ἐλευθέρως σκέψεως περιπλανᾶται χωρίς θέση, χωρίς χρήματα, μέ τό στίγμα ὅτι ἦταν ἐχθρός του Καλβίνου. Ζητάει παντοῦ δουλειά καί διακηρύσσει ὅτι ὁ πνευματικός δεσποτισμός του Καλβίνου τόν ἀνάγκασε νά φύγει ἀπό τή Γενεύη. Ὁ Καλβίνος τόν βρίζει, ὀνομάζοντάς τον «σκυλί». Τέλος, βρίσκει μιά θέση διορθωτοῦ σ' ἓνα τυπογραφεῖο τῆς Βασιλείας. Συγχρόνως παραδίδει ἰδιωτικά μαθήματα, ἀλλά περνάει ἄθλια φτώχεια, αὐτός ὁ σοφώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς. Τέλος, τό Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας τοῦ δίδει τήν ἔδρα τῶν Ἑλληνικῶν, χωρίς αὐτό νά του καθιστᾶ ἀνετώτερη τή ζωή. Τή νύχτα μεταφράζε γιά τούς ἐκδότες τῆς Βασιλείας. Συγχρόνως συνεχίζει τή μετάφραση τῆς Βίβλου. Ὁ Καστελλιόν εἶναι ἓνας ἥρωας του πνεύματος, πού προτιμᾶει τή φτώχεια, παρά νά χάσει τήν ἀνεξαρτησία τῆς σκέψεως, τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ὅπως γράφει ὁ Τσβαίχ, ἡ πνευματική ἐλευθερία δέν εἶναι δυνατόν νά ζήσει στή σκιά μιᾶς δικτατορίας, ὅπως ἡ δικτατορία δέν εἶναι δυνατόν νά αἰσθάνεται ἀσφαλῆς, ὅσο ὑπάρχει καί ἓνα ἀκόμη ἐλεύθερο πνεῦμα μέσα στά σύνορα τῆς κυριαρχίας τῆς.

Ἄς ἀφήσωμε τώρα προσωρινά τόν Καστελλιόν, γιά νά ἔλθωμε στόν Μιχαήλ Σερβέτο. Γεννήθηκε τό 1509 στήν Ἰσπανία. Πνεῦμα ζωηρό καί ἀνήσυχο. Φιλόσοφος, ἰατρός, θεολόγος, 15 χρονῶν ἔφυγε ἀπό τήν Ἀραγωνία, γιά νά σωθῆ ἀπό τά νύχια τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἀπό νέος ἀνεμίχθη ζωηρά στήν προοδευτική κίνηση τῆς ἐποχῆς του, δηλαδή στή θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Εἶναι φανατικός καί θορυβοποιός. Βρίσκει χλιαρούς τόν Λούθηρο, τόν Ζβίγγλιο, τόν Καλβίνο. Θεωρεῖ ἄκυρη τήν Α' Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Νικαίας, διότι ἐκήρυξε τό δόγμα του τρισυποστάτου, πού σύμφωνα μέ τίς ἰδέες του εἶναι ἀσυμβίβαστο μέ τήν Ἐνότητα του Θεοῦ. 22 χρονῶν δημοσιεύει βιβλίο μέ τίς ἀπόψεις του. Τόν θεωροῦν ἐπικίνδυνον ἐπαναστάτη, καταστροφέα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Καταδιώκεται ἀπό παπιστές καί προτεστάντες.

Γιά νά γλυτώσῃ ἀπ' ὅλους ἀλλάζει ὄνομα καί προσλαμβάνεται διορθωτῆς τυπογραφείου στή Λυών. Ἐκεῖ γράφει «Εἰσαγωγή στή Γεωγραφία του Πτολεμαίου» καί διορθώνοντας ἰατρικά συγγράμματα ἀποφασίζει νά σπουδάσει ἰατρική. Στό Παρίσι, μέ τό ὄνομα Βιλλανόβους, παρακολουθεῖ ἀνατομία, ἐκδίδει ἰατρικό βι-

βλίο και άναγγέλει σειρά μαθημάτων άστρονομίας, μαθηματικῶν, μετεωρολογίας, άστρολογίας. Οί γιατροί ξεσηκώνονται ένάντιον του. Καταδικάζεται από τό Παρλαμένο ως άστρολόγος. Έξαφανίζεται για δεύτερη φορά. Καί σέ λίγο, ως Μιχαήλ ντέ Βιλλενέβ, πιστός καθολικός, προσλαμβάνεται ίατρός του Έπισκόπου τής Βιέν. Άποκτᾶ μιά καλή πελατεία άσθενῶν, χωρίς κανείς νά υποπτεύεται ότι ό εύσεβής ίατρός του Έπισκόπου είναι ό νεαρός αίρετικός ἢ ό πολυπράγμων έπιστήμων πού άνεστάτωσε τό Παρίσι.

Άλλά τό πνεῦμα του δέν μπορεῖ νά ἡσυχάση. Θέλει νά διαδόση τίς ιδέες του ένάντιον του τρισυπόστατου τής Θεότητος. Καί άσυλλόγιστα άπευθύνεται στόν πίο μισαλλόδοξο άνθρωπο, στόν Καλβίνο, πού τόν εἶχε γνωρίσει στό Παρίσι. Του γράφει μέσον ενός βιβλιοπώλου τής Λυών καί του έκθέτει τίς ιδέες του. Ό Καλβίνος στήν άρχή τόν άντικρούει δογματικά. Άλλά ὕστερα άρχίζει νά τόν βρίζη. Ό Σερβέτος του στέλνει, μέ πλήρη έμπιστοσύνη, χειρόγραφα του έργου πού έτοιμάζει. Ό Καλβίνος γίνεται θηρίο. Γράφει στόν βιβλιοπώλη τής Λυών ότι δέν έχει καιρό ν' άσχολῆται «μέ τίς αὐθάδειες ενός τρελλοῦ». Τότε ό Σερβέτος άντιλαμβάνεται τόν φανατισμό του Καλβίνου καί του ζητάει νά του έπιστρέψῃ τά χειρόγραφα του καί νά σταματήσουν τήν άλληλογραφία. Άλλ' ό Καλβίνος δέν του άπαντάει καί δέν του έπιστρέφει τά χειρόγραφα.

Ό Σερβέτος έτοιμάζει τό βιβλίο του από 700 σελίδες καί μέ τά χρήματα πού κέρδιζε ως ίατρός τό τυπώνει, περιφρονώντας τόν κίνδυνο τής Έραῶς Έξετάσεως. Οί τυπογράφοι εργάζονται κρυφά. Στο βιβλίο δέν άναφέρεται όνομα συγγραφέως, ούτε έκδότου. Μόνον στήν τελευταία σελίδα τά άρχικά του όνόματός του.

Άλλ' ό Καλβίνος άγρυπνεῖ. Πρίν άκόμη κυκλοφορήση τό βιβλίο, έχει στά χέρια του ένα άντίτυπο. Άντί όμως ν' άνασκευάση από τόν άμβωνα τό περιεχόμενο, παίζει τόν ρόλο καταδότη τής καθολικής Έραῶς Έξετάσεως τής Γαλλίας. Βάζει ένα φίλο του, προτεστάντη πρόσφυγα από τήν Γαλλία, νά γράψῃ σ' έναν καθολικό συγγενῆ του στή Λυών, έκθειάζοντας τό αὐστηρό καθεστώς τής Γενεύης, σέ αντίθεση πρὸς τή Γαλλία, όπου αφήνουν ελεύθερη τήν αίρεση. Καί δίνει στήν έπιστολή του κάθε πληροφορία σχετικά μέ τόν Σερβέτο, πού κρύβεται κάτω από τό όνομα του ίατροῦ του Έπισκόπου. Ό παραλήπτης παραδίδει τό γράμμα στις έκκλησιαστικές άρχές. Ό ίατρός του Έπισκόπου καλεῖται σέ άπολογία. Άρνείται έντονα ότι εἶναι ό Σερβέτος. Οί τυπογράφοι όρκίζονταν ότι δέν έτύπωσαν τέτοιο βιβλίο. Η Έραῆ Έξετάση δέν τόν υποβάλλει σέ βασανιστήρια, ίσως διότι τόν προστατεύει ό

Ἐπίσκοπος. Τόν αφήνουν ἐλεύθερο. Ἄλλ' ἡ ἀλληλογραφία τοῦ φίλου τοῦ Καλβίνου ἐξακολουθεῖ. Δίδονται ἀδιάψευστα στοιχεῖα τῆς ταυτότητος τοῦ Σερβέτου, γράμματά του καί χειρόγραφα τοῦ ἔργου του. Δηλαδή γράμματα σταλμένα στόν Καλβίνο, τὰ ὁποῖα ὁ Καλβίνος παρέδωσε γιά νά χρησιμοποιηθοῦν σάν πειστήρια κά νά καταδικασθῇ ὁ Σερβέτος ἀπό τοὺς παπιστάς, τοὺς ὁποῖους ὁ Καλβίνος μάχεται.

Ὁ Σερβέτος συλλαμβάνεται γιά δευτέρη φορά. Τοῦ δείχνουν τὰ πειστήρια. Ἀναγκάζεται νά παραδεχθῇ ὅτι εἶναι ὁ συγγραφεύς τοῦ βιβλίου. Ἐτοιμάζεται γι' αὐτόν ἡ πυρά. Ἄλλ' ὁ Σερβέτος εἶτε διότι ἦταν ἀγαπητός ὡς ἰατρός, εἶτε διότι ἡ Ἱερὴ Ἐξέταση ἐχθρεύονταν περισσότερο τόν Καλβίνο, παρά τόν Σερβέτο, ἀφήνεται νά δραπετεύσῃ. Καί τότε καίνε ἓνα ἀχυρένιο ὁμοίωμα του, μέ πέντε ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου του.

Γιά κάμποσο καιρό τὰ ἴχνη του χάνονται. Ἀλλά τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1553 φθάνει στή Γενεύη καί πηγαίνει στήν ἐκκλησία ὅπου ἐκήρυσσε ὁ Καλβίνος. Μόλις βγαίνει ἀπό τήν ἐκκλησία, τόν συλλαμβάνουν. Κατήγορος ἐμφανίζεται ὁ γραμματεὺς τοῦ Καλβίνου, μέ 24 κεφάλαια κατηγορίας. Ὁ Σερβέτος τὰ ἀντικρούει. Ἰσχυρίζεται ὅτι δέν προσέβαλε τόν Καλβίνο, γιά τόν ὁποῖον εἶπε μονάχα ὅτι δέν εἶναι ἀλάνθαστος. Ὅτι οἱ διαφορές τους εἶναι μόνον θεολογικές, πού δέν μποροῦν νά κριθοῦν ἀπό ἓνα πολιτικό δικαστήριο. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Σερβέτος θ' ἀθωωθῇ. Τότε παρουσιάζεται σάν κατήγορος ὁ ἴδιος ὁ Καλβίνος. Ὁ Σερβέτος χάνει τήν αὐτοκυριαρχία του. Παρασύρεται σέ θεολογικές συζητήσεις, μπροστά στοὺς δικαστές πού δέν καταλαβαίνουν, ἀλλ' ἐπηρεάζονται ἀπό τόν Καλβίνο καί ἀρχίζουν νά θεωροῦν τόν Σερβέτο σάν ὄργανο τοῦ διαβόλου. Ἡ ἀτμόσφαιρα βαραίνει ἐπικίνδυνα.

Ὁ Σερβέτος εἶναι ξένος καί χωρὶς φίλους, ἀντιπαθὴς σέ ὅλους. Ἄρνοῦνται νά τόν παραδώσουν σέ ἀπεσταλμένον τῆς γαλλικῆς δικαιοσύνης, πού τόν ἐζήτησε γιά νά τόν ὀδηγήσῃ στήν πυρά τῆς Βιέν, διότι θέλουν νά τόν καταδικάσουν στή Γενεύη, ὥστε νά ἐνισχύσουν τήν τρομοκρατία. Ὁ Σερβέτος εἶναι ἀλυσσοδεμένος, μέσα σ' ἓνα μπουδρούμι, κουρελιασμένος, βρώμικος, φειριασμένος. Παραπονεῖται γιά τήν κακομεταχείρισή του στό Συμβούλιο, ἀλλά οἱ διαταγές τοῦ Συμβουλίου γιά ἀνθρωπινότερη μεταχείριση παραμένουν ἀνεκτέλεστες. Ἄλυσσοδεμένος ὀδηγεῖται στό Δικαστήριο καί ἀντικρῶζει ψυχρὸ κατήγορο τόν Καλβίνο, μέ τόν ὁποῖον ἤθελε νά συζητήσῃ θεολογικά θέματα σάν ἴσος πρὸς ἴσον. Ἀγανακτεῖ καί τόν ὀνομάζει δολοφόνον. Οἱ δικασταὶ φρίττουν. Παίρνεται ὁμόφωνα ἡ ἀπόφαση ν' ἀνέβῃ ὁ Σερβέτος

στήν πυρά. Ἐκπληκτος ὁ Σερβέτος ἀκούει τὴν καταδίκη του καὶ συντριβεται. Ἐπιχειροῦν νὰ τοῦ ἀποσπάσουν κατηγορία ὅτι ἐπλανήθη. Τότε ὁ Σερβέτος ἀνυψώνεται σὲ ἥρωα καὶ μάρτυρα τῶν πεποιθήσεών του. Ἀποκρούει τὶς προτάσεις πού τοῦ κάνει ὁ Φαρέλ, ὁ φανατικός ὁπαδός τοῦ Καλβίνου. Ζητεῖ νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφή μέ τόν ἴδιον τόν Καλβίνο, ὁ ὁποῖος τόν ἐπισκέπτεται ἀμέσως στή φυλακή καὶ τόν ἐρωτᾷ ψυχρὰ διατί τόν ἐκάλεσε. Ἐπιθυμία τοῦ Καλβίνου εἶναι νὰ τόν παρακαλέσῃ ὁ Σερβέτος γιά τή σωτηρία του. Ἄλλ' ὁ Σερβέτος δέν ζητεῖ παρά νὰ συμφιλιωθοῦν πρὶν πεθάνῃ. Ὁ Καλβίνος ζητεῖ ν' ἀνακαλέσῃ ὁ Σερβέτος τὴν πλάνη του. Ὁ Σερβέτος δέν ὑποχωρεῖ στίς πεποιθήσεις του. Ὁ Καλβίνος φεύγει ἀπό τή φυλακή ἄπρακτος.

Τὴν ἐπομέρη μέρα παίρνουν τόν Σερβέτο ἀπό τό κελλί του. Σκελετωμένος καὶ βρώμικος σέρνει τὶς ἄλυσίδες του. Στά σκαλοπάτια τοῦ Δημαρχείου τόν ἀναγκάζουν νὰ γονατίσῃ γιά ν' ἀκούσῃ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφαση νὰ καῖ στήν πλατεία. Ὁ Σερβέτος ἰκετεῦει νὰ μὴ τόν κάψουν, ἀλλά νὰ τόν ἀποκεφαλίσουν. Τότε προχωρεῖ ὁ Φαρέλ καὶ τοῦ λέγει ὅτι θά τοῦ κάμουν τὴν χάρη νὰ τόν ἀποκεφαλίσουν ἂν ἀναγνωρίσῃ τό τρισυπόστατον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σερβέτος ἀρνεῖται νὰ προδώσῃ τὶς ἰδέες του.

Ὁ μελλοθάνατος προχωρεῖ πρὸς τόν τόπον τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Φαρέλ βαδίζει κοντά του καὶ τόν παροτρύνει ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πλάνη του. Ὁ Σερβέτος ἀπαντᾷ ὅτι πεθαίνει ἄδικα καὶ παρακαλεῖ τό Θεό νὰ συχωρέσῃ τοὺς δημίους του. Στόν τόπο τῆς ἐκτελέσεως γονατίζει καὶ προσεύχεται.

Τόν δένουν σ' ἓνα στύλο καὶ τοποθετοῦν κοντά του τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ βιβλία του. Ὁ Σερβέτος ψιθυρίζει «Θεέ μου, Θεέ μου!». Ὁ Φαρέλ τόν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει: «Δέν ἔχεις τίποτε ἄλλο νὰ πῆς;» Ὁ Σερβέτος ἀπαντᾷ: «Γιά τί ἄλλο, παρά γιά τόν Θεό, μπορῶ νὰ μιλήσω;»

Ὁ Φαρέλ τόν ἐγκαταλείπει. Ὁ δήμιος βάζει φωτιά. Οἱ φλόγες ὑψώνονται. Ὁ ἄνθρωπος μέ τὴν ἀδούλωτη σκέψη, θῦμα τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ φανατισμοῦ, δέν ὑπάρχει πιά ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ὁ πραγματικός δήμιός του δέν ἐμφανίζεται στή σκηνή τῆς ἀποτρόπαιας ἐκτελέσεως. Κλεισμένος στό γραφεῖο του, ἀφήνει στόν Φαρέλ καὶ στόν τυπικό δήμιό τὴν ἐκτέλεση τῆς ἀνόσιας καταδίκης. Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ ἀνεβαίνει χωρὶς τύψεις, στόν ἄμβωνα, νὰ κηρύξῃ τόν λόγο τοῦ Θεοῦ σ' ἓνα πλῆθος σιωπηλό καὶ πειθαρχημένο.

Ἡ ἐκτέλεση τοῦ Σερβέτου ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτηση τῶν ἐλευθέρων καὶ ἀνεξιθρήσκων ἀνθρώπων, διότι ἦταν χτυπητὴ ἄρνηση τοῦ ἀρχικοῦ δόγματος τῆς Μεταρρυθμίσεως περὶ ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Ὁ Λούθηρος, ὁ Ζβίγγλιος, ὁ Μελάγχθων εἶχαν καταδικάσει κάθε βία σὲ ζητήματα συνειδήσεως. Ὁ Λούθηρος εἶχε πεῖ: «Ἡ αἴρεση εἶναι πνευματικὸ ζήτημα, πού δὲν μπορεῖ νὰ ξεπλυθῆ οὔτε μὲ τὸ νερό, οὔτε μὲ τὴ φωτιά». Ἡ Μεταρρύθμιση εἶχε ἐνθουσιασῆ τοὺς ἐλεύθερους ἀνθρώπους, ἀκριβῶς διότι εἶχε διακηρύξει τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως σάν τὸ ἱερώτερο δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τώρα ἐρχεται ὁ ἴδιος ὁ Μεσσίας τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὁ Καλβῖνος, νὰ χρησιμοποίησῃ τὴ φωτιά, γιὰ νὰ πνίξῃ τὴ φωνὴ ἑνὸς ἐλεύθερου ἀνθρώπου, χρησιμοποιώντας τὰ μέσα τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

Οἱ Οὐμανισταὶ καὶ διάφοροι προτεστάντες θεολόγοι ἐκφράζουν τὴν ἀγανάκτησή τους. Ξένοι σοφοὶ ἐγκαταλείπουν ἐπιδεικτικά τὴ Γενεύη, ὅπου καταδιώκεται ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως. Ὁ Καλβῖνος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἀμυνθῆ. Ἐκδίδει ἕνα φυλλάδιο ἀπολογητικὸ γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ Σερβέτου, πού βάζει νὰ τὸ προσυπογράψουν ὅλοι οἱ πάστορες τῆς Γενεύης. «Δὲν εἶναι δυνατόν –γράφει– ν' ἀφήσωμὲ τὸν καθένα νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, διότι τότε θὰ πάρουν θάρρος οἱ ἄθεοι καὶ οἱ ἐπικούρειοι. Μόνο τὸ ἀληθινὸ δόγμα πρέπει νὰ κηρύσσεται. Μιά τέτοια λογοκρισία δὲν εἶναι περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας. Ὅποιος δικαιολογεῖ ἢ ὑπερασπίζεται ἕναν αἰρετικὸ, εἶναι ὁ ἴδιος ἔνοχος καὶ πρέπει νὰ τιμωρηθῆ».

Ἡ ἀπολογία τοῦ Καλβίνου καὶ ἡ ἐκκλησίη του γιὰ δίωξη τῶν αἰρετικῶν δὲν πείθουν τοὺς ἐλεύθερους ἀνθρώπους, πού βλέπουν τὴ Μεταρρύθμιση νὰ δικαιολογῆ καὶ νὰ ἐξυμνῆ τὰς μεθόδους τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Πολλοὶ γράφουν στὸν Καλβῖνο, διαμαρτυρόμενοι. Ἕνας τοῦ γράφει: «Προτιμῶ νὰ χύσω τὸ αἷμα μου, παρά νὰ βᾶψω τὰ χέρια μου στὸ αἷμα ἑνὸς ἀνθρώπου, πού τὸ μόνο του ἔγκλημα εἶναι νὰ σκέπτεται διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς πολλούς». Ἄλλὰ οἱ περισσότεροι δὲν τολμοῦν νὰ μιλήσουν. Πολλοὶ οὐμανισταὶ, θεολόγοι, σοφοὶ, τηροῦν φρόνιμη σιγή. Μερικοὶ δηλώνουν ὅτι δίκαια ἐκτελέστηκε ὁ Σερβέτος.

Τότε σηκώνεται μιὰ τίμια ἀνθρώπινη κραυγή, γιὰ νὰ καταγγεῖλη θαρατὰ καὶ ἀπερίφραστα τὸ ἔγκλημα πού διαπράχθηκε. Ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι τοῦ φίλου μας Σεβαστιανοῦ Καστελλιόν, καθηγητοῦ τῆς Βασιλείας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ καταφύγιο τῶν οὐμανιστῶν, ἐκεῖ πού ἐζήσε ἄλλοτε ὁ Ἔρασμος. Ἐκεῖ ζοῦν πολλοὶ πρόσφυγες πού διώχτηκαν γιὰ τίς φιλοσοφικὲς ἰδέες τους. Δὲν συμ-

φωνούν μεταξύ τους, αλλά έχουν φιλικές σχέσεις και σέβονται όλες τις γνώμες. Ἡ διαγωγή τοῦ δικτάτορα τῆς Γενεύης τούς προκαλεῖ τῆ φρίκη. Ἐάν μείνη ἀναπάντητο τό φυλλάδιο τοῦ Καλβίνου, τό δίκαιον ὑποχωρεῖ στή βία. Ὅχι, δέν θά μείνη ἀναπάντητο. Ἀφοῦ ὁ κόσμος ἐγνώρισε τό φῶς καί ἡ Μεταρρύθμιση διακήρυξε τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, δέν μπορεῖ νά γίνη ἐπιστροφή στό πνευματικό σκοτάδι τοῦ Μεσαίωνα καί νά ἐξοντωθοῦν μέ τή φωτιά ὅσοι ἔχουν ἀντίθετη γνώμη ἐπάνω σέ ὅποιοδήποτε ζήτημα. Πρέπει νά διακηρυχθῆ ἄλλη μιά φορά ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ὅσο καί ἂν ἡ ἐποχή εἶναι σκοτεινή καί μισαλλόδοξη.

Ὁ Καλβίνος ἔχει ἐπιβάλλει τρομοκρατία. Ὁ Καστελλιόν δέν φοβᾶται ἀλλά παίρνει προφυλακτικά μέτρα. Γράφει ἓνα βιβλίον μέ τόν τίτλο «Πραγματεία γιά τούς αἰρετικούς» πού τό ἐκδίδει μέ τό ψευδώνυμο «Μαρτίνους Μπέλλιους». Ἀναφέρει στό βιβλίον ἀποσπάσματα Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οὐμανιστῶν καί προσωπικοτήτων τῆς Μεταρρυθμίσεως. Ὅλα αὐτά τά κείμενα καταδικάζουν τή θανατική ποινή γιά τούς αἰρετικούς. Ἀνάμεσα στά ἄλλα κείμενα ὑπάρχει καί ἓνα ἀπόσπασμα τοῦ ἴδιου τοῦ Καλβίνου, γραμμένο ὅταν ὁ Καλβίνος ἦταν μεταξύ τῶν καταδικωμένων, πού ἔλεγε: «Δέν εἶναι Χριστιανός ἐκεῖνος πού καταδιώκει μέ τή φωτιά καί μέ τό σίδερο ὅσους κατεδίκασε ἡ Ἐκκλησία καί τούς ἀρνεῖται τά στοιχειώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου».

Ὁ Καστελλιόν ἀναπτύσσει τό θέμα του μέ ὀγκολιθική λογική. «Μποροῦν νά διώκωνται οἱ αἰρετικοί γιά ἐγκλημα ἀποκλειστικά πνευματικό; Τί εἶναι αἵρεση; Ποίος εἶναι αἰρετικός; Ὅποιος δέν πρεσβεύει τόν ἀληθινό χριστιανισμό. Ἀλλά ποίος εἶναι ὁ ἀληθινός χριστιανισμός; Τῶν καθολικῶν; Τοῦ Λουθήρου; Τοῦ Ζβιγγλίου; Τῶν ἀναβαπτιστῶν; Τοῦ Καλβίνου; Ὁ καθένας μπορεῖ νά κἀν σφάλματα. Γι' αὐτό πρέπει ὁ καθένας νά σέβεται τή γνώμη τοῦ ἄλλου. Γιά τόν καθολικό αἰρετικός εἶναι ὁ Καλβινιστής, γιά τόν Καλβινιστή ὁ καθολικός. Ὁ ἴδιος ἄνθρωπος εἶναι πιστός στή Γαλλία, αἰρετικός στή Γενεύη. Πιστός στή Γενεύη, αἰρετικός στή Γαλλία. Αἰρετικός σέ μιά χώρα, μάρτυρας στή γειτονική. Λοιπόν, αἰρετικός εἶναι αὐτός πού δέν συμφωνεῖ μέ τή γνώμη μας. Ὑπεύθυνος γιά τήν ταραχή τοῦ κόσμου εἶναι ὁ φανατισμός καί ἡ μισαλλοδοξία. Μόνον ἡ ἀνεξιθρησκεία προφυλάσσει τούς ἀνθρώπους ἀπό τή βαρβαρότητα. Ὁ καθένας πρέπει ν' ἀνέχεται τίς ιδέες τῶν ἄλλων καί νά μήν καταδικάζη τήν πίστη κανενός.

Μόλις ὁ Καλβίνος πληροφορεῖται τήν ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου «Πραγματεία γιά τούς αἰρετικούς» ὑπό Μαρτίνου Μπέλλιους,

πιέζει τὰ Συμβούλια τῶν Ἑλβετικῶν πόλεων ν' ἀπαγορεύσουν τὴν κυκλοφορία του, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὸ μήνυμα τῆς ἀνεξιθρησκείας. « Ἄν ἀνεχθοῦμε αὐτὰ πού γράφονται, τότε τί ἀπομένει ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία;»

Ἄλλὰ δὲν ἐπρόλαβε. Ἐὖ βιβλίον εἶχε κυκλοφορήσει. Οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Καλβίνου φωνάζουν ὅτι ἀποτελεῖ σκάνδαλον. Τί, λοιπόν, μπορεῖ ὁ καθένας νὰ ἐρμηνεύῃ ἐλεύθερα τὴν Ἁγία Γραφή;

Μιά καινούργια αἵρεση γεννιέται, πολὺ ἐπικίνδυνη, ὁ «Μπελλιανισμός» μέ δόγμα τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ὁ Φαρέλ καὶ ὁ Καλβίνος θέλουν νὰ δοθῇ ἄμεση ἀπάντησις. Ἀναθέτουν στὸν Θεόδωρον ντέ Μπέζ, πού θὰ εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ Καλβίνου. Ὁ ντέ Μπέζ ἐκδηλώνει ἓνα ἀφάνταστο μῖσος ἐναντίον κάθε πνευματικῆς ἐλευθερίας. Γράφει: « Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως εἶναι διαβολικὸ δόγμα. Πρῶτα ἔρχεται ἡ πειθαρχία, ἔπειτα ὁ ἀνθρωπισμός. Ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ δόγμα, ὁ ἀνθρωπισμός εἶναι διαβολικὸς καὶ ἐγκληματικὸς. Οἱ ἀρχές πρέπει νὰ χτυπήσουν τοὺς αἰρετικούς μέ ρομφαία. Κάθε ὑπερασπιστὴς τοῦ Μπελλιανισμοῦ νὰ καίγεται σάν αἰρετικὸς».

Τότε ὁ Καστελλιόν γράφει ἓνα ἄλλο βιβλίον, τὸ «CONTRA LIBELLUM CALVINI» (Ἐναντίον τοῦ λιβέλλου τοῦ Καλβίνου), στὸ ὁποῖον καταγγέλλει τὸν Ἰωάννη Καλβίνον, ἐνώπιον τῆς παγκοσμίου συνειδήσεως, ὡς δολοφόνον τοῦ Μιχαήλ Σερβέτου. Ἐκαθαρίζει ὅτι οὔτε ἐγκρίνει, οὔτε καταδικάζει τίς ἀπόψεις τοῦ Σερβέτου. Τὸν ἐνδιαφέρει μόνον τὸ γεγονός τοῦ φόνου. Ἐνας ἀνθρώπος ἀνέβηκε στὴν πυρὰ γιὰ τίς θρησκευτικὰς του ἀντιλήψεις. Αὐτὸ ἐγένε μέ τὴν ὑποκίνηση τοῦ Ἰωάννη Καλβίνου. Στὶς διαμαρτυρίες πού ξεσηκώθηκαν, ὁ Καλβίνος μέ ἓνα τοῦ βιβλίου δικαιολογεῖ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου. Αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι πού χτυπάει. Δὲν ὑπερασπίζεται τίς ἀπόψεις τοῦ Σερβέτου. «Δὲν ἔχω τὰ βιβλία του –γράφει– διότι τὰ ἔκαψε ὁ Καλβίνος καὶ δὲν ξέρω τί ἔγραφαν». Ἀνασκευάζει γραμμὴ πρὸς γραμμὴ τὸ βιβλίον τοῦ Καλβίνου. Ἐξετάζει τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἐγκλημα τοῦ Σερβέτου ἦταν ὅτι διαφωνοῦσε πρὸς τὸν Καλβίνον γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς Βίβλου. Ἄλλὰ τί ἄλλο ἔκαναν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως; Ὁ ἴδιος ὁ Καλβίνος καὶ ὁ Φαρέλ; Ὁ Καλβίνος νομίζει ὅτι εἶναι ἀλάνθαστος. Ποιὸς τοῦ ἔδωσε τὴν ἰκανότητα νὰ κρίνῃ ποιὸ εἶναι σωστὸ καὶ ποιὸ ὄχι; Βεβαιώνει ὅτι τὸ ὀρθὸ δόγμα εἶναι τὸ δικό του. Τὸ ἴδιο λένε καὶ οἱ ἄλλοι γιὰ τὸ δικό τους. Δηλώνει ὅτι οἱ ἄλλοι βρίσκονται σὲ πλάνη. Τὸ ἴδιο λένε καὶ οἱ ἄλλοι γι' αὐτόν. Ποιὸς θὰ κρίνῃ καὶ ποιὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου γιὰ τοὺς ἑτεροδόξους; Καὶ ξα-

ναδίνει τόν λόγο σ' έναν παγκόσμια γνωστό θεολόγο, γιά ν' αντικρούση τόν πάστορα Καλβίνο. Αὐτός ὁ θεολόγος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Καλβίνος, τοῦ ὁποίου παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπό τὰ πιαλαιότερα ἔργα του: «Εἶναι ἐγκλημα νά σκοτώνη κανεῖς τούς αἰρετικούς, εἶναι ἀπάρνηση κάθε ἀνθρωπισμοῦ». Καί ἐρωτᾷ τόν Καλβίνο: «Γιατί ἀπάντησες στά συγγράμματα τοῦ Σερβέτου μέ τή βία; Γιατί δέν μεταχειρίστηκες καί σύ μόνο τήν πέννα; Ἔχεις τό δικαίωμα νά διώξης τόν αἰρετικό ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἀλλά δέν ἔχεις τό δικαίωμα νά τοῦ ἀφαιρέσης τή ζωή. Ὅταν κανεῖς σκοτώνη ἕναν ἄνθρωπο, δέν ὑπερασπίζεται ἕνα δόγμα, ἀλλά σκοτώνει ἕναν ἄνθρωπο. Δέν ἐπιβάλλει κανεῖς τήν πίστη του καίγοντας, ἀλλ' ἀνεβαίνοντας ὁ ἴδιος στήν πυρά. Ἀπαγόρευσε, Καλβίνε, στά ὄργανά σου νά χρησιμοποιοῦν τή βία. Ἄφησε τόν καθένα νά μιλήη καί νά γράφη ἐλεύθερα καί τότε θ' ἀπελευθερωθῆ ἡ ἀλήθεια. Τό Συμβούλιο τῆς Γενεύης ἔκανε κατάχρηση ἐξουσίας. Δέν ἦταν ἀρμόδιο νά δικάσῃ. Ὁ τυφλός δέν μπορεῖ νά κρίνη τά χρώματα. Ἐπάνω στή μαρτυρία τοῦ Καλβίνου στηρίχτηκε καί σκότωσε ἕναν ἄνθρωπο. Ἐνα ἀπό τά δύο συμβαίνει: Ἐσκότωσες Καλβίνε, τόν Σερβέτο, διότι ἐσκέπτετο αὐτά πού ἔλεγε, ἢ διότι ἔλεγε αὐτά πού ἐσκέπτετο;»

Τό «CONTRA LIBELLUM CALVINI» εἶναι πολύ δυνατό. Ὁ Καλβίνος καί ἡ μισαλλοδοξία του ἀνατρέπονται πέρα γιά πέρα καί μαστιγώνονται. Ἀλλά δέν εἶχε καμμιά ἐπίδραση στους συγχρόνους του, διότι ἀπλουστάτα... κανεῖς δέν τό διάβασε. Ἡ λογοκρισία τοῦ Καλβίνου αὐτή τή φορά ἐπέτυχε νά ἐμποδίσῃ τήν κυκλοφορία του. Αἱ ἀρχαί τῆς Γενεύης πληροφορήθηκαν τήν ἐπίθεση τοῦ Καστελλιόν καί ἔσπευσαν νά τήν προλάβουν. Ἐκαμαν διάβημα στό Συμβούλιον τῆς Βασιλείας, τό ὁποῖον ἐθύσασε τόν Καστελλιόν στήν ἐπιθυμία νά μὴ δυσαρεστήσουν τή Γενεὴν. Ἀπαγορεύουν, λοιπόν, τήν κυκλοφορία τοῦ βιβλίου.

Ὁ Καστελλιόν καταδικάστηκε στή σιγή. Εἶναι ἀνίσχυρος. Δέν μπορεῖ νά γράψῃ, δέν μπορεῖ ν' ἀμυνθῆ στίς ἐπιθέσεις τῶν Καλβινικῶν. Βαθιά ἀπογοητευμένος, ἀλλ' ἀκλόνητος στίς πεποιθήσεις του, ἀσχολεῖται μέ τίς ἐργασίες του, τά μαθήματά του στό Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας καί τή μετάφραση τῆς Βίβλου. Τοῦ ἀπηγόρευσαν νά γράψῃ, ἀλλά δέν τοῦ ἀπαγόρευσαν νά ὁμιλή. Διδάσκει ἀπό τήν Πανεπιστημιακή ἔδρα τήν ἀνεξιθρησκεία καί τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Πρέπει, λοιπόν, νά συντρίψουν τήν ἐπιρροή του. Τοῦ στήνουν παγίδες. Ἐνας συνάδελφός του

καθηγητής του ζητεί να εκθέση τις αντιλήψεις του επάνω στη θεωρία του «άπολύτου προορισμού». Ο Καστελλιόν δέχεται μιὰ δημόσια συζήτηση, αλλά μόλις αρχίζει να μιλάη πετάγεται κάποιος και τόν κατηγορεί σαν αίρετικό. Ο Καστελλιόν διακόπτει την συζήτηση και άποσύρεται.

Ο Καλβίνος δέν παραιτείται από τόν άγώνα. Αφού δέν μπορούν να τόν παρασύρουν σε επικίνδυνες συζητήσεις, βάζουν σε κυκλοφορία διάφορες συκοφαντίες. Αλλά δέν λείπουν και οι υπερασπισται του Καστελλιόν. Ο Μελάγχθων του γράφει ένα πολύ φιλικό γράμμα και καταφέρεται έναντιον των συκοφαντων του. Το γράμμα του Μελάγχθωνος έχει μεγάλη επίδραση στους Ούμανιστάς. Ακόμη και στενοί φίλοι του Καλβίνου προσπαθούν να τόν πείσουν ν' αφήση ήσυχο τόν Καστελλιόν. Ο Καλβίνος έξοργίζεται βλέποντας την εκτίμηση που έχουν οι ούμανισται στον αντίπαλό του.

Ο Καστελλιόν τυπώνει μυστικά ένα βιβλίο, με τόν τίτλο «Συμβουλαί προς τή μαρτυρική Γαλλία». Προσπαθεί μ' αυτό ν' αποτρέψη τή διαμάχη καθολικών και ούγενότων, ή όποια προκάλεσε τόσα θύματα και όδήγησε στη νύχτα του Αγ. Βαρθολομαίου (24.8.1572). Τονίζει ότι στα ζητήματα της συνειδήσεως και της πιστεως δέν ώφελει ό έξαναγκασμός με τή βία των όπλων.

Τό φιλειρηνικό κήρυγμα άποτελει τό μεγαλύτερο έγκλημα για τή μισαλλοδοξία της Γενεύης. Ο Θεόδωρος ντέ Μπέζ ζητεί την κεφαλή του Καστελλιόν, τόν όποιον καταγγέλει σαν αίρετικό. Το Συμβούλιο της Βασιλείας καλείται να ζητηση τή σύλληψη του. Είναι όμως γνωστή σε όλους ή άσσογη ζωή του Καστελλιόν. Δέν μπορούν εύκολα να τόν φυλακίσουν, όπως έγινε στη Γενεύη με τόν Σερβέτο. Τόν παρακαλούν να δώση εξηγήσεις στη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου. Ο Καστελλιόν ζητεί να έλθουν οι πραγματικοί κατήγοροί του, ό Καλβίνος και ό Ντέ Μπέζ, για ν' άποδείξουν έστω και μιá από τις κατηγορίες που του άποδίδουν.

Αλλά τότε και ή μοίρα στρέφεται έναντιον του Καστελλιόν. Ξεσπάει στη Βασιλεία ένα σκάνδαλο. Σ' έναν πύργο ζούσε ήσυχα ένας εύγενής ξένος, φίλος του Καστελλιόν. Όταν πέθανε, όλοι οι κάτοικοι παρηκολούθησαν την κηδεία του. Αλλ' έπειτα από μερικούς μήνες κυκλοφορεί ή φήμη ότι ό εύγενής αυτός άρχων, ό φίλος του Καστελλιόν, ήταν ό περίφημος αίρετικός άναβαπτιστής Δαυίδ ντέ Γιούρις. Αυτόν, τόν έχθρό της Έκκλησίας, είχε τιμήσει ή πόλις. Ξεθάβουν, λοιπόν, τό πτώμα του, τό κρεμοούν και τό καίνε. Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι ό Καστελλιόν έγνωρίζε την πραγματική ταυτότητα του αίρετικού άναβαπτιστοϋ.

Ἐπομένως, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Καστελλιόν προστατεύει τοὺς αἰρετικούς. Οἱ κατηγορίες λοιπόν, τοῦ Καλβίνου καὶ τοῦ ντέ Μπέζ εἶναι ἀληθινές. Τό Πανεπιστήμιο δέν μπορεῖ πλέον νά υπερασπισθῆ ἕναν τέτοιο ἀνθρώπο, φίλο τῶν αἰρετικῶν, αἰρετικό καὶ τόν ἴδιο. Ἡ πυρά θεωρεῖται βέβαιη γιά τόν Καστελλιόν.

Ἄλλά δέν ἀνάβει. Ὁ θάνατος ἔρχεται ξαφνικά νά λυτρώσῃ τόν Καστελλιόν ἀπό τοὺς ἐχθρούς του σέ ἡλικία 48 χρόνων. Μὲ τόν θάνατο τοῦ Καστελλιόν σταματᾷ ἡ ἐναντίον του συκοφαντική ἐκστρατεία. Οἱ συμπολίτες του τόν ἀγαποῦν. Τώρα ἀποδεικνύεται πόσο φτωχικά ἐζησε. Δέν ὑπάρχουν χρήματα γιά τὴν κηδεῖα του, ἡ ὁποία γίνεται μὲ ἔρανο. Ὅλοι τρέχουν νά συνοδεύσουν τόν μεγάλο σοφὸ στὴν τελευταία του κατοικία. Οἱ φοιτηταὶ σηκώνουν τό φέρετρο στοὺς ὤμους τους καὶ χαράζουν στὸν τάφο του τιμητική ἐπιγραφή. Ἡ Βασιλεία πενθεῖ ἀλλά ἡ Γενεὴ πανηγυρίζει. Ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας πέθανε. Ὁ Καλβῖνος ἀπηλλάγη ἀπὸ τόν ἰδεολογικό του ἀντίπαλο.

*

Μὲ τόν θάνατο τοῦ Καστελλιόν ὁ ἀγῶνας του γιά τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ἀνεξιθρησκεία φάνηκε νά λησμονήθηκε. Γιά 50 χρόνια βαθιὰ σιωπὴ περιβάλλει τό ὄνομά του. Κανένας δέν ἀσχολήθηκε μ' αὐτόν. Τὰ βιβλία του λησμονοῦνται. Οὔτε ἰδέα γιά νά ἀνατυπωθοῦν.

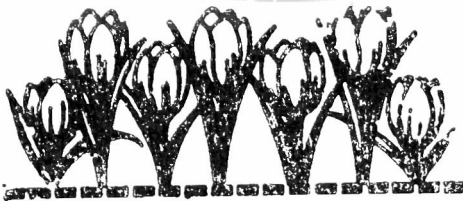
Ἄλλά στό πρῶτο τέταρτο τοῦ 17ου αἰῶνος, στὴν Ὀλλανδία, μερικοὶ πάστορες ἀντιδρῶν στὴν ἀδιαλλαξία τοῦ Καλβινισμοῦ. Καὶ τότε θυμοῦνται τόν ξεχασμένον Καστελλιόν. Τὰ βιβλία του μεταφράζονται ὀλλανδικὰ καὶ προκαλοῦν τό γενικό ἐνδιαφέρον. Οἱ ἐκδόσεις τῶν ἔργων του ἐξαντλοῦνται. Πηγαίνουν στὴ Βασιλεία ν' ἀνακαλύψουν ἀνέκδοτα ἔργα του. Γίνονται ὀλοένα καινούργιες ἐκδόσεις. Ὁ Καστελλιόν ἀναστήθηκε καὶ συμμετέχει στὸν ἀγῶνα γιά τὴν ἀνεξιθρησκεία καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως. Οἱ ἰδέες αὐτές ἐπιβάλλονται καὶ ἀναπτύσσονται –κατὰ περίεργη ἐπιταγή τῆς μοίρας– σ' αὐτές ἀκριβῶς τίς χώρες, ὅπου ἐπεκράτησε ὁ Καλβινισμὸς σάν θρησκεία. Στὴν Ὀλλανδία, στὴν Ἀγγλία, στὴν Ἀμερική. Στὴ Γενεὴ καταφεύγει ὁ Βολταῖρος, ὁ «ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ», γιά νά βρῆ ἄσυλο ἐλευθερίας.

Παντοῦ οἱ ἐλεύθερες συνειδήσεις ἐνστερνίζονται τίς ἰδέες τοῦ Καστελλιόν καὶ καταδικάζουν κάθε πνευματικὴ ἢ θρησκευτικὴ καταπίεση. Τὰ Συντάγματα τῶν πολιτισμένων καὶ προοδευτι-

κῶν Κρατῶν διακηρύσσουν τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψευς καὶ τῆς συνειδήσεως.

Ὡς τόσο, παρ' ὅλες τίς διακηρύξεις καὶ τὰ Συντάγματα, ὁ δαίμονας τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας δὲν πέθανε. Πολλοὶ εἶναι –ἀκόμη καὶ σήμερα– ἐκεῖνοι πού μάχονται τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ἄλλὰ καὶ πολλοὶ τὴν ὑπερασπίζου. Ἡ πάλη ἀνάμεσα στοῦ σκοτάδι καὶ στοῦ φῶς, στὴν ὀπισθοδρομικότητα καὶ στὴν πρόοδο, στὴ μισαλλοδοξία καὶ στὸν σεβασμὸ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων, συνεχίζου ἀπὸ αἰῶνων καὶ ἐξακολουθοῦν ἀδιάκοπα.

Ἢρέος κάθε τιμίου ἀνθρώπου νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν πρόοδο, νὰ μάχεται γιὰ τὴν ἀνεξιθρησκεία, νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψευς καὶ τῆς συνειδήσεως.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΥΗΣΙΣ

I.N. ΔΑΜΠΑΣΗ

Ὁ Μινωϊκός πολιτισμός, σύγχρονος τοῦ τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Σουμερίων καί τῶν Χιτιτῶν, ὑπερβαίνει τήν ἡλικίαν τῶν ΛΕ΄ αἰώνων π.Χ. καί ἀκμάζει μέχρι τοῦ ΙΕ΄ π.Χ. αἰώνας, ἀπό τῶν μέσων τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ παρακμή, πιθανῶς ἐκ θεομηνίων καί ἐκ ξενικῶν ἐπιδρομῶν, τῶν Μυκηναίων μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, κατ' ἀρχήν, καί, μετὰ τόν Τρωϊκόν πόλεμον, τῶν Δωριέων. Καθ' Ὅμηρον, ἡ Κρήτη, ἐν πελάγει κειμένη, εὐφορος καί περιρρυτος ὑδάτων, ἔχουσα ἐνεννήκοντα πόλεις, κατήντησε νά κατοικῆται ὑπό διαφόρων φυλῶν, ἰδίαν γλῶσσαν λαλουσῶν· ἐκεῖ καί ἡ μεγάλη πόλις Κνωσσός, ὅπου ὁ θεοφιλῆς Μίνως ἐβασίλευσε·

Κρήτης τις γαί ἐστι, μέσῳ ἐνὶ οἴνοπτε πόντῳ
καλή καί πείρα, περιρρυτος· ἐν δ' ἄνθρωποι
πολλοί, ἀπειρέσιοι, καί ἐνεννήκοντα πόλεις
ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη· ἐν μὲν Ἀχαιοί,
ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοι τε Πελασγοί
τῆσι δ' ἐνὶ Κνωσσός μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
ἐννέωρος βασιλευε, Διός μεγάλου δαριστῆς.

Ἡ ἐν Κρήτη λατρεία τῆς Μεγάλης Θεᾶς ἢ Μεγάλης Μητρός τῆς παλαιολιθικῆς καί νεολιθικῆς ἐποχῆς, προηγουμένης τοῦ ἄρρενος Θεοῦ, εἰκονιζομένης μέ προτεταμένα στήθη, φερούσης, ὡς χθονίας θεότητος, ὄφεις εἰς τήν κεφαλῆν, ἀναγνωριζομένης, ἐπίσης, ὡς θεᾶς-ἀγελάδος, ὡς πνεύματος τῶν δένδρων καί τῶν καρπῶν καί, βραδύτερον, καταστάσης ὡραίας θεότητος τῶν γεννήσεων, τῆς γονιμότητος τῆς τύχης καί τοῦ θανάτου, παύει, σὺν τῇ παρακμῇ τοῦ Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, νά κατέχη ἡγετικήν θέσιν καί ἀντικαθίσταται ὑπό τῆς Ρέας, μητρός τοῦ Διός – πατρός θεῶν καί ἀνθρώπων, ἡ ὁποία παραδίδει τήν πρωτοκαθεδρίαν τοῦ θῆλεος εἰς τό ἄρρεν καί, οὕτως, ἀπό τῆς μητριαρχίας εἰσερχόμεθα εἰς τήν πατριαρχίαν.

Κατά τήν γνωστήν παράδοσιν, ὁ Κρόνος, ἀδελφός καί σύζυγος τῆς Ρέας, διὰ νά μὴ ἐπαληθεύσῃ ἡ πρόρρησις τῶν γονέων του, Οὐρανοῦ καί Γαίης, κατά τήν ὁποίαν ὑπό τινος τῶν τέκνων του θά ἐξεθρονίζετο, κατεβρόχθιζεν αὐτά ἅμα τῇ γεννήσει των, ὡς τοῦτο συνέβη διὰ τήν Ἑστίαν, Δήμητρα καί Ἥραν, τόν Πλούτωνα καί Ποσειδῶνα. Ἡ Ρέα, μὴ ἀνεχομένη τήν περαιτέρω τεκνοφαγίαν τοῦ Κρόνου, ὅτε ἐκυοφόρει τόν Δία, κατέφυγεν εἰς

Κρήτην, ὅπου ἐγέννησεν αὐτόν ἐν κρυπῶ καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν Κρόνον ἐσπαργανωμένον λίθον, ἀντί τοῦ νεογνοῦ, τὸν ὅποιον κατέπιε, μὴ ἀντιληφθεὶς τὴν ἀλλαγὴν. Ἡ Ρέα ἐνεπιστεύθη τὸν ἀρτιγέννητον Θεὸν εἰς τοὺς Κορύβαντας, οἱ ὅποιοι διεφύλαξαν αὐτόν εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Δίκτης ἢ τῆς Ἰδης, ὅπου, διὰ τοῦ θορυβῶδους περὶ τὸ λίκνον του χοροῦ των, παρημποδισαν τὸν Κρόνον ν' ἀκούσῃ τοὺς κλαυθρισμούς τοῦ νεογνοῦ. Ἐκεῖ, ὡς βρέφος, τῇ φροντιδί τῶν Νυμφῶν Ἀδραστείας καὶ Ἰδας ἐτράφη διὰ τοῦ γάλακτος τῆς αἰγὸς Ἀμαλθείας, τοῦ μέλιτος τῆς μελίσσης Πανακρίδος καὶ τοῦ ἀφειψήματος τοῦ εὐώδους δικτάμου τῆς Δίκτης· καί, βραδύτερον, ἐδιδάχθη τὰς χρησίμους τέχνας καὶ ἐπιτηδεύματα ὑπὸ τῶν Κουρήτων καὶ Ἰδαίων Δακτύλων. Ὁ Ζεὺς, ὅτε ἠνδρώθη, κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν τοῦ κόσμου, ἀνατρέψας τὸν πατέρα του Κρόνον, τὸν ὅποιον ὑπεχρέωσε νά πῇ τὸ μαγικὸν φάρμακον τῆς Μήτιας, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξήμεσε ζῶντα καὶ ἐν πλήρει ἀναπτύξει τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταβροχθισθέντα τέκνα του.

Ἡ Ρέα ἐξεπροσώπει τὴν αὐτὴν βασικὴν ἔννοιαν τῆς Μεγάλης Μητρός, τῆς Μητρός τῶν Θεῶν, τῆς κυριάρχου θεᾶς τῆς γῆς, τῆς γονιμότητος καὶ ἐταυτίζετο μετὰ τῆς Φρυγίας Κυβέλης τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνοτήτων. Σύγχρονοι ἔρευναί ἐν Κνωσσῶ ἐνδεικνύουσι τὴν Κρητικὴν καταγωγὴν τῆς Ρέας, τῆς ὁποίας ἡ λατρεία ἦτο συναισθηματικὴ, μετὰ προξερχόντων ὀργιαστικῶν καὶ μυστηριακῶν χαρακτήρων. Εἰς αὐτὴν ἀποδίδεται ἡ κατασκευὴ φαρμάκων δι' ἐντριβὰς κατὰ τῶν πόνων καὶ κατὰ τῶν παιδικῶν νόσων. Οἱ Κορύβαντες, ἀποτελοῦντες τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ρέας καὶ τῆς Κυβέλης, ἐλάμβανον μέρος μετὰ τυμπάνων καὶ κυμβάλων εἰς τὰς πρὸς τιμὴν τῶν θεαινῶν τούτων λατρευτικὰς τελετὰς, ἐκέκτηντο ἰαματικῶν γνώσεων ὑπὸ τὴν καθαρτικὴν ἔννοιαν καὶ ἀπεμάκρυνον τὴν νόσον καὶ τὰ κακοποιὰ πνεύματα. Οὗτοι ἔχουσι στενὴν σχέσιν, ἢ καὶ ταυτίζονται ἀκόμη, μετὰ τῶν Τελχίνων τῆς Ρόδου, τῶν Καβείρων τῆς Σαμοθράκης, ὡς καὶ τῶν Κουρήτων καὶ Ἰδαίων Δακτύλων, περὶ τῶν ὁποίων, τῶν δύο τελευταίων, κατωτέρω. Οἱ Κούρητες, δαίμονες ἐν Εὐβοίᾳ, Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ, εἰσήγαγον τὴν «ἐνόπλιον ὄρχησιν», αὐτοί, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ρέας ἀνήκοντες, διεφύλαξαν τὸν Δία, «μετὰ τυμπάνων καὶ ἄλλων ψόφων καὶ ἐνοπλίου χορείας καὶ θορύβου περιέποντες», ἀπὸ τῆς παιδοφάγου μανίας τοῦ Κρόνου, καὶ αὐτοῦ, τοῦ Διὸς, «τροφεῖς λέγονται καὶ φύλακες, εἰς Κρήτην ἐκ Φρυγίας μετακληθέντες ὑπὸ τῆς Ρέας» Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, εἶναι οἱ διδάξαντες τὸν Δία, ὡς εἶδομεν, ὡς καὶ τοὺς κατόπιν Κρήτας μυσταγωγούς καὶ θεραπευτάς, οἱ ἰδρυταὶ τῶν μυστηριακῶν ἱερουρ-

γιῶν, οἱ κάτοχοι τοῦ μυστικοῦ τῆς γεννήσεως τῶν θεῶν, οἱ εὐρέ-
ται τῶν χρησίμων ἐν γένει ἀποκτημάτων, οἱ διδάσκαλοι τῆς ἱαμα-
τικῆς τέχνης. Οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, ἀκόλουθοι καὶ αὐτοὶ τῆς Ρέας
καὶ τῆς Κυβέλης, πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς Ἰδης, «σῖδηρόν τε ἐξεῦρον
καὶ εἰργάσαντο πρῶτοι καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον χρησί-
μων», ὑπῆρξαν μάγοι καὶ τὴν θεραπευτικὴν τέχνην ἤσκουν. Φαι-
νεται, ὅτι οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἐμύουν τοὺς νεοφύτους εἰς τοὺς
κατωτέρους βαθμούς καὶ οἱ Κούρητες εἰς τοὺς ἀνωτέρους. Ὁ
Ζεὺς ἐλατρεύθη τὸ πρῶτον ἐν Δωδώνῃ τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἡ λα-
λοῦσα δρυς τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐπωνύμου μαντείου, φυλασσομέ-
νου ὑπὸ τῶν ἐχόντων ἀκαθάρτους πόδας Σελλῶν, τῶν ἐν ἐνυ-
πνίῳ ἐρμηνευτῶν τῆς λαλιάς τοῦ ἱεροῦ δένδρου. Ἡ ἐν Ὀλυμπία
λατρεία τοῦ Διὸς εἶναι μεταγενεστέρα, ἐφ' ὅσον οἱ πρὸς τιμὴν
του ἀγῶνες, αἱ Ὀλυμπιάδες, ἐθεσπίσθησαν ἀπὸ τοῦ 776 π.Χ., τὸ
δὲ χρυσελεφάντινον ἄγαλμά του ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Φειδίου τῷ
430 π.Χ.. Ἐλατρεύετο ἐπίσης, ἐν Ρόδῳ διὰ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ἰα-
τροῦ τῶν Θεῶν, ὡς Παιάν Ζεὺς, ἐν Ἐρυθραῖς ὡς ἀποτρόπαιος,
τ.ἔ. ἀπομακρύνων τὴν νόσον, καὶ ἀλλαχοῦ. Περί τῆς ἐν Κρήτῃ μυ-
στικῆς λατρείας του κατωτέρω.

Ἡ Κρήτη, μεταξύ Αἰγύπτου καὶ Ἑλλάδος κειμένη, προηγήθη
τῆς τελευταίας εἰς γνώσεις ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς παραδόσεως καὶ
ἀπέβη διάσημος διὰ τῶν σπουδαίων μάντεων, καθαρτῶν καὶ θε-
ραπευτῶν, ὡς οἱ Κρηῖτες Θαλήτας καὶ Ἐπιμενίδης καὶ ὁ ἐκεῖ μυ-
ηθεὶς Σάμιος Πυθαγόρας. Περί τῆς ἀρχαιότητος τῶν Κρητικῶν
μυστηρίων πληροφοροῦμεθα ἐκ Διοδώρου Σικελιώτου λέγοντος
«τάς δὲ τιμάς καὶ θυσίας καὶ τάς περὶ τὰ μυστήρια τελετάς ἐκ
Κρήτης εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παραδεδόσθαι» καὶ «τῶν
γάρ θεῶν φασὶ τοὺς πλείστους ἐκ Κρήτης ὀρμηθέντας ἐπιέναι
πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, εὐεργετοῦντας τὰ γένη τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ μεταδιδόντας ἐκάστοις τῆς ἐκ τῶν ἰδίων εὐρημάτων
ὠφελείας». Τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐν τοῖς μυστηρίοις τούτοις δι-
δασκαλίας ἐξετίμων εἰς ἴσην μοῖραν μετὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν καὶ οἱ
φιλόσοφοι ἀκόμη, ὡς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Θαλοῦ πρὸς Φερεκῶδην
καταφαίνεται, καθ' ἣν αὐτὸς καὶ ὁ Σόλων, μετὰ τὰ εἰς Κρήτην καὶ
Αἴγυπτον ταξιδία των, θά ἐπλεον εἰς Σῦρον, ἐάν τὸ ἐπεθύμει. Ἡ
ἀρχὴ τῶν καθαρτικῶν μυστηριακῶν τελετῶν θά ὀφείλετο εἰς τὴν
πεποίθησιν τῶν σοφῶν τῆς Κρήτης, ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι κάτο-
χος ἀθανάτου ψυχῆς, οὐρανίας προελεύσεως, τῆς ὁποίας ἡ
πτῶσις ἐν τῇ σαρκικῇ φυλακῇ ἐμπνέει εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν νά
ἐπανεύρη τὴν ἀπολεσθεῖσαν πατρίδα της καὶ ἐπανοκλοκληρωθῇ.
Ἄλλ' ἡ ζωὴ θέτει ἐμπόδια ἐναντι τῆς αὐτομάτου λυτρωτικῆς ὀρ-

μῆς τῆς ψυχῆς· ὀδύνη, ταλαιπωρία, μίανσις καὶ αἰσχύνη εἶναι τὰ λύτρα τῆς γήινης ταύτης ἐξορίας τῆς. Ἡ συνεχῆς αὕτη πάλι ἐν τῇ ἀναζητήσῃ τῆς σωτηρίας τῆς καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς εἰς τὰς ὀρέξεις τῆς κατωτέρας φύσεώς τῆς τύπτουσι καὶ ρίπτουσι ταύτην ἀπὸ τοῦ φωτός εἰς τὴν σκιάν. Μόνον δ' ἡ κατ' ἐπανάληψιν κάθαρσις εἶναι δυνατόν ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ φορτίου τῶν ἐλαττωμάτων τῆς καὶ νὰ τὴν ἐπαναβαπτίσῃ εἰς τὰ θεῖα νάματα. Ὑπάρχει, λοιπόν, διπλὴ κάθαρσις πρὸς πραγματοποιήσῃ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης, διὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν τελειότητα καὶ νὰ πλησιάσῃ τὸν πνευματικὸν κόσμον· ἡ κάθαρσις τοῦ σώματος δι' ἀγνισμῶν καὶ τελετῶν καὶ τῆς ψυχῆς διὰ προσευχῶν καὶ λειτουργιῶν.

Ἐκ τῶν περὶ Θαλήτα, τοῦ ἐκ Γόρτυνος τῆς Κρήτης ἀρχαιότερου διασήμου μύστου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Θ' π.Χ. αἰῶνα, πληροφοριῶν συνάγεται, ὅτι οἱ εἰς τὰ Κρητικὰ μυστήρια μούμενοι, ἐδιδάσκοντο τὴν ἰατρικὴν, τὴν καθαρτικὴν, τὴν μουσικὴν, τὴν ὄρχηστρικὴν καὶ τὴν νομοθετικὴν τέχνην. Οὗτος, ὁ Θαλήτας, ἐγένετο εὐφῆμως γνωστός ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του, διότι «Λακεδαιμόνιοι μουσικῆς ἀπείρως εἶχον ἔμελε γὰρ αὐτοῖς γυμνασίων καὶ ὄπλων. Εἰ δὲ ποτε ἐδεήθησαν τῆς ἐκ Μουσῶν ἐπικουρίας ἢ νοσήσαντες ἢ παραφρονήσαντες ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον δημοσίᾳ παθόντες, μετεπέμποντο ξένους ἀνδρας οἷον ἰατρούς ἢ καθαρτάς κατὰ πιυθόχρηστον. Μετεπέμψαντό γε μὴν Τέρπανδον καὶ Θάλητα καὶ Τυρταῖον καὶ τὸν Κυδωνιάτην Νυμφαῖον καὶ Ἀλκμᾶνα»· «καὶ Θαλήτα τὸ Κρητα, ὃν φασὶ κατὰ τι πιυθόχρηστον Λακεδαιμονίους παραγενόμενον διὰ μουσικῆς ἰάσασθαι, ἀπαλλάξαι τε τοῦ κατασχόντος λοιμοῦ τὴν Σπάρτην». Ἀκόμη, ὁ Λυκούργος, νομοθετήσας κατὰ τὴν παράδοσιν περὶ τῷ 884 π.Χ. ἦλθε παρὰ «Θάλητι μελοποιῶ ἀνδρὶ καὶ νομοθετικῶ ἱστορήσαντα δὲ παρ' αὐτοῦ τὸν τρόπον, ὃν Ροδάμανθὺς τε πρότερον καὶ ὕστερον Μίνως, ὡς παρὰ Διός, τοὺς νόμους ἐκφέρει εἰς ἀνθρώπους». Ἡ ἰατρικὴ, ὅθεν, ἤσκειτο διὰ καθαρτικῶν τελετῶν πρὸς ἀποβολὴν τοῦ μιάσματος, ἐπιτυγχανομένην διὰ τῆς καθαριότητος τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐπωδῶν πρὸς ἀποτροπιασμὸν τῶν κακῶν πνευμάτων, ὡς ἐπίστευετο κατὰ τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν, καὶ ἐνστάλαξιν σωφροσύνης εἰς αὐτήν. Τῆς μουσικῆς «τῶ ὄντι τὸ πρῶτον αὐτῆς καὶ κάλλιστον ἔργον ἢ εἰς τοὺς θεοὺς εὐχάριστος ἐστὶν ἀμοιβή· ἐπόμενον δὲ τούτῳ καὶ δεύτερον τὸ τῆς ψυχῆς καθάρσιον καὶ ἐμμελές καὶ ἐναρμόνιον σύστημα». Διὰ τὴν νομοθεσίαν, ὡς σημειωθῆ, ὅτι αὕτη ἦτο ἐμπεπιστευμένη εἰς τοὺς ἀνωτέρους βαθμοὺς τῆς μυήσεως, τοὺς

προπαρασκευάζοντας τούς μέλλοντας ηγέτας τῆς πολιτείας. Ὑπό τοῦ Θαλήτα ἐδιδάχθη ταύτην ὁ Λυκοῦργος καί ὑπό τοῦ Ἐπιμενίδου ὁ Σόλων, ὡς θά ἴδωμεν, καί, ἀκόμη, ὁ Πυθαγόρας κατά τήν ἐν Κρήτῃ μῆσιν του, περί ἧς κατωτέρω.

Ὁ Ἐπιμενίδης, θρυλική μορφή ἐποποιοῦ, χρησιμοδότου καί θεραπευτοῦ, ἐγεννήθη ἐν Κνωσσῷ ἢ Φαιστῷ κατά τόν Ζ΄ π.Χ. αἰῶνα καί ἐξῆσε τόν φανταστικόν ἀριθμόν τῶν 154 ἢ 299 ἐτῶν. Κατά τήν παράδοσιν, «ὑπό τοῦ πατρός καί τῶν ἀδελφῶν τοῦ πατρός ἀποσταλεῖς εἰς ἀγρόν πρόβατον ἀγαγεῖν εἰς τήν πόλιν, καταλαβούσης αὐτόν νυκτός, παραλλάξαι τῆς τριβου καί κατακοιμηθῆναι ἔτη ἑπτὰ καί πεντήκοντα», καί δὴ «ὑπ' ἄνθρωπιν κατεκοιμήθη ἑπτὰ καί πεντήκοντα ἔτη», ἢ «κοιμᾶσθαι λέγουσιν εἰσελθόντα εἰς σπήλαιον. Ὁ δὲ ὕπνος οὐ πρότερον ἀνῆκεν αὐτόν πρὶν ἢ οἱ τεσσαρακοστὸν ἔτος γενέσθαι καθεύδοντι». Ἡ θαυμαστὴ αὐτῆ τοῦ Ἐπιμενίδου περιπέτεια ἐθεωρήθη ὡς θεϊκὴ εὐνοία· καί ὄχι μόνον οἱ Κρήτες, ἀλλὰ καί τό Πανελλήνιον ἀπεκάλουν αὐτόν θεοφιλέστατον, προγνωστικώτατον, σοφόν περὶ τὰ θεῖα καί τήν ἐνθουσιαστικὴν καί τελεστικὴν σοφίαν, θεῖον ἄνδρα, Κούρητα καί νέον Κούρητα, Καί ἢ ἐν τῷ Ἰδαίῳ ἄνθρωπῳ πολυετῆς ἐγκοίμησις τοῦ Ἐπιμενίδου, ὅπου καί ὁ Πυθαγόρας κατῆλθε μετ' αὐτοῦ, ὡς θά ἴδωμεν κατωτέρω, εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς σημασίας τοῦ ὕπνου παρ' ἀρχαίοις, φέροντος τόν μουσόμενον πλησίον τῶν ἀνωτέρων δυνάμεων καί τῶν νεκρῶν προγόνων. Τό ὄνειρον, ἢ γλῶσσα τοῦ ὑποσυνειδήτου, τό γε νῦν, ἐθεωρεῖτο τότε θείας ἐπινεύσεως καί προρρητικόν τῶν συμβησομένων. Ἐν ὕπνῳ ἢ ἐν ἐκστάσει οἱ μάνεις ἐχρησιμοδοτοῦν καί, ὄντες κεκαθαρμένοι παντός ρύπου, ἀνέπτυσσον τήν ἐνόρασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡρμῆνευον τὰ ὄνειρα καί τὰ σημεῖα τῶν οἰωνῶν καί τῶν θυσιῶν. Αἱ δ' ἀνωτέρω προσαγορεύσεις, τοῦ νέου Κούρητος ἰδίᾳ, εἶναι χαρακτηριστικὴ ἔνδειξις τῆς μακροζωίας του. Τ' ὄνομα τοῦ ἐπικρατεστέρου Κούρητος, ἐλάμβανον οἱ ἐκάστοτε ἡγέται τῶν ἐν τοῖς μυστηρίοις τελουμένων· δι' αὐτό καί ὁ Ἐπιμενίδης, «οὐ λόγος, ὡς ἐξίοι ἢ ψυχὴ ὅποσον ἤθελεν καιρόν καί πάλιν εἰσῆει ἐν τῷ σώματι», μετέβη εἰς Ἀθήνας, μετακληθεὶς κατὰ πυθόχρηστον ὑπό τοῦ Σόλωνος, διὰ νά καθάρῃ τήν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Κυλωνείου ἄγους, φθίνοντος τοῦ Ζ΄ π.Χ. αἰῶνος, ὅτε καί ἐδίδαξεν αὐτόν τήν ἰατρικὴν, τήν τέχνην τοῦ νομοθετεῖν, τήν ἐκλέπτυνσιν τῶν ἱερουργιῶν καί τήν πραότητα τῶν ἐθίμων, καί βραδύτερον, ὡς ὁ Πλάτων μαρτυρεῖ: «γέγονεν ἀνὴρ θεῖος, ὃς ἦν ἡμῖν οἰκεῖος, ἐλθὼν δὲ πρὸ τῶν Περσικῶν δέκα ἔτεσι πρότερον παρ' ὑμᾶς κατὰ τήν τοῦ Θεοῦ μαντείαν, θυσίας τε ἐθύσατό τινας». Ὑπό τόν πέ-

πλον, ὅμως, τοῦ μυστηρίου καί τοῦ θρύλου καλύπτεται ἡ ἀλήθεια, κατά τήν ὁποίαν, «εἰσί δ' οἱ μή κοιμηθῆναι αὐτόν λέγουσιν, ἀλλά χρόνον τινά ἐκπατήσαι ἀσχολούμενον περί τήν ριζοτομίαν». Ριζοτομῶ σημαίνει κόπτω ἢ κλαδεύω τάς ρίζας, ἢ κόπτω ἀπό τήν ρίζαν, ἐκριζῶ· ἰατρικῶς δέ, τέμνω καί συλλέγω ρίζας βοτανῶν πρός μελέτην τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν. Ἡ ριζοτομία κατά τόν Ζ' π.Χ. αἰῶνα ἦτο κτῆμα τῶν Κουρήτων, ἐν οἷς ἐπιφανέστερος ὁ Ἐπιμενίδης, ὅστις μάλιστα συνίστα τήν χρῆσιν ριζῆς εἶδους τινός σκίλλης, κληθείσης «Ἐπιμενιδείου» καί ἐπῆνει τήν λιτότητα, περιορίζων τήν λῆψιν ποτῶν καί σιτίων εἰς ποσότητα κατευνασμοῦ τῆς δίψης καί τῆς πείνης, ἀντιτιθέμενος εἰς τήν μέθην καί τόν κόρον. Τό τελετουργικόν τῆς καθάρσεως τῆς πόλεως τῆς Ἀθηνῶν θά ἡδυνάμεθα ν' ἀναπαραστήσωμεν ἐν συνόψει, βασιζόμενοι ἐπί τῆς μαρτυρίας Διογένους τοῦ Λαερτίου, οὕτως, ὁ Ἐπιμενίδης, μετά τῶν ἀκολούθων του, τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, παραγγέλει τήν ἀποκομιδὴν καί καῦσιν τῶν ἀπορριμμάτων, συνιστᾷ λουτρά καθαριότητος τῶν πολιτῶν, ἐπιβάλλει τήν ἀνάλογον δίαιταν, χορηγεῖ θεραπευτικά καί προληπτικά φάρμακα, τελεῖ παρακλητικὰς λιτανείας, ἐξαγνιστικὰς θυσίας καί εὐχαριστήριους χορευτικὰς πανηγύρεις. Ἀναφέρεται, ὅτι λαβὼν πρόσφατα μέλανα καί λευκά, ἤγαγεν εἰς τόν Ἄρειον Πάγον καί ἀφῆκεν ἐκεῖθεν αὐτά νά πορευθῶσιν ὅπου ἤθελον, δούς ἅμα προσταγὴν εἰς τοὺς ἀκολούθους, ὅπου ἂν ἕκαστον ἐξαπλωθῆ, νά θυσιασθῆ εἰς τόν προσήκοντα Θεόν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περί Ἐπιμενίδου ἐκτεθέντων συνάγεται, ὅτι οἱ ἀνωτέρου βαθμοῦ μύσται ἐγνώριζον τήν θεραπευτικὴν, τήν ὄρχησιν, τὰς ἐξαγνιστικὰς τελετάς, τήν μαντικὴν. Προκειμένου περί τῆς τελευταίας, ἐπροφήτευσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μετακληθεῖς ὡς εἶδομεν, τήν εἰσβολὴν καί ἤτταν τῶν Περσῶν δέκα ἔτη πρότερον, προεῖδε τήν ἤτταν τῶν Λακεδαιμονίων ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων ἐν Ὀρχομενῶ καί, ἐλέγχων τόν μῦθον τῆς συναντήσεως τῶν ἀετῶν εἰς τόν «ὄμφαλόν» τῶν Δελφῶν ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς γῆς, εἶπεν· «οὔτε γάρ ἦν γαίης μέσος ὄμφαλός οὔτε θαλάσσης εἰ δέ τις ἔστι, θεοῖς δῆλος, θνητοῖς δ' ἄφαντος».

Τὰ περί Κρητικῶν μυστηρίων πληροφοροῦμεθα ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου περιγραφῆς τῆς μῆσεως τοῦ Πυθαγόρου εἰς ταῦτα, τῆς μαρτυρίας τοῦ Διογένους Λαερτίου τῆς ἀναπαραστάσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Malinger καί τῆς κριτικῆς τοῦ Rohde. Ὁ Πυθαγόρας, ἀφ' οὗ ἤκουσε τοῦ Φερεκύδους, μετέβη εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐξέμαθε τήν γλῶσσαν, εἶτα παρά Χαλδαίους μάγους καί, ἐν συνεχείᾳ εἰς Κρήτην. Ἐκεῖ, ἐπιβάς προσῆλθεν εἰς τοὺς

μύστας τοῦ Μόργου, ἑνός τῶν ἐπιφανεστέρων Ἰδαίων Δακτύλων, ὑπό τῶν ὁποίων ὑπέστη κάθαρσιν διὰ τῆς κεραυνίας λίθου ἀπό τὴν αὐγὴν παρά τὴν θάλασσαν καὶ κατὰ τὴν νύχτα παρά τὸν ποταμόν, ἔστεφανωμένος δι' ἑρίων μέλανος προβάτου. Ἡ λίθος τοῦ κεραυνίου Διός εἶχε, κατὰ τινες, μαγικὰς ἰδιότητας δὲν εἶναι, ὁμως ἀπίθανον, νὰ συνεβόλιζε τὴν ὑλοποιημένην θεϊκὴν δύναμιν, τὴν μαγνήτιδα λίθον, τὴν, κατὰ τὸ εἰς τὸν Ὀρφέα ἀποδιδόμενον ἔπος, Λιθικά, ἀνωτερότητα τῆς θεουργικῆς ἐπιστήμης, τῆς διδασκούσης τὴν γνῶσιν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν θαυματουργικῶν ἰδιοτήτων τῶν εὐγενῶν ἢ ἄλλων ἰδιοφυῶν λίθων, τῶν προσελκουσῶν τὴν εὐνοίαν τῶν θεῶν καὶ προφυλασσουσῶν ἀπὸ δηλητηριάσεων καὶ νόσων καὶ θεραπευουσῶν τὰς παντοειδεῖς τοῦ βίου ἀνάγκας. Ἡ μελέτη ὁμως τῆς θεϊκῆς ταύτης λίθου, τῶν μυστικῶν τῆς ὁποίας κάτοχοι εἶναι οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, εἶναι ἐφικτή, μόνον κατόπιν καθάρσεως διὰ τοῦ ἀλμυροῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης ὑπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ Φοῖβου καὶ τοῦ γλυκέος τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς Ἐκάστης, ἀπαιτούσης κατὰ τινες, εἰδικόν τελετουργικόν, «ἵνα καθαρῆ τὸ σῶμα ὅπως ἡ ἀρετὴ καθαίρει τὸ πνεῦμα». Μετὰ ταῦτα «σὺν Ἐπιμενίδῃ, κατῆλθεν εἰς τὸ Ἰδαῖον ἄντρον, ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ εἰς τὰ ἄδυτα, καὶ περὶ θεῶν ἐν ἀπορρήτοις ἔμαθεν» ὁ Πυθαγόρας. Οὕτως, ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Κουρήτων τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἄντρον, φέροντα ἀκόμη τὰ μέλανα ἔρια· ἐκεῖ παρέμεινεν ἐπὶ τρεῖς περιόδους τῶν ἐννέα ἡμερῶν, ὑπέστη τὰς κεκανονισμένας δοκιμασίας καί, εἶτα, ἀποβαλὼν τὰ μέλανα ἔρια, ἐνεδύθη τὴν στολὴν τοῦ ἀξιώματός του, προσέφερε ἀναθήματα εἰς τὸν Δία, ἠτένισε τὸν ἐστρωμένον θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχάραξεν ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐπιγράψας «Πυθαγόρας τῷ Διὶ οὐ ἡ ἀρχή, ὦδε θανῶν κεῖται Ζᾶν, ὃν Δία κικλήσκουσιν». Ἡ ἐν τῷ ἄντρῳ παραμονὴ τοῦ Πυθαγόρου, ἢ ὁποία, ὡς ἐκ τοῦ Ἐπιμενίδου εἶδομεν, ἀπεσκόπει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς θεραπευτικῆς καὶ μαντικῆς τέχνης, μεταδιδομένης ὑπὸ τοῦ ἐπικρατεστέρου Κούρητος ἐκάστοτε, γνώστου τῆς ἐπιστήμης τῶν θεῶν, καίτοι, κατὰ τινες, δὲν ἀνθίσταται εἰς τὸν ἱστορικὸν ἔλεγχον, ἐν τούτοις δικαιούται νὰ γίνῃ πιστευτὴ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ λειτουργικόν καὶ τὸ τελετουργικόν τῆς μύσεως ἐν αὐτῷ, τῷ Ἰδαίῳ ἄντρῳ, ὅπως καὶ ἐν τῷ Χαρωνίῳ τῆς Ἀχάρακα καὶ τῷ Τροφωνίῳ τῆς Λεβαδείας. Ἡ δορὰ, ἢ τὸ ἔριον, τοῦ προβάτου συνεβόλιζε τὴν ζωῶδη φύσιν, τὰς χυδαίας ὀρέξεις, τὰ ταπεινά πάθη, τὰ ὁποῖα ὁ μύστης πρέπει ν' ἀποβάλλῃ, ἵνα φθάσῃ ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, καὶ τὸ μέλαν χρῶμα τὴν τυφλότητα τοῦ βεβήλου, ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὁποίας ὁ μουόμενος πρέπει νὰ

ἐλευθερωθῆ. Μόνον μετά τήν πλήρη κάθαρσιν ἠδύνατο ν' ἀπορίψῃ τήν δοράν ταύτην καί ν' ἀτενίσῃ τόν ἐστρωμένον θρόνον τοῦ Θεοῦ καί ὄχι αὐτόν τόν θεόν, τό ἀόρατον καί ἄρρητον. Στρωνύειν ἢ στρωνύειν θρόνον τοῦ Διός εἶναι ἡ ἀρχή τῶν μετέπειτα ἐν Ἀθήναις καί Ρώμῃ, πρὸς τιμὴν τῶν θανόντων καί θεοποιηθέντων ἡρώων καί ἡρωϊδῶν, τελετῶν τῆς στρώσεως τῆς ἱερᾶς κλίνης τῶν ἀρρένων καί τοῦ ἱεροῦ δίφρου τῶν θηλέων (lectisternia, sellisternia). Ὁ τάφος τοῦ Διός εἶχε τήν ἀλληγορικὴν σημασίαν τῆς χθονίας κατοικίας, τῆς αἰωνίας παραμονῆς τοῦ αἰεὶ ζῶντος θεοῦ ἢ τόν συμβολισμόν τοῦ θανάτου τῆς φύσεως, τῆς τελευταίας ἐκδοχῆς ἀνταποκρινομένης, νομιζομεν, εἰς τήν ἀναστολήν τῆς βλαστήσεως κατὰ τό φθινόπωρον καί τῆς ἐπανεμφανίσεως ταύτης κατὰ τό ἔαρ. Ἐνταῦθα ἡ κοίμησις καί ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Θεοῦ κατ' ἔτος ἐπὶ θρόνου δόξης δέν ἔχει μόνον τήν ἐννοίαν τῆς περιοδικότητος ὕπνου καί ἐγρηγόρσεως τῆς φύσεως, ἀλλὰ καί τῆς καταλύσεως τῆς ὕλικῆς καί ἀναστάσεως τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ μουμένου καί, ἀκόμη, τῆς θυσίας τοῦ ἀθανάτου χάριν τῶν θνητῶν, ὅπως τῆς τοῦ Ζαγρέως Διονύσου τῶν Ὀρφικῶν. Ἐκτός τῶν θεῶν, καί τῶν μετὰ θάνατον θεοποιηθέντων ἡρώων ἱατρῶν καί μάντεων ἢ λατρεία, αἱ ὑπ' αὐτῶν θεραπείαι, αἱ πρὸς τιμὴν τῶν καθαρτικαῖ τελεταί, αἱ μυήσεις, ὡς καί ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶ ἐλάμβανον χώραν ἐν σπηλαίοις ἢ τοῖς ἀδύτοις ἐπώνυμων ἱερῶν, ὅπως τοῦ Ζαλμόξιδος ἐν Θράκῃ, τοῦ Μόψου ἐν Κιλικία, τοῦ Ἀμφιλόχου ἐν Αἰτωλία καί Ἀκαρνανία, τοῦ Ἀμφιαράου καί Τροφωνίου ἐν Βοιωτία, τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καί ἀλαχοῦ, τοῦ Μαχάονος ἐν Λακωνία, τοῦ Ποδαλειρίου ἐν Ἀπουλία, τοῦ Ἀβάριδος ἐν Σκυθία (1) καί τῶν, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν, Θαλήτα καί Ἐπιμενίδου ἐν Κρήτῃ.

Αἱ μυήσεις παρ' ἀρχαίοις, αἱ ἐν Κρήτῃ καί εἰς ἄλλα μέρη τελούμεναι, ἦσαν ἀπότοκοι τῆς ἐπιθυμίας καί ἀγωνίας τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀποκαλύψῃ τὰ μυστικά τῆς φύσεως, τῆς ἰδικῆς του καί τῆς περιβαλλούσης αὐτόν, νά ἐξεύρῃ τρόπους θεραπείας τῶν ἀναγκῶν του, νά εἰσδύσῃ εἰς τό ἄγνωστον μυστήριον τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Ἐκ τῶν μυστηρίων προῆλθεν ἡ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, ἡ ἐξελιχθεῖσα προϊόντως εἰς σύστημα ἐναρμονίσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης μετὰ τῆς μεταφυσικῆς θεωρήσεως.

ΤΟ ΚΗΡΥΚΕΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΡΜΟΥ

Τῆς ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ

Ἡ φιλοσοφική ἐξέταση ὡς συμβόλου τοῦ Κηρυκείου τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ, πρέπει νά ἔχη μεγάλη σπουδαιότητα, γιά ὅποιον προσπαθεῖ νά ἐξηγήσῃ τίς βαθιεῖς ἐσωτερικές ἐννοιες τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως. Γιατί, σέ προσεκτική μελέτη τῆς ἱερῆς αὐτῆς ράβδου τοῦ θεοῦ, φαίνεται ὅτι, γιά τούς μεμνημένους τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων, συμβόλιζε περισσότερες ἀπό μία μυστηριακές ἀλήθειες.

Ἡ ἐξήγηση πού μπορεῖ νά δώσῃ κανεῖς σέ μιά πρώτη καί γενική ἐννοια, εἶναι ὅτι, τό Κηρύκειον ἐθεωρεῖτο ὡς σύμβολον τοῦ μέσου καί τοῦ σκοποῦ τῆς πραγματικῆς ἐξασκήσεως τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας τοῦ Μυσταγωγοῦ. Καί τοῦτο γιὰτί ὅπως ὁ Χθόνιος θεός Ἑρμῆς, μέ τό Κηρύκειον στό χέρι, συμβόλιζε στήν ἀρχαιότητα τόν ψυχοπομπό στήν ἐνσάρκωση, στόν θάνατο καί στόν Οὐρανό, τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καί ὁ Μυσταγωγός ἐπιστεύετο ὡς ἓνας χθόνιος Ἑρμῆς, ψυχοπομπός τῶν ψυχῶν τῶν μεμνημένων, στόν πνευματικό Ὀλυμπο τῆς ἀρχαίας λατρείας.

Ἄλλά τό Κηρύκειον ἐξεταζόμενον χωριστά ὡς ἱερά ράβδος, μέ τήν παραστατική κάθετό της γύρω ἀπό τήν ὁποία ἐλίσσονται οἱ δύο χρυσοῖ ὄφεις πού στρέφονται στόν Οὐρανό, φανερώνει τήν ἐπικοινωνία μέ αὐτόν τοῦ ζεύγους τῶν ἱερέων τῆς ἀρχαίας θρησκείας. (Τό ζεῦγος τῶν ἱερέων συμβόλιζαν καί οἱ δύο χρυσοῖ ὄφεις, πού ἔμεναν στόν Λαβύρινθο τῆς Ἐπιδαύρου). Γιατί εἶναι γνωστό ὅτι ἡ γεμάτη πνευματικές ἀλήθειες, λατρεία τῶν Ἑλλήνων, εἶχε πάντοτε στήν ἐξάσκησή της καί ἱερείες, ἀκόμη καί ἀπό τήν πρὶν 5000 χρόνια Μινωϊκή ἐποχή.

Ὁ ἄγγλος θεόσοφος Leadbeater, ἀναφερόμενος σχετικά μέ αὐτή τήν συμμετοχή τῶν γυναικῶν ἔγραφε: «Ἡ εἰσδοχή γυναικῶν ἦτο συνήθεια εἰς ὅλα σχεδόν τά Μυστήρια τοῦ Κόσμου, ἀλλ' ἴχνη τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἰς καμμίαν ἄλλην χώραν δέν ἐμφανίζονται καθαρώτερα ἀπό τήν Κρήτη». Χωρίς μάλιστα ἱερείες καί Πυθίες καμμία ἱερουργία δέν ἐγένετο στήν ἀρχαιότητα.

Μία ἄλλη ἐρμηνεία τοῦ Κηρυκείου, πού αὐτήν τήν φορά, ἐρμηνεύει τήν ἱερή ράβδο τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ ὡς Ἀγγελιαφόρου τοῦ θεοῦ Διός καί τῶν ἄλλων Ὀλυμπίων καί πού εἶναι ἡ καθαυτό πνευματική, εἶναι ἐκείνη πού συμβολίζει τό ζεῦγος τῶν ἐλευθέρων Πνευμάτων, προστατῶν τῶν ἀρχαίων Μυστηριακῶν Ὀργανώσεων. Οἱ δύο χρυσοῖ ὄφεις δηλαδή, συμβολίζουν τούς δύο ὁρ-

γανισμούς τοῦ ζεύγους τῶν ἐλευθέρων αὐτῶν Πνευμάτων. Παραδείγματα δὲ ζευγῶν στήν Ἑλληνική παράδοση ἔχουμε πολλά. Ἐνα μάλιστα τό πλέον σημαντικό, ἔχομε τό ζεῦγος τῶν ἀθανάτων θεοῦ Διός καί θεᾶς Ἥρας, πού προέρχεται ἀπό τήν τάξη τῶν ὡς ἀνωτέρω ἐλευθέρων Πνευμάτων.

Ἄλλά ὁ σημαντικότερος ὄλων ἦτο ὁ συμβολισμός τοῦ Κηρυκείου, πού παρουσίαζε τοὺς δύο αὐτοὺς πνευματικούς ὀργανισμούς νά «ἐλίσσωνται κατ' ἐναλλαγὴν», γύρω ἀπὸ τήν ἱερή ράβδο.

Ὁ τρόπος αὐτός φανερώνει ὅτι οἱ δύο ὀργανισμοὶ οἱ ὁποῖοι ὡς ἀθάνατοι, εἶναι κατὰ μὲν τὸν κέντρο των ἐρμαφρόδιτοι, κατὰ δὲ τήν ὀργανική μορφή τους δύο ἀθάνατα πνευματικά γένη, ὅμως κατὰ ὠρισμένα χρονικά διαστήματα, ἀλάσσουν δυναμικῶς φύλον ἢ γένος καί ἐνεργοῦν, ἐκάστοτε ἀναλόγως.

Καί τοῦτο τό πιστεύομε, γιατί θά ἦτο ἀκατανόητο νά δεχθῶμεν ὅτι μετὰ τήν πνευματικὴν τῶν ἀπελευθέρωση σύμφωνα μὲ τίς φιλοσοφικές θεωρίες, οἱ ψυχές τῶν μεμνημένων θά ἔπρεπε νά παρέμεναν στήν αἰωνιότητα εἴτε μὲ ἄρρενα πνευματικό ὀργανισμό, εἴτε μὲ θηλυκό, εἴτε μὲ ἐρμαφρόδιτο. Ἀκόμη δὲ καί κάτι ἄλλο πιὸ σοβαρό. Δέν εἶναι δυνατό νά βάλωμε φραγμούς ἢ νά διανοηθῶμεν ἀπλῶς, ὅτι ὁ μέγας νόμος τῆς ἐξελίσεως στήν Φύση, σταματᾷ μόλις οἱ ἀνθρώπινες ψυχές τελειοποιηθοῦν καί ἀποκτήσουν πνευματικούς ὀργανισμούς. Οὔτε καί ὅτι μεροληπτεῖ ἡ Φύση γι' αὐτοὺς καί τοὺς ἀφήνει στήν αἰωνιότητα θηλυκοὺς ἢ ἄρσενικοὺς.

Οἱ πνευματικοὶ νόμοι εἶναι συνέχεια τῶν φυσικῶν καί δέν κάνουν διακρίσεις στήν ἐξελικτικὴ πορεία των, εἴτε τό θέλομε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴτε ὄχι. Ἐτσι ἡ «κατ' ἐναλλαγὴν» προσθήκη νέων δυναμικοτήτων στήν ἀτομική ὑπόσταση τοῦ ἀθανάτου ὄντος καί ἡ πλήρης ἀφομοίωση τοῦ πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ πρὸς τό ἀνάλογόν του ἐρμαφρόδιτον κέντρον φαίνεται φυσικῶς ἀναγκαῖα.

Ἡ περιέλιξη τῶν δύο χρυσῶν ὄφρων γύρω τῆς ράβδου, συμβόλιζε ἐπίσης καί τήν παντοτινὴ σύζευξη τῶν δύο ἑτεροφύλων καί ἐρμαφροδίτων κατὰ τό κέντρον των ὀργανισμῶν, πού σχηματίζαν ἔτσι τό ἐλεύθερο πνευματικό ζεῦγος. Ἄλλά προϋποτίθετο ὅτι εἶχε ἐκδηλωθῆ ἀπὸ αὐτοὺς προηγουμένως, ἡ πλήρης καί ὀλοκληρωτικὴ Ἄρμονία μεταξύ των, ὅπως εἶχε ἐκδηλωθῆ πιὸ πρὶν ἀκόμη καί ἡ πνευματικὴ ἄρμονία σὲ καθένα χωριστά, μεταξύ τῶν ψυχικῶν-πνευματικῶν νόμων καί ἐκδηλώσεων των καί ἡ ὁποία τοὺς εἶχε ἐλευθερώσει πνευματικά.

Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΚΤΟΝΕΣ

Υπό τοῦ ΕΝΔ. ΑΔ. ΠΑΝ. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Τὴν 25η Μαρτίου γιορτάζουμε τὴ μεγίστη τῶν Ἐθνικῶν μας ἑορτῶν, ἀφιερωμένη στὴν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἐθνους μας, ἀπὸ τὸ βάρβαρο τουρκικὸ ζυγὸ, τὴν ἐθνικὴ μας ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Οἱ σκέψεις μας, στρέφονται μὲ εὐλάβεια καὶ εὐγνωμοσύνη, πρὸς τοὺς πρωτεργάτες τῆς ἐλευθερίας μας, τοὺς ἥρωες ἐκείνους, ἐπωνύμους καὶ ἀνωνύμους, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν θυσιῶν των, μᾶς ἐχάρισαν ἐλεύθερη πατρίδα. Τὴν πολυπόθητη καὶ ἀκριβοπληρωμένη *ἐλευθερία*, ἡ ὁποία ὡς ἀναγεννώμενος Φοῖνικας, ξεπήδησε ἀπὸ τὴ στάχτη καὶ τὰ τσακισμένα ἱερά κόκκαλα τῶν ἐλλήνων ἀγωνιστῶν τοῦ εἰκοσιένα. Σὲ μιά περίοδο πού ὅλα ἔδειχναν τὴν ἐξαφάνιση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ σκοτάδι ἦταν πολὺ πυκνὸ, πού ὅλα τὰσκίαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά... ὅπως περιγράφει τὸ τότε δράμα τῆς φυλῆς μας, ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς Διον. Σολωμὸς...

Σήμερα θεωρῶ σκόπιμο νὰ περιοριστῶ στὴ συμβολὴ καὶ δράση τῶν ἀδελφῶν μας Τεκτόνων καὶ τὴν ἀπ' αὐτοὺς, κατὰ τὸ Τεκτονικὸ σύστημα ὀργανωθεῖσα καὶ ἰδρυθεῖσα «ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ».

Ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητο ἱστορικὸ γεγονός, ὅτι πρὶν κηρυχθεῖ στὴν Ἁγία Λαύρα ἡ ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ βαρβαρικῆ τυράννου, οἱ πνευματικοὶ ἰππότες τοῦ γένους, τὰ τέκνα τοῦ Φωτός, οἱ ὁποῖοι πρόστρεξαν στὸ κάλεσμα ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας, εἶχαν ἐκτελέσει τὴν ἀγρυπνία τους, τὴν ἀγρυπνία τῶν ὄπλων, στὸ Ναὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Σοφίας, ἐνώπιον τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Παρθένου Προμάχου Ἀθηνᾶς, ὡς πιστοὶ καὶ καλοὶ Χριστιανοὶ καὶ μύστες τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων, ἐπικαλούμενοι κατὰ τὴν ὀρκωμοσία τους, ὡς συνθηματικὸ τῆς Τεκτονικῆς τους ιδιότητος, τὸ μυσταγωγικὸ ἱερατεῖο αὐτῶν, ὅπως τοῦτο ἀναφέρεται στὴν καθιέρωση ἀπὸ τὸν κατηχητὴ, μετὰ τὸ τελετουργικὸ τῆς μυσσεως στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία.

Οἱ Τέκτονες, πρόμαχοι καὶ αὐτοὶ τῆς ἐλευθερίας συνεργάστηκαν ἀπὸ τοὺς πρώτους στὴν προπαρασκευὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ ἀδελφὸς Ρήγας Φεραῖος ἐπηρεασμένος ἀπὸ τίς τεκτονικὲς ἐμπνεύσεις, συνιστᾷ στὴ Βιέννη, μυστικὴ ἑταιρεία, ἀδελφοποιήσεως, ὄλων τῶν ὑπὸ τὸν Ὄθωμανικὸ ζυγὸ λαῶν καὶ προπαρασκευῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, πρὸς

τό σκοπό της αλληλοβοήθειας και ἐξεγέρσεως ἐναντίον τοῦ κοινοῦ τυράννου.

Τά μέλη αὐτῆς τῆς ὀργανώσεως ὀρκίζονταν ἀμοιβαία βοήθεια καὶ σύμπραξη, πρὸς ἐκρίζωση τῆς δουλείας καὶ ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἀδελφός μας Ρήγας Φεραῖος ἐσπείρε σέ γόνιμο ἔδαφος τό σπόρο της, τόν ὁποῖον καλλιέργησε ἐπί προετοιμασμένου ἐδάφους, ἢ ὑπό ἐπίσης ἀδ. τεκτόνων, ἰδρυθεῖσα «ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ». Ὅταν αὐτὴ ἐμφανίστηκε οἱ θούριοι τοῦ ἀδ. Ρήγα Φεραίου, βρισκόταν στά χεῖλη ὄλων τῶν Ἑλλήνων, πυρπολοῦσαν τίς καρδιές τους καὶ δυνάμωναν τὴν ψυχὴ τους.

Οἱ Φιλικοὶ ἐνστερνήθηκαν τὰ ἱερά σύμβολα καὶ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Τεκτονικῆς ἀδελφότητος, τὴν ὁποῖαν ὁ Οὐρανὸς ἐνέπνεε, ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς μας μὲ σύμβολα τὴν Παναγία, τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ΧΡΙΣΤΟΥ καὶ τὴν τῆς ἀρχαιοελληνικῆς παραδόσεως, θεᾶ τῆς Σοφίας πρόμαχο-Ἀθηνᾶ, τὰ ὁποῖα ἐνέπνεαν τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας. Μὲ ἀποτέλεσμα τῆς διάψευσης τοῦ Μήτερνιχ πού εἶπε ὅτι: «δὲν ἐγνώριζε τὴν ὑπαρξὴ Ἑθνους Ἑλληνικοῦ...» καὶ ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἐκ τῆς τέφρας ἀναγέννηση τοῦ Φοίνικα.

Ἐνα ἔτος δέ, μετὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ βέβηλους λόγους τοῦ Μήτερνιχ στὴ Βιέννη, οἱ Ξάνθος καὶ Σκουφάς, μὲ τοὺς Τσακάλωφ καὶ Ἀναγνωστόπουλο, ὑπὸ τίς Τεκτονικὲς ἐμπνεύσεις τους, συνέστησαν τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, στὴν ὁποία μετεῖχαν, οἱ ἐπίσης τέκτονες Ν. Ὑψηλάντης, Κ. Μάνος, Γ. Κατακουζηνός, Δ. Ὑψηλάντης καὶ Ἄλ. Ὑψηλάντης τοῦ ὁποίου ὁ «Ἱερός Λόχος» ἔφερε τεκτονικά ἐμβλήματα. Τέκτονες ἐπίσης ἦταν οἱ: Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, Θεόδ. Κολοκοτρώνης καὶ ἡ πλειονότητα τῶν μελῶν τῆς Φιλ. Ἐταιρείας, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν ὄρκο τὸν ὁποῖο ἔδιδαν οἱ φιλικοὶ καὶ ἱστορικὰ ἐγγραφα τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ στὴν Εὐρώπη (Βατικανό).

Ὁ Θεόδωρος Γεν. Κολοκοτρώνης στό βιβλίον του τό 1860 μὲ τίτλο «ΙΕΡΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙΩΝ» τό ὁποῖο ἀφιερώνει στὴ μνήμη τῶν ἀδ. Τεκτ. Σκουφᾶ καὶ Τσακάλωφ, γράφει:

«Εὐλογημένοι αἱ Μασσωνικαὶ Στοαὶ
αἱ ὁποῖαι σᾶς ἐβάπτισαν εἰς τὴν κολυμβήθραν τῆς ἐλευθερίας...»

Ὁ μουύμενος στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία κρατοῦσε στά χέρια του τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ΧΡΙΣΤΟΥ, σύμβολον τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, ὅταν ἔδιδε τὴν κατὰ πάντα Τεκτονικὴ διαβεβαίωση-ὄρκο, κατὰ τὴν εἰσοδοχὴ του, ἀφοῦ ἐρωτᾶτο ἐπανειλημμένως, ἐάν ἐπέμενε νὰ μνηθεῖ στὴ Φιλ. Ἐταιρεία:

«Εἶσαι ἀκόμη εἰς καιρόν νά παραιτηθῆς (ἔλεγε πρὸς αὐτόν ὁ κατηχητής) ἐάν δέν στοχάζεσαι ἰκανόν τόν ἑαυτόν σου, διότι ἀπό τόν δεσμόν εἰς τόν ὅποιον μέλεις νά ἔμβης, ὁ θάνατος μόνον εἶναι τό μέσον τῆς σωτηρίας σου. Ἡ μεταμέλειά σου μετ' ὀλίγον θέλει εἶναι ἀσυγχώρητος».

Κατά τήν διάρκεια τῆς εἰσδοχῆς του, ὁ μουύμενος κρατοῦσε ἀναμμένο κερι, τό μόνο φῶς πού ὑπῆρχε, στό χῶρο τῆς ὀρκωμοσίας του καί ὁ κατηχητής ἔλεγε πρὸς αὐτόν:

«Αὐτό τό κηρίον εἶναι ὁ μόνος μάρτυς τόν ὅποιον ἡ δυστυχῆς πατρίς μας, λαμβάνει ὅταν τά τέκνα τῆς ὀμνύωσι τόν ὄρκον τῆς Ἐλευθερίας των».

Καί τώρα ἀπαγγεῖλατε μετ' ἐμοῦ τόν ὄρκον:

«Ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκαιοθελῶς, ὅτι θέλω εἶμαι ἐπί ζωῆς μου πιστός εἰς τήν Φιλικήν Ἐταιρείαν κατά πάντα. Νά μήν φανερώσω τό παραμικρόν, ἀπό τά σημεῖα καί λόγους τῆς· μήτε νά σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον, ἡ ἀφορμή τοῦ νά καταλάβωσι ἄλλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω περί τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς πνευματικόν ἢ φίλον μου».

«Ὁρκίζομαι νά προσέχω πάντοτε τήν διαγωγὴν μου, διὰ νά εἶμαι ἐνάρετος. Νά εὐλαβῶμαι τήν θρησκείαν μου, χωρίς νά καταφρονῶ τὰς ἄλλας».

Μετά τήν ὀρκωμοσίαν, ἐπακολουθοῦσε ἡ κατά πάντα μυστική τεκτονική καθιέρωσις ὑπό τοῦ Κατηχητοῦ ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἐνώπιον τοῦ Ἐνός, ἀοράτου καί πανταχοῦ παρόντος Ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ αὐτοδικαίου ἐκδικητοῦ τῆς παραβάσεως καί τιμωροῦ τῆς κακίας, κατά τοὺς κανόνας τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καί τήν δύναμιν τήν ὁποίαν μ' ἔδωκαν οἱ Μεγάλοι Ἱερεῖς τῶν Ἐλευσινίων, καθιερωῶ σε καί δέχομαι σε, ὡς μέλος, καθὼς καί ἐγὼ παρεδέχθην, εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν Φιλικῶν».

Ἡ Τεκτονική δομὴ καί μορφή τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἔφερε καί τόν τέκτονα φιλέλληνα Λόρδο Βύρωνα, ὅπως συμβάλλει καί ἐκπληρώσει στή χώρα μας τό καθολικό καθῆκον του πρὸς τήν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ καί τῆ λατρεία του πρὸς τό ἀρχαῖο κάλλος τῆς Θεᾶς τῆς Σοφίας καί πνεύματος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Οἱ Τέκτονες, Κουντουριώτης, Κουμπάρης, Σέκερης, καταράκης, ὅταν ὑψώθηκε τό λάβαρο τῆς Ἁγίας Λαύρας ἀπό τό πεφωτισμένο τέκτονα Ἱεράρχη, εἶδαν πραγματοποιούμενη τήν πολύμοχθη προπαρασκευὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἔθνους, ἀπό τά πεφωτισμένα τέκνα τοῦ Γένους, τά ὁποία ὡς μυημένα τέκνα τοῦ

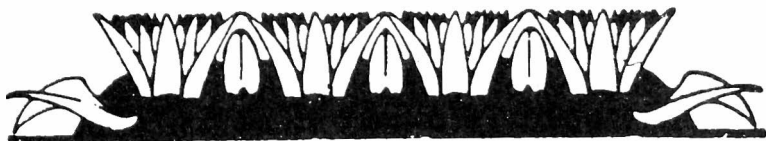
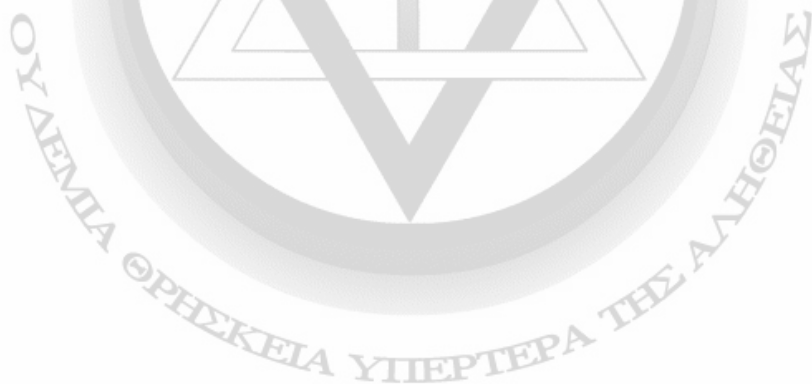
ΦΩΤΟΣ, ἐκ τοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ ἀντλησαν, τὴν ἠθικὴν βάση καὶ τὸ μηχανισμό τοῦ συστήματος ὀργανώσεως, τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Τέλος, τὰ ἔργα τῆς ἀπέδειξαν, ὅτι ἦσαν ἀληθινὰ Τέκνα τοῦ Φωτός καὶ πρέπει στὴ μνήμη τους νὰ ποῦμε μετὰ τοῦ Θεοῦ. Γεν. Κολοκοτρῶνη:

Εὐλογημένοι αἱ Τεκτονικαὶ Στοαὶ αἱ ὁποῖα ἐβάπτισαν καὶ βαπτίζουσι, εἰς τὴν κολυμβήθραν τῆς καθολικῆς Ἐλευθερίας τοὺς Τέκτονας, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Μεγάλου Ἱερατείου, τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων, τὸ ὅποιον εἰς χρόνους ἀρχαίους, παρεῖχεν βοήθειαν πρὸς Ἐλευθερίαν, φωτισμὸν καὶ μεταμόρφωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῆς Γῆς...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ι. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ: ΔΟΚ. ΠΕΡΙ Φ.Ε. 1834
2. ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ: ΜΥΣΤ. ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ 1973
3. Α. ΤΖΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ: ΤΕΚΤ. 1821-1969
4. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ: 25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1925
5. Π. ΚΡΗΤΙΚΟΥ: ΦΙΛ. ΕΤ. ΚΑΙ ΤΕΚΤ. 1965
6. Φ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: ΠΑΤΡΙΩΤ. ΤΕΚΤΟΝ. 1940.

Ο ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΟΦΙΑ

Υπό ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Ἐπιστήμη στά νεώτερα χρόνια κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες γιά νά ἐξηγήσει τά φαινόμενα τῆς ὕλης κι' ἔφθασε σέ καταπληκτικά ἀποτελέσματα προόδου. Ἀπό τούς πρώτους πολιτισμούς τά φωτεινότερα πνεύματα πρὸς τόν αὐτόν σκοπό κατεύθυναν τίς ὑπεράνθρωπες δραστηριότητές τους. Τά μέσα, πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι γιά τῆ διερεύνηση τοῦ ὕλικου Σύμπαντος ἦταν ἀρκετά διαφορετικά ἀπό τά σημερινά. Τότε ἡ διαίσθηση καί ἡ μεταφυσική ἦταν τά μοναδικά μέσα γιά τὴν ἀποκάλυψη τῶν διαφόρων μυστικῶν τῆς φύσεως. Σήμερα πρὸς τόν αὐτό σκοπό χρησιμοποιεῖται περισσότερο ἡ Μαθηματικὴ σκέψη, πού ταυτίζεται μέ τὴ λογική. Εἶναι δηλαδή ἓνα εἶδος ὑπερλογικῆς.

Μ' αὐτά τά μέσα σκέψεως τῶν νεωτέρων χρόνων ἔφθασε ὁ ἄνθρωπος στά ἐνδότερα τῆς ὕλης καί ἀποκάλυψε ἓνα κόσμο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἠλεκτρισμό. Τό μικρότερο τεμάχιο τῆς ὕλης τό «ἄτομο» ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ σωματίδια ἠλεκτρισμένα, ἄλλα θετικά κι' ἄλλα ἀρνητικά. Τά πρώτα εἶναι τά «πρωτόνια» καί τά δεύτερα τά «ἠλεκτρόνια». Ὅλα τά φαινόμενα ἀκτινοβολίας, τά χημικά κ.λπ. εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας τῶν διαφόρων σωματιδίων τῆς ὕλης. Οἱ διάφορες κινήσεις τῶν ἠλεκτρονίων μέσα στό Σύμπαν παράγουν ὅλα τά φαινόμενα, πού κάθε στιγμή ἐκτυλίσσονται μπροστά μας. Γενικά σύμφωνα μέ τίς νεώτερες θεωρίες τό Σύμπαν εἶναι ἓνα φαινόμενο ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ.

Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἐπίστευαν ὅτι τό Σύμπαν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα «Πῦρ», «Γῆ», «Ὑδωρ» καί «Ἀήρ». Ἀλλά ἀρχὴ σ' ὅλα αὐτά σύμφωνα μέ τίς διαφορες δοξασίες ἐρχόμενες ἀπὸ τὴν Ἀνατολή καί μέ τίς δοξασίες τοῦ μεγάλου Ἑλληνα φιλοσόφου τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς Ἡράκλειτου, εἶναι τό «ΠΥΡ». Αὐτὴ ἡ θεωρία τοῦ Ἡράκλειτου «τοῦ Πυρός ἀρχή» δηλαδή νά θεωρεῖ ὅτι ἀρχὴ ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ Σύμπαντος εἶναι τό Πῦρ, ὅσο παράδοξο κι' ἂν φαίνεται εἶναι κάτι, πού πηγάζει ἀπὸ μιά μεγαλειώδη διαίσθηση, πού ὀδηγοῦσε τά μεγάλα πνεύματα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἀρχαία Ἀπόκρυφος Ἐπιστήμη ἀπὸ τίς Ἰνδίες μέχρι στίς ἀκτές τῆς Μεσογείου εἶχε σάν κέντρο τῆ δοξασία τοῦ «Πυρός-Ἀρχή», πού ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τοῦ Σύμπαντος καί τό ὄργανο τῶν Θεῶν. Στίς Ἰνδίες ὁ Ἄγνι ἦταν ἡ μεγαλύτερη Θεότητα τῆς

Θρησκείας τῶν Βεδῶν καί παρίστανε τό «Πῦρ» μέ ὅλες του τίς ἐκδηλώσεις. Ὁ Ἄγνι ἦταν τό κρυμμένο Πῦρ σ' ὅλα τὰ πράγματα. Τό Πῦρ εἶναι τό μέσο πού ἐπενεργοῦν οἱ Θεοί πάνω στόν κόσμο. Εἶναι τό Πῦρ ὁ δρόμος, πού μέσα ἀπ' αὐτό κατέρχεται τό Πνεῦμα στήν ὕλη καί πάλι μέσα ἀπ' αὐτό ἀνέρχεται ἡ ὕλη πρὸς τό πνεῦμα.

Ὁ Ἡράκλειτος εἶχε τήν ἀντίληψη ὅτι ὁ ὁρατός κόσμος πηγάζει ἀπό τό Πῦρ, τή θερμότητα. Αὐτό ἀκριβῶς ὑποστηρίζει καί ἡ σύγχρονη Ἐπιστήμη μέ τίς διάφορες θεωρίες ὅτι ἡ ὑψηλή θερμότητα τῶν ἀστέρων μεταστοιχειώνει τήν ὕλη. Τό ἀξιοσημειωτοῦ Ἡράκλειτου ἐπί τοῦ «Πυρός-Ἀρχῆς», πού πηγάζει ἀπό τή διαίσθησι, ἀπό τήν ἔμπνευσι, ἀποτελεῖ τή βάση τῆς ἀρχαίας Σοφίας. Σ' αὐτή ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μ' ἄλλα μέσα προσπαθεῖ νά φθάσει.

Ἡ σημερινή Ἐπιστήμη λοιπόν μέ τίς μεγαλειώδεις ἐπιτεύξεις τῆς ἔφθασε στό συμπέρασμα ὅτι τό Σύμπαν ἀποτελεῖται ἀπό ἠλεκτρισμό. Ἀπό τ' ἄλλο μέρος ἡ Ἀρχαία Σοφία θεωροῦσε ἀρχή ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ Σύμπαντος τό «Πῦρ». Ἡλεκτρισμός καί Πῦρ εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πράγμα, μιά καί ἡ αὐτή ὄντοτητα.

Ὁ Πυθαγόρας θεωροῦσε ὅτι «ἀρχή τῶν πάντων εἶναι ὁ ἀριθμός», ὅτι ἡ ὕλη δέν νοεῖται χωρίς τοὺς ἀριθμούς. Ὁ σημερινός ἄνθρωπος ἔφθασε στό συμπέρασμα ὅτι ἡ ὕλη χωρίς τόν ἠλεκτρισμό δέν νοεῖται κι' ὅτι ὁ ἠλεκτρισμός εἶναι διασκορπισμένος παντοῦ σ' ἐλάχιστες μονάδες, τὰ ἠλεκτρόνια. Ὁ Ἀριθμός ἐπομένως τοῦ Πυθαγόρα φαίνεται ὅτι συμβόλιζε τόν ἠλεκτρισμό στή φύσι.

Ἡ Ἀρχαία Σοφία μέ τήν ἔμπνευσι τῶν ἐξόχων Μυστῶν τῆς ἔφθασε στ' ἀνώτατα ἐπίπεδα τοῦ φωτεινοῦ Πύργου τῆς Ἀλήθειας καί εἰσήλθε στά μεγάλα μυστικά τῆς φύσεως. Ἀλλά κάποιο καιρό ὁ ἄνθρωπος ἀπαρνήθηκε τὰ πάντα, ἐζῆσε σκοτεινές ἐποχές κι' ἐκάλυψε ὁ χρόνος τίς ἀρχαίες ἐπιτεύξεις στήν ὕλη, στή ζωὴ καί στό πνεῦμα. Τό σκοτάδι ἐκάλυψε τίς σκέψεις καί τὰ ἔργα τ' ἀνθρώπου μέχρι τήν ἐποχὴ ἐκείνη ὅπου κάποια φωτεινὴ ἀκτίνα ἄρχισε καί πάλι νά φωτίζει τό πνεῦμα του κι' ἀρχίζει ἓνα καινούργιο ἀγώνα γιὰ τήν ἀποκάλυψη τῆς Ἀλήθειας. Μ' ἄλλα μέσα ὁμως, μέ τὴ σκέψη καί τὴ λογικὴ. Κι' ἔφθασε τώρα νά ἐξηγεῖ τό Σύμπαν μέ τόν Ἡλεκτρισμό κάτι πού ἡ ἀρχαία Σοφία τό ὀνόμαζε ΠΥΡ.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ καταβάλλεται μιὰ γιγαντιαία προσπάθεια νά ἐξεταστοῦν καί σχολιαστοῦν μέ κάθε φιλοσοφικὴ λεπτομέρεια ὅλες οἱ ἀρχαίες σκέψεις καί ὁράματα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ μέχρι τὴ Δύση, γιὰ νά γνωρίσουμε πόσο εἶχαν

προχωρήσει εκείνη την εποχή μέσα στα μυστικά του κόσμου των ιδεωδών και του κόσμου των γεγονότων. Γιατί βρισκόμαστε σ' αδυναμία να προχωρήσουμε περισσότερο στη γνώση. Μπορεί η αρχαία Σοφία, να είχε προχωρήσει πολύ περισσότερο από μας, αλλά μ' άλλη μορφή. Η εξήγηση του Σύμπαντος από τους νεώτε- ρους με τον ήλεκτρισμό και από την αρχαία Σοφία με τό ΠΥΡ μας αποκάλυψε ότι η σημερινή πνευματική εξέλιξη δεν είναι τόσο πολύ μεγάλη όσο πιστεύουμε. Μπορεί ν' απαιτηθούν πολλά χρόνια ακόμη για να φθάσουμε εκεί όπου εφθασε η αρχαία ΣΟΦΙΑ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΟΜΙΛΙΩΝ Σ. ΝΑΓΟΥ

Ἡ ἀδελφότης εἶναι φυσικός Νόμος, συνδέων πάντα ἄνθρωπον καί πᾶσαν ἐν τῇ φύσει ἐκδηλωθεῖσαν ὑπαρξιν. Πάντα τά ὄντα ἐξεδηλώθησαν ὑπό τῆς αὐτῆς οὐσίας καί ἔχουσιν, ὡς ἐκ τούτου, κοινήν τήν καταγωγήν καί κοινόν τόν σκοπόν. Τόν Νόμον τούτον τῆς ἀδελφότητος οἱ ἀμαθεῖς, οἱ ἀγνοοῦντες τάς λειτουργίας τῆς φύσεως, δέν δύνανται νά ἐννοήσουν, καί ὡς ἐκ τούτου προκαλοῦνται ἡ διάκρισις τῶν ἀνθρώπων εἰς φυλάς, εἰς τάξεις, εἰς ἐθνικότητας ἀντιμαχομένας πρὸς ἀλλήλους, ὁ κοινωνικός ἀνταγωνισμός, οἱ πόλεμοι καί ὅλα ἐκεῖνα τά δεινά, τά ὅποια ἀποτελοῦν τήν αἰτίαν τῆς κακοδαιμονίας τῆς ἐπικρατοῦσης ἐν τῇ ἀνθρωπότητι.

Ὁ ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ του τήν ἀγάπην φωτίζεται καί καθίσταται πνευματικός ἥλιος. Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη ἀπό ἐκεῖ ἐκπορεύεται καί τό φῶς. Ὅπου διαφημίζεται ὡς ὑπάρχον φῶς καί δέν ἐξωτερικεύεται ἀπό ἐκεῖ ἀγάπη πρὸς τήν ἀνθρωπότητα, πρὸς τήν πρόοδον αὐτῆς, ἐκεῖ δέν ὑπάρχει πράγματι φῶς, ἀλλ' ἐστία παραπλανῶσα τόν ἀνθρώπινον νοῦν.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά γνωρίσῃ τόν ἑαυτόν του καί τόν σκοπόν καί λόγον τῆς ὑπάρξεώς του.

Νά κατορθώσῃ νά ἀπαλλαγῇ ἀπό τά πάθη καί τά διάφορα ὀλέθρια ἐγωϊστικά ἐλαττώματα.

Νά γνωρίσῃ νά σέβεται καί νά προσαρμοσθῇ πρὸς τοὺς θεῖους Νόμους τῆς φύσεως.

Νά γνωρίσῃ τί εἶναι ζωή καί ποῖος εἶναι ὁ σκοπός τῆς ζωῆς ἐν τῇ φύσει.

Αἱ ἀλήθειαι δέν πρέπει νά μεταδίδωνται πρὸς ἀνθρώπους μῆ ἱκανῶς παρασκευασθέντας καί μῆ ἔχοντας ἀνεπτυγμένην τήν κρίσιν καί ἐλεύθερον τόν νοῦν.

Εἰς τήν ἐξέλιξιν τοῦ Ἰάκχου εἰς Διόνυσον Ἐλευθερέα, εἰς τās σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τήν Περσεφόνην, ὑπάρχει τοποθετημένη ἡ μεγάλη ἐννοια τῆς ἀποθεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί τῆς ὀριστικῆς ἐγκαταλείψεως ὑπ' αὐτῆς τῶν χωρῶν τοῦ Ἄδου.

Αἱ μεγάλαι πνευματικαὶ ἐννοιαὶ πάντοτε ὑπάρχουσι κατὰ πολὺ θαυμαστόν τρόπον διατετυπωμένα ἐἰς τās ἀλληγορικὰς εἰκόνας τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς παραδόσεως.

Ἄειποτε ὁ ἄνθρωπος πρὸς τήν ἰδίαν αὐτοῦ διάνοσιν, πρὸς τό ἴδιον αὐτοῦ ἄτομον προσδίδει μείζονα τῆς πραγματικῆς ἀξίαν.

Τά μεγαλουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δέν πρέπει νά μᾶς ἀφήνουν ἀσυγκινήτους, διότι αὐτά καί μόνα ἐξασφαλίζουν τήν πρόοδον τοῦ πνεύματος ἡμῶν καί μᾶς ὠθοῦν εἰς τήν ὁδόν τῆς γαλήνης καί τῆς εὐδαιμονίας.

Πᾶν κοινωνικόν ἄτομον, ὅσον περισσότερο εἶναι ἀνεπτυγμένον, κατὰ τοσοῦτον ὑποχρεοῦται νά συνεισφέρει εἰς τήν κοινωνικήν πρόοδον, χωρίς διὰ τοῦτο νά ἐπιζητῇ δι' ἑαυτό προνομιακά δικαιώματα.

Τά Μυστήρια πανταχοῦ ἐζήτησαν νά ἐπαναφέρουν τόν ἀνθρωπον εἰς τήν φυσικήν ὁδόν καί ν' ἀποκαταστήσουν αὐτόν κύριον τῶν φυσικῶν του δικαιωμάτων ἀπό τά ὅποια τόν ἀπεξένωσεν ἡ δημιουργηθεῖσα κακία.

Ἡ φύσις δημιουργεῖ ἐξόχους διανοίας καί προορίζει αὐτάς νά μεταγγίσουν ἠλιακόν φῶς εἰς τάς ἀνθρωπίνας ψυχάς, διὰ νά ἀναθάλη εἰς αὐτάς ἡ πίστις ἐπί τήν ἀρετήν.

ΕΠΙΜ. Π.Δ.Α.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

‘Από τήν τελευταία έκθεσι τοῦ βιβλίου στό Ζάππειο, ἔπεσε στά χέρια μου καί διάβασα γιά δεύτερη φορά τό βιβλίο του Alexis Carell «ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὁ ἄγνωστος».

Μέ πολλά παραδείγματα, διακριτικότητα, ἀλλά καί πειστικότητα, ὁ συγγραφεύς ἀναλύει τό θέμα του τό ὅποῖον καί τεράστιον εἶναι ἀλλά καί ἀποκαρδιωτικόν.

Ἐπάρχει ὅμως μία ἐρώτησις. Πράγματι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄγνωστος στόν ἑαυτό του ἢ καί στό περιβάλλον του, δηλαδή δέν γνωρίζομεν τί εἶμεθα (ύλικά καί πνευματικά) ἢ μήπως δέν θέλομε ἢ δέν μᾶς συμφέρει νά ψάξομε στό βάθος του εἶναι μας γιά νά γνωρίσωμε τήν ἄγνωστη πλευρά του;

Θά ἔλεγα ὅτι οἱ περισσότεροί τῶν ἀνθρώπων μέ λίγη ὑπομονή καί λίγη ἐσωτερική ἐρευνα θά μπορούσαν περίπου νά καταλάβουν τί κρύβουν μέσα τους, διότι δέν θά πρέπει νά εἶναι πολύ δύσκολο, σέ στιγμές ἀδυναμίας καί στοχασμοῦ, νά βγάλουν ὠρισμένα συμπεράσματα, ἀπό τήν ψυχικήν τους τουλάχιστον σύστασιν.

Γεγονός εἶναι ὅτι θέλωμε νά βλέπομε ἐξωτερικῶς τουλάχιστον τόν ἑαυτόν μας ὅπως ἐμεῖς θέλομε νά τόν βλέπομε καί νά τόν φανταζόμεθα, ὅσον ἀφορᾷ δέν τόν ἐσωτερικόν μας κόσμον, προσπαθοῦμε νά τόν παρουσιάσωμε, ὅπως ἀρέσει στούς ἄλλους.

Ἐλάχιστοι εἶναι οἱ ἀνώτεροι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι πού παρουσιάζονται ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά ὅπως ἀκριβῶς εἶναι.

Ἡ προσπάθεια ἀλλαγῆς τῆς πραγματικῆς ἐσωτερικῆς μας ὄψεως, εἶναι καί ἡ δυσκολία πού δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά διορθώσωμε τήν κακήν ὄψιν τοῦ ἑαυτοῦ μας. Τοῦτο φυσικά γίνεται συνήθεια καί πολλές φορές ἐάν γνωρίσωμε μερικές πραγματικές πτυχές τοῦ χαρακτήρα μας, μᾶς εἶναι δύσκολο νά διακρίνωμε ποιές εἶναι οἱ πραγματικές καί ποιές οἱ ὑποκριτικές. Τοῦτο πιθανόν θά συμβαίη, ἐπειδή ἡ ἀντίληψίς μας ἔχει ὀρισμένα ὅρια καί ἡ λογική μας φραγμούς ἀνυπερβλήτους γιά νά μπορέσωμε νά ἀντιληφθῶμεν τίς λεπτομέρειες τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεώς μας. Ἐάν δέν ὑπῆρχαν οἱ ὑλικοί, νοητικοί καί λογικοί φραγμοί, τότε δέν θά εἶμεθα κοινοί ἄνθρωποι καί κάθε ἐρευνα καί γνώσις τοῦ ἑαυτοῦ μας θά ἦτο ἐφικτή.

Ἄτενίζοντας τό παρελθόν, παρατηροῦμε ὅτι ἡ ἀγνοια τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἔδωσε τυχαία ὦθησι στήν μηχανική καί τήν χημεία, καί ἄλλαξε τόν τρόπο τῆς παλαιᾶς ζωῆς, γιαυτό ὁ ἄνθρωπος παραμένει ξένος στόν τεχνικό κόσμον πού ἔφτιαξε, διότι δέν γνωρί-

ζη την ίδια του τη φύσι και είναι δυστυχής, διότι δεν ἔχη μελετήσει την ἐπιστήμη τῆς ζωῆς ἀλλά μόνον την ἐπιστήμη τῆς ὕλης.

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ τεχνολογική πρόοδος δεν προσφέρει στον ἄνθρωπο τὴν ἰσορροπία τῶν νεύρων του, καὶ τὴν γαλήνην. Ἡ ἰσορροπία θὰ ἐπέλθῃ μόνον μὲ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ του ἐπιπέδου.

Ἀσφαλῶς ὑπάρχει τρόπος νὰ βροῦμε τὸ σωστὸ μονοπάτι καὶ νὰ διορθώσωμεν τὴν κακὴν πορείαν μας.

Ἡ πρώτη μας ἐνέργεια εἶναι ὁ καθημερινὸς αὐτοέλεγχος τὸσον ἐξωτερικὰ ὅσον καὶ ἐσωτερικὰ. «Τί παρέβην; Τί ἔπραξα; Τί ἔπρεπε νὰ πράξω καὶ δεν τὸ ἔπραξα;» μὲ προοπτικὴν ἀλλαγὴν καὶ διόρθωσιν πορείας.

Ἕνας ἄλλος τρόπος, εἶναι νὰ πλησιάσωμεν ἀνθρώπους ἀποδεδειγμένα ἰκανοὺς καὶ πνευματικὰ ἀνώτερους ὥστε νὰ ἀντλοῦμε γνώσεις ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ των καὶ τίς ἐνέργειές τους. Παράλληλα νὰ ἀσχολούμεθα μὲ ὠφέλιμα βιβλία, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ βελτιωθοῦμε καὶ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ βοηθήσωμεν τοὺς συνανθρώπους μας.

Λέγοντας ἀπὸ συνήθεια ὅτι δεν γνωρίζομεν τὸν ἑαυτὸν μας ἢ τὸν ἄνθρωπο γενικῶς, ἴσως νὰ εἶναι βολικὸ καὶ ξεκούραστο ὥστε νὰ ἀφήνωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ ἐνεργοῦν σύμφωνα μὲ τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὰς ὀρέξεις των, ἐνῶ γνωρίζομε ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν Γνώσιν καὶ τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν.

Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ γαιῶδες καὶ ἀστρικόν σῶμα, φυσικόν εἶναι νὰ μὴν εἶναι εὐκόλον νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὰ δύο εἶδη σωμάτων μὲ κάθε λεπτομέρεια, πλὴν ὅμως ἐάν προσπαθήσωμεν μὲ ἐπιμονή, ὑπάρχει μεγάλη πιθανότης νὰ εἰσχωρήσωμεν στὸ γαιῶδες καὶ τὸ ἀστρικόν σῶμα καὶ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ἀντλήσωμεν γνώσεις οἱ ὁποῖες θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ διαγράψωμεν τὸν τίτλο τοῦ βιβλίου «ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ ἀγνώστος».

Κ. Γρηγοριάδης

ΔΕΛΦΟΙ
«ΓΝΩΘΙ Σ' ΑΥΤΟΝ»
«ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ»

(Γνώρισε τόν έαυτό σου–Τίποτα τό υπέρμετρο)

Υπό ΠΡΑΞ. ΛΑΪΟΥ

Α'. Σ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ, τοῦ Θεοῦ τοῦ Φωτός, πού ὁ Πατέρας τῶν θεῶν, διάλεξε γιά Κέντρο τῆς Γῆς του, μεταξύ τοῦ Οὐρανοῦ τῆς Γῆς καί τῆς θάλασσας (Ἀέρα, Χώματος καί Νεροῦ) στοιχείων τῆς Ζωῆς τοποθετημένο στίς Νότιες πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ, καί σ' ἓνα ἀμφιθεατρικό χῶρο σέ ὕψος 500 μέχρι 700 μέτρων, προστατευόμενο ἀπό τοὺς κρύους βορειο-ανατολικούς ἀνέμους τοῦ χειμῶνα καί ἀπ' τόν, ἴδιου προσανατολισμοῦ, κίνδυνο τῆς Βέβηλης ἐπιρροῆς τῶν ἰδεῶν τῶν Βαρβάρων, μέ τοὺς κτισθέντες λές, τοῦ Θεοῦ τό χέρι, ἀπόκρυμνους, σάν ἀπολιθωμένους Τιτάνες βράχους, τῆς Ναυπλίας καί τῆς Ὑάμπειας, τῶν Φαιδριάδων Πετρῶν, πού ἀπό τή Ρίζα τους ἀναβλύζει τό νερό τῆς Κασταλίας Πηγῆς, τοῦ Καθαρμοῦ τῶν Θεοπρώπων, καί πού οἱ Κορυφές τους δέχονται τοὺς κεραυνούς τοῦ Δία, ... οἱ ἀπαστράπτουσες ζωοοδότες τοῦ ἡλίου ἀκτίνες, δέν ἀποτολμήσανε νά σκιάσουν ἢ σβύσουν, τήν ἐσωτερική-ιερή ἀξία τέτοιου εἶδους ρητῶν, ὅπως αὐτῶν πού στήν ἀρχή ἀναφέρθηκαν, γραμμένων ἀπάνω στό ἀέτωμα τοῦ προνάου τοῦ θεοῦ τοῦ Φωτός! Ἀντίθετα, μέ τήν ἀντανάκλαση τῶν θερμῶν ζωοδότερων ἀκτίνων Του, λάμπανε καί λάμπουν, ἀκτινοβολοῦσες σέ ὅλες τίς ψυχές τῶν Ἀνθρώπων, πού θέλουν νά τίς ἀξιοποιήσουν, στόν ἐσωτερικό πνευματικό Τους κόσμο...

Β'. Σ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΑΓΡΙΟ-ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΥΝΑΡΠΑΣΤΙΚΟ ΧΩΡΟ, πού μόνο ἓνας Θεός τοῦ Φωτός θά διάλεγε γιά κατοικία Του, οἱ πῶτοι Μυημένοι στά Ἱερά, ἢ τῆς Πανάρχαιας πρὶν ἀπό 11 χιλιάδες χρόνια Ἑλλάδας ἢ τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ἴσως Κουρήτες (Κρήτες), ἀνακαλύψανε τό χάσμα τῆς Γῆς, ἀπ' ὅπου ἀναδύονταν οἱ ἀτμοὶ τῶν Σπλάγχχνων τῆς Χθονίας Γαίας θεᾶς, μέ τήν ἱκανότητα τῆς μαντικῆς δυνάμεως, καί πού δώσανε στοὺς ἀνθρώπους τό μῦθο τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ χάσματος ἀπ' τό βοσκό Κουρήτα, ὁ ἀποκρυφισμός καί ὁ μυστικισμός, βρῆκανε τό ἰδανικό μέρος γιά τήν ἐπιτυχία τῶν θείων σκοπῶν, καί οἱ μυημένοι Ἱερεῖς, δώσανε στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς παραβολικούς τους μῦθους, πού μ' αὐτούς, προκαλοῦσαν τοὺς κατάλληλους, στήν ἐξέγερση τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τους...

Γ'. Σ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ, πού άγνωστο πότε, άρχισε ή λατρεία του Φοίβου Ἀπόλλωνα, ήτανε, λέει ό Μύθος, ό ναός τής χθονίας Γαίας Θεᾶς καί ό γιός της Πύθων, φύλαγε αυτόν, όπως καί τό χάσμα τής Γῆς, μέ μορφή δράκου (τρομερού φιδιού)... Καί ό πύθιος Θεός, πού έρχότανε από τή Θεσσαλία, ή τήν Κίρρα, σκότωσε τόν Πύθωνα, γιατί ήθελε ΕΚΕΙ, νά γίνει ό Ναός του... καί ό μύθος συνεχίζει... Κατέβηκε μετά τήν Κίρρα, πού ήτανε άποικισμένη από Κρήτες, καί από εκεί, προμηθεύτηκε τούς πρώτους ιερείς του, Κουρήτες, ή μεταμορφώθηκε σέ δελφίни καί τό πρώτο πλοίο πού βρήκε στή θάλασσα, όδήγησε στήν Κίρρα, ή σύμφωνα μέ άλλες έκδοχές, σέ Παραλία τής Κορίνθου. Στό πλοίο αυτό, ήτανε Κρήτες έπιβάτες, Κρήτες ναυτικοί καί Κρήτες έμποροι. Ὅταν λέει ό μύθος, όδήγηθηκαν στήν Ἀκρογιαλιά τής Κίρρας ή Κορίνθου, ό Δελφίνιος Θεός, άποκαλύφθηκε σ' αυτούς καί τούς έπεισε νά γίνουν ιερείς του, φύλακες του ναού του καί έρμηνευτές τών χρησμών του καί πρόσθεσε: «... Ὡς μεν εγώ τό πρώτον έν ιεροειδέϊ πόντω ειδόμενος δελφίνι θοῆς επί νυός δρουσα, ως μοι εϋχεσθαι Δελφινίω αύτάρ ό βωμός αύτός δέλφιος καί έπόπιος εσσεται άεί...» (Ὅπως εγώ πρώτα ως νέφος στήν άνοικτή θάλασσα, έλαβα τή μορφή του Δελφινίου καί ταχύτατα έσπευσα στό πλοίο –πού όδήγησα έδω– έτσι καί σεΐς– θά προσεϋχεσθε όπωσδήποτε στό Δελφίνιο καί ό Δέλφιος αύτός βωμός καταφανής από μακρυά θά εΐναι).

Οί Κουρήτες πεισθήκανε καί άφου κτίσανε Βωμό του Ἀπόλλωνα, στήν παραλία, πού νά φαίνεται από τή μακρυνή θάλασσα, άκολούθησαν τό Θεό τους στους Δελφούς καί ίδρυσαν τό Μαντείο, στήν έποχή πού βασιλευε ό Ἡρωας Δελφός, γιός του Ἀπόλλωνα, πού σύμφωνα μέ τίς έκδοχές, νά όφείλεται καί ή όνομασία τών Δελφών...

Δ'. Σ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ, οί μύθοι δέν σταματούν... ό Ὅμηρος, τόν όνομάζει Πυθώ, λέξη πού προέρχεται ή από τό ρήμα «πύθεσθαι» (σήπεσθαι) καί έννοεί τή σήψη του πτώματος του Πύθωνα, γιατί ό Φοΐβος, μετά τό φόνο του Δράκοντα, άφισε τό πτώμα του νά σαπίσει εκεί, ή καί από τό όνομα του Πύθωνα. Στή μεταγενέστερη έποχή, δόθηκε ή όνομασία «ΔΕΛΦΟΙ» πού σέ βοιωτικές έπιγραφές άναφέρεται σάν «Δαλφοί» καί σέ άλλες σάν «Βελφοί» καί πού άποδίδεται, όπως πιό πάνω λέχθηκε, στον ήρωα Δελφό, γιό του Ἀπόλλωνα, πού άλλη παράδοση τόν θέλει, σάν άρχηγό Κρητών άποίκων, πού έφθασε μέ αυτούς στήν Κίρρα ή στήν Κόρινθο καί μετά στους Δελφούς καί πού ίδρυσε πόλη ναό καί μαντείο, ή, σύμφωνα μέ άλλη έκδοχή, καί από τό επίθετο του

Ἀπόλλωνα, σάν Δελφινίου, πού τοῦ δόθηκε ἀπό τότε πού μεταμορφώθηκε σέ δελφίνι, γιά νά ὀδηγήσει τό πλοῖο τῶν Κρητῶν στήν παραλία, ἢ γιατί, ὁ Ἀπόλλων ἦταν καί θεός τῶν ναυτικῶν καί τῶν μεταναστῶν καί τόν παρομοίαζαν μέ δελφίνι, συμβολισμό τῆς γαλήνιας θάλασσας καί τοῦ γαλαζίου οὐρανοῦ, γιατί τό δελφίνι, ὅταν βγαίνει στήν ἐπιφάνεια, ὑπόσχεται τή νηνεμία.

Αὐτή εἶναι ἡ ἐπικρατέστερη ἐξήγησή της, σάν Δελφινίου θεοῦ λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνα στό ναό του στή Δῆλο καί τῶν πολλῶν χρησμῶν πού δίνονταν ἀπό τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν, γιά τήν ἀποίκηση... Ἄλλοι, σύγχρονοι ἐρευνητές, συνδέουν τό ὄνομα τῶν Δελφῶν, μέ τό Ἀρχαῖο Ἑβραϊκό Τοπονύμιο «Δέρφυς» καί ἄλλοι ἔχουν τή γνώμη πῶς σημαίνει... Χάομα Γῆς...

Ε'. ΑΥΤΟ ΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ, πού τό χάλκινο ἄγαλμα τοῦ ἥρωα Δελφοῦ ὑψώνονταν ἐπιβλητικό στό δρόμο μεταξύ τῆς κορυφῆς τοῦ Παρνασσοῦ καί τοῦ Κωρυκίου ἄντρου, λέει ὁ Πausανίας, καί σέ ἀπόσταση 60 σταδίων ἀπό τήν πόλη του, ἀγναντεύοντας αὐτήν προστατευτικά, πού οἱ θεοπῶποι ὀδηγοῦνταν στό τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Προναίας, γιά νά αὐτοσυγκεντρωθοῦν, πρὶν ἀπό τόν καθαρμό τους στά νερά τῆς Κασταλίας Πηγῆς, γιά νά γίνουν ἄξιοι τοῦ καθαρμοῦ αὐτοῦ, πού τό χάλκινο ἄγαλμα τοῦ νικητῆ τῶν ἀρματοδρομιῶν ἠνιόχου, κοντά στό ναό, μέ τό μυστικιστικό του βλέμμα καί τό αἰνιγματικό γαλήνιο ὕφος, ἔδειχνε τόν τρόπο πού εἶναι δυνατό νά ἐπιτύχουν τά ὑψηλά ἰδανικά, πού κάτω ἀπό τήν ἀνατολική πλευρά τῆς Ἄλω (Ἄλωνι) καί στή δεύτερη πύλη τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχους, ἀναπαρίσταναν, στίς γιορτές τῶν Πυθίων, τό φόντο τοῦ Πύθωνα ἀπό τόν Ἀπόλλωνα, πού πίσω ἀπ' τή Στοά τῶν Ἀθηναίων, ὁ πολυγωνικός Τοῖχος μέ τήν ἀπαράμιλλη τεχνική λαξεύσεως τῶν λίθων, μέ τήν τέλεια μεταξύ τους ἐφαρμογή καί τόχαραγμένο σ' αὐτούς ἰδιότυπο ἀρχεῖο ἀποφάσεων μέ ἐπιγραφές ἰδιωτικοῦ δικαίου, καί μέ τίς ἰδιαίτερες περιπτώσεις ἀπελευθερώσεως δούλων... διάλεξε καί ὁ μέγας μύστης Πυθαγόρας, νά ἐπισκεφθεῖ καί νά μείνει κοντά στούς Ἱερεῖς γιά ἓνα χρόνο, μετά ἀπό τήν ἐπιστροφή του, στήν Ἑλλάδα καί ἔπειτα ἀπό τήν πολύχρονη ζωὴ τοῦ Μημήνου, σά ιερά τῆς Αἰγύπτου...

ΣΤ'. ΑΠ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ, πού ὁ μέγας ποιητής Πίνδαρος, ἔψελνε τά θαυμάσια μεγαλόπνοα ποιήματά του στό Φοῖβο, καθισμένος στό σιδερένιο του θρόνο, μέσα στό ἱερό τοῦ ναοῦ, πού στίς 7 Βυσίου κάθε χρόνο, ἡμερομηνία γεννήσεως τοῦ Ἀπόλλωνα (ἀντίστοιχος μήνας ὁ Φεβρουάριος) ἡ

Πυθία, μετά από τόν καθαρμό της στήν Κασταλία πηγή, καθότανε στόν τρίποδα, πάνω στό χάσμα τῆς γῆς, ἀφοῦ ἔπινε τό κατακάθαρο νερό ἀπό τήν Κασσατία πηγή, συμβολισμός τοῦ ἐσωτερικοῦ καθαρμοῦ τοῦ πνεύματος καί τῆς θεόπνευστης τροφῆς, μασώντας φύλλα δάφνης καί στεφανωμένη μέ δάφνινο στέφανο (τοῦ ἱεροῦ φυτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα) καί πού ἔδινε τοὺς χρησμούς στοὺς θεοπρόσωπους, πού ἡ μυστικιστική μαντική τέχνη δημιούργησε τήν Πυθία, τοὺς μάντιες-προφήτες καί τὴν ἐξάστοιχη στοιχειουργική σάν χαρακτηριστικὸ τῶν χρησμῶν... ἀκουστήκανε ἀπὸ τό στόμα μιᾶς Πυθίας, σέ κατάσταση ἐκστάσεως, χρησμοί μέ αἰώνιες ἀξίες, ἀλλά πάντοτε παραβολικοί, καί σχεδόν πετέ σαφεῖς... καί τοῦτο, γιατί ἀπευθύνονταν σέ θεπρόσωπους, πού εἶχαν ὑποστει, ἀπὸ ἐπιβεβλημένους τύπους, καθαρμό ... καί θά ἔπρεπε νά ἦταν ἄξιοι, νά βγάλουν τὴ σωστή ἀπ' αὐτοὺς ἐρμηνεία... ἡ κακὴ ἐξήγηση τῶν χρησμῶν, προέρχονταν ἀπὸ θεροπρόσωπους πού φαινομενικά εἶχαν ὑποστει καθαρμό... τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀμάθειάς τους, ἦταν, ὅπως θά δοῦμε καί πιὸ κάτω, ὀλέθρια...

Z'. ΑΠ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ, τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς, (πού ὅπως ὁ ὀμφάλιος λῶρος τροφοδοτεῖ τό ἔμβρυο, ἔτσι καί οἱ Δελφοὶ τροφοδοτοῦν πνευματικά ὄσους ἀνθρώπους βρίσκονταν στό σκότος) ὅπου τὰ ἄδута τοῦ Ναοῦ, κοντά στό ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ἔδειχναν τό σημεῖο πού συγκρουσθήκανε καί πέσανε οἱ ἀετοὶ πού ὁ Δίας ἐξαπέστειλε ἀπ' τὰ δύο ἄκρα τῆς γῆς, γιὰ νά βρεῖ τό κέντρο τῆς, ἢ πού ἔδειχναν τόν τάφο τοῦ Πύθωνα, σάν ἔμβλημα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ καλοῦ πάνω στό κακό, ὅπου ἡ ἱερά ὁδός μέ τὰ πλήθη τῶν κτισμάτων τῆς, τῶν θησαυρῶν τῆς καί τῶν ἀμέτρητων ἀγαλμάτων, τεράστιας καί αἰώνιας καλλιτεχνικῆς ἀξίας, ὅπου τό στάδιο, τό θέατρο καί τὰ ἄλλα ἀφιερῶματα, ἔδειχναν πόσο βαθύ σεβασμό, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀλλὰ ἀκόμα καί οἱ βάρβαροι, τρέφανε γιὰ τό θεόπνευστο ἔργο τοῦ Μαντείου... Γεννήθηκαν καί οἱ Ἀμφικτιωνίες, σάν ἓνα μέσον, γιὰ τήν προσέλκυση τῶν ἐλληνικῶν πόλεων-κρατῶν, σέ εὐγενικούς ἀγῶνες καί συνέδρια ἱερά, μέ σκοπὸ τὴν ἄμβλυση τῶν παθῶν μεταξύ τους καί τὴν προσπάθεια γιὰ ἐξεύρεση μιᾶς λογικῆς βάσεως, πού θά ἦτανε δυνατὸ νά κατορθωθῇ ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ πολέμου, ἀπὸ τὴ μιά μεριά, καί ἡ ἐπικράτηση τῆς Εἰρήνης στοὺς ἀνθρώπους, ἀπ' τὴν ἄλλη...

H'. Ἄς προσπαθήσουμε τώρα, νά ἐρευνήσουμε καί διεισδύσουμε πιὸ πολὺ καί πιὸ ἀναλυτικά, στὰ μέχρι τώρα ἀναφερθέντα, καί μέ τὴ βοήθεια τῆς μυστικοφιλοσοφικῆς τέχνης τῆς ἐρευνας, νά μπορέσουμε νά ἐξάγουμε τίς κρυμμένες, πίσω ἀπὸ τοὺς συμ-

βολισμούς και τις αλληγορίες, ιστορικές πραγματικότητες, πού οί μνημένοι τών Δελφών, κράτησαν μυστικές και προστάτευσαν, ἔτσι τή ΔΕΛΦΙΚΗ ΙΔΕΑ, από τό μίσημα τῆς βέβηλης μυρμηγκιάς τών βαρβάρων και νά σκιαγραφήσουμε, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατό, προσεγγίζοντας τήν ιστορική ἀλήθεια, τή δράση τοῦ Μαντείου...

Θ'. Σ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ, κάποια ἐποχή, ἄγνωστο πότε, ἔφθασε μιὰ ομάδα μνημένων Κρητῶν, ἴσως, από τά Ἱερά ἄδυνα τῆς Αἰγύπτου, ἢ (ἂν παραδεχθοῦμε τίς ἀποκαλύψεις Ἱεραίων Αἰγυπτίων Μυστῶν, στό Σοφό Σόλωνα, βάσει τών ὁποίων, ἢ ἡλικία τών ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Μυστηρίων περνάει τά 9.000 χρόνια πρὶν τό Χριστό) τῆς Κρήτης, (πού πολύ πιθανά νά ἦταν ἐκεῖ και τά πρῶτα μυστήρια τοῦ κόσμου), μέ ἀρχηγό τό Δελφό, (σάν ἐπιβεβαίωση ἔρχεται ἀνακάλυψη ἀρχαίου Δελφικοῦ Νομίσματος, πού παριστάνει τό Δελφό, μέ τά χαρακτηριστικά μελαμψοῦ κρητικοῦ) πού εἶχαν ξεκινήσει νά βροῦν, στήν Ἡπειρωτική Ἑλλάδα, ἓνα κατάλληλο τόπο, γιά νά συνεχίσουν ἐκεῖ, τήν εὐγενική ἀποστολή τους και τή λατρεία τοῦ Θεοῦ τους. Ἴσως, ἂν προέρχονταν ἀπ' τήν Αἴγυπτο, ἀντί τῆς λατρείας τοῦ Ἄμμωνα-Pā, πού τό πιό πιθανό εἶναι νά εἶχαν μνηθεῖ στά Ἱερά του, προσαρμόσανε τή λατρεία, στόν Ἀπόλλωνα, σάν θεό τοῦ ἴδιου συμβολισμοῦ τοῦ φωτός, στά ἐξωτερικά του γνωρίσματα, παρουσίαζαν τό Θεό τοῦτο, ὅπως ἢ λεπτή ἑλληνική ψυχροσύνθεση τόν ἤθελε, στά ἐσωτερικά ὅμως, σάν θεό τοῦ φωτός, ὅπως ἦταν και ὁ Ἄμμων-Pā, πού στά Ἱερά του, στό Κάρνακ τῆς Αἰγύπτου, διδασκότανε τό δόγμα τῆς ἐνώσεως τοῦ θεοῦ στό μόνο Θεό. (Γιά τίς διδασκαλίες τους αὐτές, οἱ Ἱερεῖς-Μνημένοι τοῦ Ἱεροῦ τοῦτου, πάθανε πολλές καταδιώξεις και δέν ἀποκλείεται μιὰ ομάδα Κρητῶν Ἱερέων, νά ἔφυγε ἀπό τήν Αἴγυπτο, σέ ἐποχή καταδιώξεων...) Ἴσως πάλι, ἢ Ὁμάδα αὐτή, νά προερχότανε ἀπό τήν Κρήτη, ἢ και ἀπό τή βόρεια Ἡπειρωτική Ἑλλάδα, ἀπό τά Ὀρφικά δηλαδή μυστήρια, ἢ και νά φθάσανε ἐκεῖ, ἀπό διάφορα μέρη, σέ διάφορες, μικροῦ σχετικά διαστήματος, ἐποχές... Ἡ τελευταία ἐκδοχή, εἶναι και ἢ πιό πιθανή, γιατί οἱ Μῦθοι, διαφέρουν μεταξύ τους, ὡς πρὸς τήν Ὁμάδα τών πρῶτων ἀποίκων... (Ὁ βοσκός Κουρήτας, οἱ ναυτικοί πού ὀδηγήθηκαν στήν Κίρρα, ἢ γιατί ἢ Κίρρα ἦταν ἀποικισμένη ἀπό Κρητικούς. Ἡ ἐκδοχή πῶς μιὰ ομάδα ἀπό τοὺς πρῶτους ἀποίκους τών Δελφῶν εἶχε προέλευση τῆ Θράκης, ἐνισχύεται ἀπό τήν προσθήκη τῆς Ὀρφικῆς σκέψεως, στήν ἐσωτερική διδασκαλία τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνα, δηλαδή, τών δύο διαφορετικῶν ἀποκαλύψεων, τών ἀντιθέσεων τῆς μιᾶς θεότητας τοῦ Διονύσου και τοῦ Ἀπόλλωνα...). Ἐπειδή, ἢ ἐναρξη τῆς λειτουργίας τοῦ Μαντείου,

χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων, δέν διαφαίνεται, ἤ στήν ἀρχή, ἀνεξάρτητη λειτουργία του, ἀπό τή στέρεη ἀλυσίδα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μυστηρίων, ἀλλά οὔτε μπορεῖ καί νά προσδιορισθεῖ ὁ χρόνος, πού στά δελφικά μυστήρια, ἀποτελέσανε κρικο τῆς πανελληνίας ἀλυσίδας τῶν μυστηρίων, πού ἀπό τή Θράκη, περνοῦσε στήν Ἐλευσίνα καί στήν Ὀλυμπία καί ἴσως στήν Κρήτη, γιά νά ἐνωθεῖ μέσω τῆς Δωδώνης, πάλι μέ τή Θράκη... Παράλληλα, μιά ἄλλη ἀλυσίδα, δένει τοὺς μυστηριακοὺς κρικούς, σέ πανανθρώπινη ἐπικοινωνία... (Αὐτό ὅμως, εἶναι ἄλλο θέμα...). Στό σημεῖο αὐτό, ἄς ἐπιχειρήσουμε νά κάνουμε μιά σύνδεση γνωρισμάτων, μερικῶν μυστηρίων... Ὁ Ὀρφεὺς μέ τή λύρα του, μᾶς συμβολίζει τήν ἔννοια τῆς παντοδύναμης ἁρμονίας καί οἱ μνημένοι οἱ τεχνίτες-ἐρμηνευτὲς αὐτῆς... Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, μέ τό στάχυ, συμβολίζουν τήν ἔννοια τῆς παντοδύναμης γονιμότητας καί οἱ μνημένοι τους, εἶναι τὰ τέκνα καί οἱ ἐργάτες τῆς μάνας γῆς. Τὰ δελφικά, συμβολίζουν τήν ἔννοια τοῦ φωτός καί τῆς ἁρμονίας καί τῆς γεννέσεως καί οἱ μνημένοι τους εἶναι οἱ τεχνίτες τῆς μαγικῆς τέχνης... Αὐτοὶ οἱ συμβολισμοί, ὄλων τῶν μυστηρίων τοῦ κόσμου, ὁδηγοῦν στὸν ἴδιο δρόμο, τῆς πνευματικῆς καί ψυχικῆς ἀνυψώσεως τῶν ἱκανῶν καί ἀποφασισμένων νά πορευθοῦν ἀγόγγυστα σ' ΑΥΤΑ...

Γ'. ΑΠ' ΟΣΑ, μέχρι τώρα ἀναφερθῆκανε, εἶναι εὐκόλο νά γίνει κατανοητό πῶς ἡ Ὀμάδα ἢ οἱ Ὀμάδες τῶν πρώτων ἀποίκων-μνημένων, ἀντιμετώπισαν τεράστιες δοκιμασίες, ὅπως: Ὀδοιπορίες, ἀγῶνες ἢ ἀκόμα καί πολέμους, σέ μιά ἐποχὴ πού ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξη ἦταν ἀνύπαρκτη, γιά τὴν ἀμυνά τους, γιά νά βροῦν τὸν κατάλληλο τόπο καί γιά νά κατακτήσουν αὐτόν. Κι' ἂν οἱ μνημένοι αὐτοὶ πέτυχαν τὴν ἀποστολὴ τους, τοῦτο ὀφείλεται στήν πίστη στοὺς σκοποὺς τους, στήν ὑπομονὴ τους καί στή διαίσθησή τους, δυνάμεις πού εἶχανε σφυρηλατηθεῖ ἀπὸ τίς ἀλλεπάλληλες μῆσεις πού θά εἶχανε ὑποστεῖ, στά ἱερά, τὰ πανάρχαια... Ἴσως ἀκόμα, μετὰ ἀπὸ τόσες περιπέτειες, ὅταν ἀνακαλύψανε τὸν τόπο τοῦ χάσματος τῆς γῆς, νά βρῆκανε καί θηρία, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὑπῆρχανε ἀφθονα στά μέρη τῆς Ἑλλάδας, κι' ἀναγκασθῆκανε ν' ἀγωνισθοῦνε σκληρὰ γιά νά τὰ ἐξοντώσουν.

Κι' ἔτσι, παραδῶσανε στοὺς ἀνθρώπους, τό μῦθο τοῦ Πύθωνα, σάν ἀνάμνηση τῶν δοκιμασιῶν τους... (Εἶναι γνωστό, πῶς τό φίδι συμβολίζει τό κακὸ πνεῦμα, ἰδιαίτερα ὅταν εἶναι πολὺ μεγάλο, πού παρασύρει τοὺς ἀνθρώπους στό κακὸ. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀναφέρεται, ὅπως εἶναι γνωστό, ὅτι ἔδωσε στήν Εὐα, νά φαί ἀπὸ τὸν καρπὸ τῆς Γνώσεως τοῦ Καλοῦ καί τοῦ Κακοῦ.

Πολλές φορές, παρουσιάζεται και σαν ιερό έρπετό, πού συμβολίζει τούς θεούς τής ιατρικής και τούτο, γιατί τό δηλητήριό του, σέ μικρές ποσότητες, είναι εύεργετικό, άφου χρησιμοποιεΐται στήν κατασκευή πολλών φαρμάκων. Τό φίδι, έχει και άλλες φιλοσοφικές έννοιες, όπως είναι ό Ούροβόρος όφης κ.ά.). Έτσι περίπου, ό πρώτοι-μυημένοι-άποικοι, έγκατασταθήκανε σ' αυτό τόν τόπο, μετά από τήν αντιμετώπιση τώσων μεγάλων δυσκολιών, και γίνανε ό πρώτοι ιερείς τού ναού τού θεού τού φωτός... Τίς δυσκολίες αυτές, δέ θά μπορούσε ν' αντιμετωπίσει κανείς, άν, πριν, δέν είχε διαβεΐ, ένα ένα, τά σκαλοπάτια πού οδηγούν στήν Ίσχυρή θέληση στήν ψυχική δύναμη και στήν πίστη, γιά τόν ιερό σκοπό τού προορισμού του, και δέν είχε γίνει έκλεκτός μυημένος...

ΙΑ'. ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ, γέννημα, ό Μύθος τού Πύθωνα, πού ίσως νά συμβολίζει και πιθανές άνθρωποθυσίες πού μπορεί νά γίνονταν, σαν προσφορά στή Χθόνια Θεά. Τό συμπέρασμα αυτό βγαίνει, άπ' όσα άποδίδονται, πώς ό 'Απόλλων ειπε, όταν από τόν Κατοπήριον Τόπον ('Αμφισσα) τόξευσε και φόνευσε τόν Πύθωνα, πού πέθαινε άργά μέ τρομερούς πόνους... «Έδω τώρα, θά σήπεις στή γή... Δέ θά ζεις πιά, γιά νά βλάπτεις τούς προσκυνητές μου, όταν θά φέρνουν έκατόμβες στό ιερό μου, αλλά ή μαύρη γή και ό ήλιος, θά σέ άποσυνθέσουν...». Και σημαίνει πώς γιά τήν επικράτηση τού καλού, άπαιτούνται άγώνες και θυσίες και προτερήματα πού αναφέρθηκαν πιό πάνω, και όπως πάντα συμβαίνει, ό χθόνιοι ή όι τού σκότους θεοί, πού όπως είναι γνωστό σέ όλους τούς μυημένους, αντιπροσωπεύουν τά πνεύματα τού κακού, επικρατούν στήν αρχή και ό θεός τού φωτός, πού αναγνωρίζεται σαν τό πνεύμα τού καλού και άγαθού, έπρεπε νά επικρατήσει μετά από επίπονο και σκληρό άγώνα και όχι άνώδυνα... Γιατί ό δρόμος τής άρετής, τού 'Ηρακλή, είναι δυσκολοδιάβατος και μόνο δυνατοί ψυχικά μπορούν νά διαβούν αυτόν και ν' άτενίσουν στό τέρμα του τό καθοδηγητικό φωτόβόλο άστέρα... και ή οικόδόμηση τού ναού τής 'Αρετής, άπαιτεί έπίπονη και σκληρή έργασία γιά τήν τέλεια κατεργασία τών λίθων, και τούτο, γιατί όσο πιό τέλεια είναι ή κατεργασία τους, τόσο πιό καλή σύνδεση θά έχουν μεταξύ τους και τόσο πιό στέρεος και άκλόνητος θά είναι ό ναός πού θά κτισθεί και τόσο πιό άστραφτερό θά είναι τό, από τήν κορυφή του άτενιζόμενο, στήν άνατολή φώς...

Ό θεός τού φωτός και τής άρμονίας, έξόντωσε τόν τρομερό πύθωνα, πού ήτανε έμπόδιο στήν οικόδόμηση τού ναού του, σαν τόν Θησέα πού σκότωσε τόν Μινώταυρο, τόν 'Ηρακλή τή Λερναία

“Υδρα, τόν Ἄη-Γιώργη τό Δράκο καί τόσους ἄλλους ἴδιους συμβολισμούς τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ καλοῦ...

Καί μετά τήν ἐγκατάστασή τους σ’ αὐτό τόν τόπο, τοῦ Κέντρου τῆς Γῆς, οἱ ἐκλεκτοί-μυημένοι-ιερεῖς τοῦ Φοῖβου-Ἀπόλλωνα, ἄρχισαν τή σκληρή καί ἐπίπονη ἐργασία τους καί κτίσανε ναό, ἀφιερωμένο στό θεό τους καί φτιάξανε συμβολισμούς καί δώσανε παραβολικούς μύθους καί, σκέφθηκαν σάν σόφρωνες πού ἦτανε, πώς ἔπρεπε νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ αἰώνια λειτουργία τοῦ μαντείου, γιατί οἱ ἐπιδιώξεις τους δέν ἦτανε δυνατό νά πραγματοποιηθοῦν ἀμέσως, ἀλλά οὔτε καί στό στάδιο τῆς πραγματοποιήσεώς τους, νά διατηρηθοῦνε, χωρίς νά ὑπάρχει διαδοχή. Ἐπρεπε λοιπόν, νά βγοῦν μυημένοι διάδοχοι, ἀλλά... ἀπαραίτητη προϋπόθεση γι’ αὐτό τό σκοπό, ἦταν νά ἰδρυθοῦν καί ἐγκαταστήσουν ἱερά ἄδута μυστήρια... Κι αὐτό ἐγινε... Καί μόνο ἀνώτερα πνεύματα μποροῦν ν’ ἀνακαλύψουν τήν ὑπαρξή τους, γιατί κάθε τους ἴχνος, ἐξαφάνισαν οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς, ἀπό τά βέβηλα βλέμματα, ἀφοῦ ὁμως ἄφισαν τοὺς μύθους καί τοὺς συμβολισμούς τῆ γνωστή γλώσσα τῶν σοφῶν καί μυημένων ὄλων τῶν ἐποχῶν καί ὄλων τῶν τόπων... Καί ἡ ἐπίδοσή τους στήν ἐπιστήμη, ἔπρεπε νά εἶναι, ὅσο θά μπορούσε νά γίνει πιό τέλεια... Ἀπό τό μῦθο τοῦ κέντρου τῆς γῆς, μποροῦμε νά συμπεράνουμε πώς ἡ ἀστρονομία ἦτανε πολύ ἀναπτυγμένη, ἀφοῦ διάλεξαν γιά κάθετο στό ἰσημερινό, τόν διερχόμενο ἀπό τόν ὄμφαλό τῶν Δελφῶν, μεσημβρινό.

Ἄλλά καί ἡ καλλιέργεια τῆς μαντικῆς τέχνης, σέ ὑψηλό ἐπίπεδο, βασιζομένης, πάνω ἀπ’ ὅλα, στήν ψυχική ἐξύψωση τῶν προφητῶν καί τῆς Πυθίας, μέχρι τό σημεῖο τῆς δαισθήσεως πού ἐκδηλωνότανε μέ τοὺς χρησμούς καί μέ σκοπό, τήν καθοδήγηση τῶν ἀνθρώπων σέ εὐγενικούς ἀγῶνες, μᾶς ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ἡ ἐπιστήμη πού διδασκότανε στά ἱερά τῶν Δελφῶν, ἦτανε Ἐπιστήμη, μέ τήν πλατεῖα τῆς λέξεως ἔννοια, σέ πολλούς τομεῖς, σύμφωνα μέ τά ἐπικρατοῦντα στά ἀρχαῖα ἱερά.

ΙΒ΄. Σ’ ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ, οἱ Μύστες τῶν Δελφῶν, ἱδρυσαν τίς Ἀμφικτιονίες πού σάν θεσμός, καθιερώθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ ἱερατείου, στίς ἀρχές μέ θρησκευτικό χαρακτήρα, ἀργότερα καί μέ πολιτικό καί εἶχαν σκοπό, ν’ ἀποτελέσουν δύναμη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, καλλιεργώντας, μέ κάθε θυσία, τήν ἑλληνική ἐνότητα καί εὐρύτερα τήν πανανθρώπινη εἰρήνη...

Κι’ ἔτσι, μέ τό πέρασμα τῶν χρόνων καί μέ τή σκληρή κι’ ἐπίπονη ἐργασία, τῶν μυημένων, τό ἱερό τῶν Δελφῶν, ἐγινε τό πανελλήνιο θρησκευτικό πολιτικό φιλοσοφικό οἰκονομικό κέντρο, μέ παγκόσμια ἀκτινοβόλα ἐπιρροή καί παγκόσμια φήμη, πού κα-

θοδηγοῦσε τούς ἀνθρώπους, ὅσο τοῦτο ἦταν μπορετό, στό δρόμο τῆς ἀρετῆς, τῆς εἰρήνης καί τῆς προκοπῆς...

Γιατί, στόν τόπο τῶν Δελφῶν, ὄχι μόνο, τῆ λατρεία τῶν θεῶν, ὄχι μόνον τήν καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης, μέ τήν πλατειά της ἔννοια, ὄχι μόνον τήν καλλιέργεια τῆς πολιτικῆς ἐνότητος, μέ τίς Ἀμφικτιονίες, οἱ μνημένοι ἐπιδιώκανε ἀλλά συγκεντρῶνανε καί θησαυρούς, σάν ἓνα εἶδος σημερινῆς διαπολιτιακῆς τράπεζας, συγκεντρῶνανε καί καλλιτεχνικά ἔργα, σάν ἓνα εἶδος μουσείου, καλλιεργοῦσαν καί τήν φιλανθρωπία, ὅπως συμπεραίνεται ἀπό τίς ἐπιγραφές τῶν περιπτώσεων ἀπελευθερώσεως δούλων, τίς χαραγμένες στό Πολυγωνικό Τοῖχος, σάν ἀφιέρωση στό Θεό... Κατοχύρωναν καί τήν πνευματική ἰδιοκτησία, μέ τόν τρόπο τῆς ἀφιέρωσεως, διαφόρων γνωμικῶν, τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς...

ΓΓ'. ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΟΥ ΜΑΝΤΕΙΟΥ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ, ἀπό τούς Ἱερεῖς ἐπιστήμονες, εἶχαν ἀνακαλυφθεῖ καί τεχνικές δυνάμεις τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Τό συμπέρασμα τοῦτο βγαίνει ἀπό τήν Ἱστορία πού μᾶς πληροφορεῖ, μέ ποιό τρόπο, ὁ Θεός, προστάτευσε δύο φορές τόν τόπο Του... Τῆ μιᾶ φορά, ἀπό τούς Πέρσες, ὅταν στήν κάθοδο τοῦ Ξέρξη ἀπ' τίς Θερμοπύλες στήν Ἀθήνα, μοῖρα τῶν Περσῶν περνοῦσε ἀπό τούς Δελφούς, δέν μπόρεσε νά καταπατήσῃ τό χῶρο αὐτό, καί τῆ δεύτερη φορά τό 279 π.Χ. ὅταν στίφος βαρβάρων Γαλατῶν, προσπάθησε νά καταπατήσῃ καί συλῆσῃ τό ναό καί μπροστά στούς Ἕλληνες, πού τρέξανε νά ὑποστηρίξουν τό μαντεῖο, ἀλλά καί μπροστά στίς ὑπερφυσικές δυνάμεις (οἱ ἐπιδρομεῖς πέφτανε κεραυνόπληκτοι, μόλις πλησίαζαν) ἀναγκάσθησαν νά τραποῦν σέ φυγή...

Ὅμως ἡ μεγαλύτερη ἀναγνώριση τοῦ ἔργου τοῦ Ἱερατείου τῶν Δελφῶν, εἶναι ἡ ἔλξη πού ἐξασκοῦσε τοῦτο στούς σοφούς. Δέν εἶναι ὑπερβολή ἂν ποῦμε πῶς ὅλοι οἱ σοφοί σχεδόν, εἶχαν ἐπισκεφθεῖ τόν τόπο τοῦτο. Ὁ μέγας, τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας μύστης Πυθαγόρας, πού ἓνας ἀπό τούς κυριότερους σκοπούς του, ἦταν ἡ ἔνωση τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων κρατῶν, μέ τόν τρόπο τῆς διοικήσεως αὐτῶν ἀπό σοφούς-μνημένους, ἐλκύσθηκε ἀπό τό πνεῦμα τῶν ἀμφικτιονίων καί γιά νά ἐξετάσῃ πολύ πιθανά, τήν περίπτωση τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἰδεῶν του, μέσω αὐτῶν (τῶν Ἀμφικτιονίων). Ἴσως πάλι, ὁ ἴδιος μέγας Μύστης, νά ἐλκύσθηκε ἀπό τήν πρόοδο, πού παρουσίαζαν οἱ Δελφοί, στήν προφητεία καί τήν ὁρατικότητα, ἐπειδὴ ἡ μαντεία τῶν μνημένων ἱερέων τοῦ Ναοῦ, τοῦ Φοίβου, βασιζότανε στήν τέχνη τῆς διεισδύσεως στό μέλλον, μέσω τῆς διορατικότητος καί τῆς προφητικῆς ἐκστάσεως, δηλαδή, τῆς δεύτερης ὁράσεως, ἀπό τό ἓνα μέρος

καί στην έπιστήμη του ύπολογισμοῦ του μέλλοντος, σύμφωνα μέ τούς νόμους τῆς παγκόσμιας ἐξελιξέως, ἀπό τό ἄλλο... Ἔτσι, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Μύστης αὐτός, εἶχε γυρίσει ὅλους σχεδόν τούς ναούς καί τά Ἱερά τῆς Ἑλλάδας, μετά ἀπ' τήν ἐπιστροφή του ἀπό τίς πολύχρονες μῆσεις καί περιοδίες του, στην Αἴγυπτο καί τίς ἄλλες χώρες τῆς Ἀνατολῆς, ἦλθε καί στούς Δελφούς καί ἀφιέρωσε ἕνα ὀλόκληρο χρόνο, γιά συνομιλίες μέ τούς ἱερεῖς, διδάσκοντας ἀλλά καί διδασκόμενος, πρὶν νά πάει στην Κρότωνα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας καί ἰδρύσει καί ἐγκαταστήσει τήν περίφημη σχολή του, ἀφοῦ ὅμως, ἄφισε πίσω του, στούς Δελφούς (σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες τοῦ Συρρέ), μιά ἐμπνευσμένη Πυθία, τῆ Θεοκλέα κι' ἕνα ἀνανεωμένο ἱερατεῖο.

ΙΔ'. ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΝΑΟΥ, ὁ Θεοπρῶπος, πρὶν εἰσαχθεῖ, διάβαζε: «Ὅποιος δέν ἔχει τέλεια καθαρὰ τά χέρια του, νά μή πλησιάζει ἐδῶ...». Ἡ φράση αὐτή, εἰδοποιοῦσε, πῶς τά Γήϊνα πάθη, τά Ψεύδη, ἡ Ὑποκρισία, θά πρεπε νά βρίσκονται μακριά ἀπ' τόν τόπο αὐτό... γιατί ἀπ' τήν εἴσοδο κι' ἔπειτα, ἦτανε ὁ χώρος πού θά'πρεπε νά βασιλεύει ἡ θεία ἀλήθεια...

Ἡ σοβαρότητα τῶν χρησμῶν, σάν ἐκείνους πού δόθηκαν στόν Κροῖσο, στούς Ἀθηναίους, γιά τή μάχη τῆς Σαλαμίνας κ.λπ. ἦταν ἀφορμή νά γίνει ὑπερασπιστής τῆς μαντικῆς ἐπιστήμης, ὀλόκληρη ἡ φιλοσοφοῦσα ἀρχαιότητα... Ἀναφέρθηκε πῶς οἱ χρησμοί ἀπευθύνονται σέ ἀξιους νά διεισδύσουν στην ἐσωτερική ἀλήθεια πού περικλείανε οἱ συμβολισμοί τους... Πολ- λές φορές, θά' πρεπε νά γίνουν ἀντιπαραβολές μέ πολύ πῶς παλιούς πού εἶχαν δοθεῖ, σάν ἐκεῖνο στόν Κροῖσο... «Κροῖσος ἀλύν διάβας μεγάλην ἀρχήν καταλύσει» (Ὁ Κροῖσος, τόν Ἄλυν (ποταμός τῆς Μ. Ἀσίας) περνώντας Μεγάλο Βασιλεῖο θά καταστραφεῖ πού θά' πρεπε νά συσχετισθεῖ μέ ἐκεῖνα, πού πρὶν ἀπό πέντε γενιές, τῆς ἴδιας δυναστείας τοῦ Κροῖσου, εἶπε στό Γύγη ἡ Πυθία μαζί μέ ἄλλα... (...ΩΣ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣΙ ΤΙΣΙΣ ΗΞΕΙ ΕΣ ΠΕΜΠΤΟΝ ΑΠΟΓΟΝΟΝ ΓΥΓΕΩ) (Οἱ Ἡρακλειδεῖς, θά πάρουν ἐκδίκηση, στόν πέμπτον ἀπόγονο τοῦ Γύγη)... πού εἶχαν περάσει ἀπαρατήρητα ἀπό τό Γύγη, τούς διαδόχους του καί τούς Λυδούς... Ἀλλά, ἂν ὁ Κροῖσος, εἶχε τήν ἱκανότητα νά διεισδύσει στό βαθύ νόημα καί τό κρυμμένο μυστικό, πού ἡ ἴδια ἡ Πυθία ἀργότερα ἀποκάλυψε, δέ θά ἔδιωχνε καί τό σοφὸ Σόλωνα, ὅταν τοῦ ἔδωσε τή γνωστή ἀπάντηση «ΜΗΔΕΝΑ ΠΡΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΜΑΚΑΡΙΖΕ» ... (Τίποτε πρὶν ἀπ' τό τέλος, μή χαιρεσαι) σέ σχετική ἐρώτηση πού ἔκανε στό σοφὸ Ἀθηναῖο, ἂν τόν θεωροῦσε σάν ἕνα ἀπό τούς πῶς εὐτυχημένους ἀνθρώπους...

Δοθήκανε χρησμοί, σάν τό γνωστό σ' όλους... «**ΗΞΕΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΟΥ ΘΗΗΞΕΙΣ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ**» (Έρθεις έρθεις δέν θά πεθάνεις στόν πόλεμο) πού έπρεπε νά έξηγηθεί, όχι από τήν τελευταία φράση τοῦ θνήξεις έν πολέμω ή ού θνήξεις έν πολέμω, αλλά από τό άπαγορευτικό μέρος τής έσωτερικής αλήθειας του, πού οί σοφοί ιερείς προφήτες έπιθυμοῦσαν: «**ΜΗ ΠΡΟΒΕΙΣ ΣΕ ΠΟΛΕΜΟ**»... Άς αναφερθεί άκόμα, ένα άπόσπασμα χρησμοῦ πού ήτανε, και άκόμα είναι, σέ μερικούς ιστορικούς, αίτια πολλών διχογνωμιών και ... άν ό Θεμιστοκλής δέν είχε τήν όξυδέρκεια νά καταλάβει τό γιατί ή Πυθία άνάφερε τή Σαλαμίνα, όλόκληρη ή ροή τής ιστορίας, μπορεί νά είχε ριζικά αλλάξει: «... **ΤΕΙΧΟΣ ΤΡΙΤΟΓΕΝΕΙ ΞΥΛΙΝΟΝ ΔΙΔΟΙ ΕΥΡΥΟΠΑ ΖΕΥΣ ΜΟΥΝΟΝ ΑΠΟΡΘΗΤΟΝ ΤΕΛΕΣΘΕΙΝ ΤΟ ΔΕ ΤΕΚΝΑ Τ'ΟΝΙΣΣΕΙ. ΜΗΔΕ ΣΥ ΓΙ'ΙΠΠΟΣΥΝΗΝ ΤΕ ΜΕΝΕΙΝ ΚΑΙ ΠΕΖΟΝ ΙΟΝΤΑ. ΠΟΛΛΩΝ ΑΠ'ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΤΡΑΤΟΝ ΗΣΥΧΟΣ, ΑΛΛ' ΑΠΟΧΩΡΕΙΝ. ΝΩΤΟΝ ΕΠΙΣΤΡΕΨΑΣ ΕΤΙ ΤΟΙ ΠΟΤΕ ΚΑΝΤΙΟΣ ΕΣΣΗΙ. Ω ΘΕΙΗΙ ΣΑΛΑΜΙΣ, ΑΠΟΤΕΛΕΙΣ ΔΕ ΣΥ ΤΕΚΝΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ. Η ΠΟΥ ΣΚΙΔΟΝΑΜΕΝΗΣ ΔΗΜΗΤΕΡΟΣ Η ΣΥΝΙΟΥΣΗΣ**»... (Ό μακρυνά βλέποντας Ζεύς, μόνο τό Ξυλινο τείχος, νά μείνει άπόρθητο, χαρίζει, πού θά όφελήσει έσένα και τά τέκνα σου. Έσύ δέ νά μήν περιμένεις ήσυχος τό στράτευμα μέ τό πλῆθος τοῦ ιππικού και τοῦ πεζικού πού έρχεται από τήν ξηρά, αλλά ύποχώρησε στρέφοντας τά νῶτα. Ό θεία Σαλαμίνα, θά χάσεις και σύ παιδιά γυναικῶν ή όταν θά σπειρεται ό καρπός τής Δήμητρας ή όταν θά μαζεῦεται...)

ΙΔ'. Άλλά, οί χρησμοί πού δοθήκανε είναι χιλιάδες σάν και τά μνημεία στοῦς Δελφούς... και πολλοί οί Μῦθοι... και πολλές οί παραδόσεις... κι' έκατομμύρια οί λέξεις πού πρέπει νά... γραφοῦν... Όπως και στήν άρχή αναφέρθηκε, ή προσπάθεια αύτή, άποτελεί μία άύστηρή περιλήψη πού έχει σάν σκοπό τήν έρμηνεία τής δράσεως τοῦ Μαντείου πού θά πρέπει νά θεωρηθεί σάν έπίθεση τοῦ πρώτου λίθου, στήν έρευνα γιά τήν άποκατάσταση τής αλήθειας γιά τό έργο τῶν μνημένων τῶν Δελφῶν και τή δελφική ιδέα... Και τοῦτο, γιατί, οί περισσότεροι άπ' τοῦς έρευνητές, δώσανε έπιφανειακές έξηγήσεις και προκαλέσανε διχογνωμίες... Έτσι, πολλοί παρουσιάζονται σάν λάτρεις τοῦ άρχαίου έλληνικού πνεύματος, έπισκέπτονται, θαυμάζοντας, τά έρείπια τῶν καλλιτεχνημάτων και τή φυσική όμορφιά, αλλά οί ίδιοι, πού παρασύρονται από τήν άμάθεια, είναι και οί πιό επικίνδυνοι κριτές τής δελφικής ιδέας...

ΙΣΤ'. Όμως, **ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥΤΟ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ**, τό μεγαλειό τῶν έκλεκτῶν μνημένων ή άναγνώριση τής νέας θρη-

σκείας τῆς ἀγάπης ἢ ἀνεπιφύλακτη παραίτηση τοῦ ἱερατείου τῶν Δελφῶν, μπροστά στό γιό τοῦ ἀνθρώπου... Ἐάν τά μέλη τοῦ ἱερατείου δέν ἦτανε μνημένοι, θά μπορούσαν ν' ἀρπάξουν τήν εὐκαιρία πού τοὺς δινότανε ἀπ' τόν Ἰουλιανό, γιά νά συγκεντρώσουν πλούτη καί νά διατηρήσουν τήν ἐπιβολή τους στοὺς ἀνθρώπους... Ἀντίθετα, θεωροῦν τό ἔργο τους τετελεσμένο, καί παραγγέλουν στόν Ἰουλιανό, μέ τό στόμα τῆς Πυθίας:

«ΕΙΠΑΤΕ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΧΑΜΑΙ ΠΕΣΕ ΔΑΙΔΑΛΟΣ
ΑΥΛΑ, ΟΥΚΕΤΙ ΦΟΙΒΟΣ ΕΧΕΙ ΚΑΛΥΒΗΝ, ΟΥ ΜΑ-
ΝΤΙΔΑ ΔΑΦΝΗΝ ΟΥ ΠΑΓΑΝ ΛΑΛΕΟΥΣΑΝ, ΑΠΕΣΒΕ-
ΤΟ ΚΑΙ ΛΑΛΟΝ ΥΔΩΡ...»

(Νά πείτε στό Βασιλέα: «Κατέπεσε στή Γῆ τό πολυποίκιλτο ἀνάκτορο· Δέν ἔχει πιά ὁ Φοῖβος Καλύβα –ναό–. Οὔτε ἡ μάντιδα δάφνη, οὔτε ὀμιλοῦσα πηγή. Χάθηκε καί τό νερό πού μιλοῦσε...).

Ἦτανε τό Κύκνιο Ἄσμα τοῦ Μαντείου... Ἦτανε, σά νά ἔλεγε... «Ἐμεῖς, πράξαμε τό καθῆκον μας, ἀπέναντι τῆς ἀνθρωπότητας, ὅσο ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς ἀγάπης, δέν εἶχε ἐνανθρωπισθεῖ... Τώρα ἡ ἀνθρωπότητα βρῖσκει τό δρόμο της, ἅμα πιστέψει σ' Αὐτόν... Κι' ὅμως... Κακόπιστοι ἐρευνητές, γιά νά μετριάσουν τό μεγαλεῖο τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, διακήρυξαν ἀδίστακτα, πῶς ὁ χρησμός αὐτός, δέν δόθηκε ποτέ.... Χρειάζεται ἄλλη κριτική;... Ὅμως, μετά τόν τελευταῖο χρησμό, παραμένει τό ἐρώτημα... «ΠΙΣΤΕΨΕ Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ Σ' ΑΥΤΟΝ;.....» Κι' ἂν θέλουμε νά ἀναβαπτισθοῦμε ψυχικά καί πνευματικά σάν ἄνθρωποι, ἔχουμε καθῆκον σύμφωνα μέ ὅσα ὁ ποιητής–φιλόλογος καί δάσκαλος τῆς ἐλληνικῆς συνειδήσεως Σκεῦος Συριώτης, ἀναφέρει στό Ὁμώνυμο ποίημά του, νά πραγματοποιοῦμε συχνά μιά πνευματική μας... Πορεία στοὺς Δελφούς.

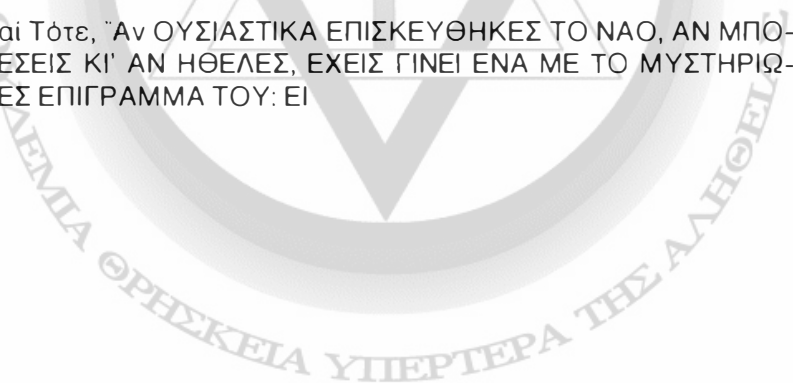
ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΔΕΛΦΟΥΣ

Γυμνή, άνυπόδητη ή ψυχή
 παίρνει τό δρόμο σήμερα
 για τούς Δελφούς σου, Έλλάδα μου!
 Σκυφτό τό πανάρχαιο τό πνεύμα μου
 προσκυνητής στό Ίερό Σου όδεύει,
 για νά διαβάσει πάλι έλληνικό κι' αιώνιο:
 ΕΙ, ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΜΕΛΕΤΑ, ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ.

Στήν παναρχαία Ίερουσαλήμ,
 μέ φρίκη άπ' τήν Πυθία Σου
 ν' ακούσει μου ή ψυχή,
 από Παρθένα πώς Θεός θά γεννηθει
 κι' από' ναν άπιστο λαό θά σταυρωθει.

Κι' είν ιερός ό δρόμος σήμερα
 κι ως λάμπεις μου φώς έκ φωτός,
 θεία μου Μάνα Έλλάδα μου,
 σώμα, ψυχή και πνεύμα μου,
 για τάμα Σου τά φέρνω!...

Και Τότε, "Αν ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΠΙΣΚΕΥΘΗΚΕΣ ΤΟ ΝΑΟ, ΑΝ ΜΠΟΡΕΣΕΙΣ ΚΙ' ΑΝ ΗΘΕΛΕΣ, ΕΧΕΙΣ ΓΙΝΕΙ ΕΝΑ ΜΕ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΣ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ: ΕΙ

ΟΧΙ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΚΟΥΡΑΣΤΙΚΑ ΑΛΛΑ ΛΙΓΑ ΚΑΙ ΣΟΦΑ

Υπό ΑΡΙΣΤ. ΟΙΧΑΛΙΩΤΗ

Τό άνετώτερο πράγμα είναι νά συμφιλιωνόμαστε μέ τίς άδυναμίες μας, μά ή άδυναμία μας αύτή είναι τό πιό δραστικό όξύ ένάντια στην πορεία γι' αύτόγνωση κι' άνώτερα επίπεδα άνέλιξης.

*

Μήν κοιτάξεις ποιός είναι ό πλησίον σου· έρεύνησε πρώτα τόν έαυτό σου. Έτσι θά είσαι σίγουρος πώς θά σου άποκαλυφθει κι ό πλησίον σου, πού τώρα άστοχα έρευνάς.

*

Μή ζηλεύεις, γιατί άδυνατίζεις τήν καλοσύνη σου.

*

Όλα είναι πιό άπλά άπ' ότι τα φανταζόμαστε, και πιό ήμερα. Άς άρχίσουμε νά βλέπουμε και πόσο δίκιο κρύβει μία κακότητα, πόση σωστότητα κάθε άποψη και στάση του άλλου. Άς μή σκληραίνουμε τή σκέψη μας. Αυτό τό λάθος έπιδρά πάνω μας κι άναχαιτίζει τή δική μας πορεία.

*

Όταν φθάσεις στό σημείο νά πονάς τήν άτέλεια του άλλου πού σου έπιτίθεται, νά πονάς αύτόν τόν άλλο κι όχι νά πονάς έσύ, τότε όλα γιά σένα τ' άνυπέμβλητα και τά μυστικά είναι δυνατά κι άποκαλύψιμα.

*

Η άλήθεια δέν είναι λογική, ούτε ή σοφία σκέψη και λόγος.

*

Συγχώρα τόν άλλο. Έτσι ρίχνεις μία νότα άνακούφισης κι' έξιλέωσης γιά ό,τι και σύ, άκούσια ή έκούσια έκανες κακό σ' αύτόν ή κάποιον άλλο.

*

Όταν ή ταπεινοφροσύνη δέν έπηρεάζεται (δέν άντιδρά) άπό τήν έπαρση ή δεικτικότητα του δίπλα σου, τότε μπορείς νά πιστεύεις ότι βαδίζεις τό δρόμο της.

Δέν υπάρχουν πράξεις μεγάλες ἢ μικρές. Ἡ σκέψη πού ἐνήργησε γι' αὐτές, αὐτή τις καθορίζει σάν τέτοιες. Ὑπάρχει ὁμως κάτι μεγάλο καί πού ὀδηγεῖ σέ μεγάλα κι αὐτό εἶναι ἡ «σιγή».

Ποτέ δέν εἶναι ἀργά. Ἰεράρχησε τις ἀτέλειές σου καί ξεκίνα· προσπάθει συνεχῶς μέ τό νοῦ καί μέ τή θέληση καί μὴ βιάζεσαι. Ὅλα τελικά θά ἔρθουν, ὅπως καί ἡ στιγμή ἐκείνη πού μόνη της θ' ἀποζητήσει τήν ὀλοσχερή κάθαρση τοῦ ἑαυτοῦ σου.

Τό βιβλίον τῆς φύσεως εἶναι ἀρκετόν γιά ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος γνωρίζει πῶς νά διαβάζει. Τά βιβλία μόνον νά μᾶς βοηθήσουν μποροῦν, γιά νά φθάσουμε σέ μιᾶ θεωρία. Γι' αὐτό ἡ ἐκλογή τῶν βιβλίων πρέπει νά γίνεται ἀναλόγως τῆς νοημοσύνης τοῦ ἀναγνώστου. Τό μεγάλο μυστικό εἶναι νά γνωρίζει κανεῖς νά κάνει ὀρθή διάκριση. Τότε μπορεῖ νά διδαχθῆ καί ἀπό τό πιό ἀσήμαντο βιβλίό. Ἀλλά μόνη ἡ ἀνάγνωσις δέν ἀρκεῖ. Ἀπαιτεῖται βαθειά μελέτη καί διαλογισμός.

Ε.Π. ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

ΠΟΙΑ ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ;

Υπό Αιδ. Ζάνου Γουγούτα

Σέ πολλά χωριά μας μέ οικοδομικά υλικά από ναούς «ἀρχαίων θεῶν» ἔκτισαν χριστιανικές ἐκκλησίας μέ τήν ἴδιαν ἐπιθυμίαν τῆς πίστες γιά θεϊκή προστασία!

Καί υπάρχουν πολλές πόλεις καί χωριά μέ ὀνόματα ἀρχαίων θεῶν καί πρώτη ἡ Ἀθήνα μας!

Καί τοῦτο μαρτυρεῖ τήν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου γιά προστασία ἀπό τοὺς θεοὺς!

Ἐνῶ ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπεύθυνος διά τας πράξεις του καί γιά τοῦτο θά κληθεῖ στή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ νά ἀπολογηθῆ διά τās πράξεις του ὡς ὑπεύθυνος.

Καί πρέπει νά χριστιανοποιήσωμεν τήν ζωὴν μας μέ ἔργα χριστιανικῆς ἀγάπης καί σύμβουλον τόν τάφον πού μᾶς περιμένει!!!

Καί πρῶτα τήν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ! Ἡ Χριστιανική Ἀγάπη πρέπει νά εἶναι τό ὄξυγόνον τῆς ζωῆς μας!.

Ἀλλέως εἴμεθα καβαλάρηδες ἐπάνω στό λεοντάρι πού θά μᾶς φάει!!!

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΣΦΙΓΓΟΣ (ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ)

Ἡ «Βιβλιοθήκη τῆς Σφιγγός» ἀπ' ὅπου διατίθενται τά βιβλία ἐσωτερικοῦ τοῦ Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ μεταφέρθηκε στήν ὁδὸ ΕΣΤΙΑΣ 13-15 (πάροδος Σεβαστουπόλεως 64 - Ἀμπελόκηποι), Τηλ. 778.3781

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἐταιρία ἐν Ἑλλάδι
Βουκουρεστίου 25, 106 71 Ἀθήνα
Τηλ. 3620.702

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΩΝ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1992

Εἴσοδος Ἐλευθέρα – Βουκουρεστίου 25, ὥρα 8 μ.μ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1992

3	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Ἀντζακας – Κριοναμουρτι
4	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Ὁ Βουδδας – Β
6	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χ. Κατσαρδης – Ἡ ψυχὴ κατα τοὺς Ἀρχαίους Ἑλλη- νές φιλοσόφους
7	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνωστοῦ – Πυθαγόρειες Τελετουργίες (Ἱερό πυρ-καθαρμοί)
10	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχόλια καὶ Ἀνάλυσις ἐπὶ τῶν Ὀμιλιῶν Κριοναμουρτι
11	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Νιρβανα
13	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Γ. Σιβρής – Ἡ Δύναμις τῆς πλάνης καὶ ἡ δύναμις τῆς ἀληθείας – Γ
17	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Ἀντζακας – Κριοναμουρτι
18	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Ἡ Λειτουργία τοῦ Συμπαντος
20	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χ. Καμαρωτάκης – Ἡ Τραπὸς τοῦ Μαθητοῦ – Ε
21	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνωστοῦ – Πυθαγόρειες Τελετουργίες (Ἱε- ρατικὴ λειτουργικὴ – Μυθῆσις)
24	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχόλια καὶ Ἀνάλυσις ἐπὶ τῶν Ὀμιλιῶν Κριοναμουρτι
25	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Θ. Καφετζόπουλος – Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Παράκελλου
27	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Α. Τριανταφυλλόπουλος – Δημιουργία καὶ Ἐξέλιξις τῆς Ψυχῆς – Α

ΜΑΡΤΙΟΣ 1992

2	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Ἀντζακας – Κριοναμουρτι
3	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Θ. Καφετζόπουλος – Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Παράκελλου
5	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Αγγ. Κατούρακη – Το Πουλι τῆς εὐτυχίας
6	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνωστοῦ – Τὰ Ἀπόρρητα τοῦ Ζώντος Πυρός (Οἱ Δύναμις τοῦ εἶναι τροφὴ τῶν Θεῶν)
10	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Ἐπιστολὴς Διδασκάλων
12	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Γ. Σιβρής – Ἡ Δύναμις τῆς Πλάνης καὶ ἡ Δύναμις τῆς Ἀληθείας – Ε
16	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχόλια καὶ Ἀνάλυσις ἐπὶ τῶν Ὀμιλιῶν Κριοναμουρτι
17	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Ἐπιστολὴς Διδασκάλων
18	Τετάρτη	ΚΟΙΝΗ	Βασ. Λεονταρίδης – Σχολές Μαθητείας καὶ Μυστηρίων (Χθές-Σήμερα καὶ Αὔριο) – Α
19	Πέμπτη	ΚΟΙΝΗ	Βασ. Λεονταρίδης – Σχολές Μαθητείας καὶ Μυστηρίων (Χθές-Σήμερα καὶ Αὔριο) – Β
20	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνωστοῦ – Τὰ Μυστικά τῶν Συμβολῶν τῆς Ἀρχαίας Λατρείας
23	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Π. Ἀντζακας – Κριοναμουρτι
24	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Ἐπιστολὴς Διδασκάλων
26	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Α. Τριανταφυλλόπουλος – Δημιουργία καὶ Ἐξέλιξις τῆς Ψυχῆς – Β
30	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχόλια καὶ Ἀνάλυσις ἐπὶ τῶν Ὀμιλιῶν Κριοναμουρτι
31	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Ἐπιστολὴς Διδασκάλων

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ: Ἡ Στοά τοῦ Βόλου «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» θα συνεδριάζει κάθε δευτερο Σάββατο στις παρακατω
ἡμερομηνίες 9/3 καὶ 23/3 μὲ θέμα: « Ἀνάλυσις – Ἐρωτήσεις καὶ Ἀπάνσεις πάνω στο Βιβλίον
ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ τῆς Ε. Π. Μπλαβατοκυ»

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «ΙΛΙΣΟΥ» είναι Βουκουρεστίου 25, α' όροφος, Κωδ. 106 71, είναι ανοικτά κάθε ημέρα από 10.30-1, εκτός Σαββάτου και Κυριακής.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν, αποστέλλετε με ταχυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν εις τήν διεύθυνσιν: «Πολυδεύκην Άντζακα, Βουκουρεστίου 25, α' όροφος Κωδ. 106 71, Άθηνas». Η αποστολή με Τραπεζική έντολή μας δυσκολεύει πολύ.

Κέρκυρα: Άλεξ. Λούβρος
Λαμία: Άντ. Τριανταφύλλου
Λάρισα: Ίσ. Φελλούς
Μυτιλήνη: Γ. Χωριατέλλης
Ξάνθη: Μάριος Κουτσουριδής
Πάτρα: Άθ. Κοντοσάκης
Ρέθυμνο: Άντ. Βιστάκης
Ρόδος: Άντ. Βεργωτής
Σέρραι: Άνέστης Σάββας
Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Δημ. Δημαρέλου
Χανιά: Έμμ. Νοδaráκης
Κύπρος: Θεοφ. Παναγιώτου,
Τ.Κ. 1720, ΛΕΥΚΩΣΙΑ. Τηλ. 474.815

ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

- ΝΑ ΕΜΒΑΣΤΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ ΕΓΚΑΙΡΩΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ
1992: 2.000 Δρχ.
- ΝΑ ΕΓΓΡΑΦΟΥΝ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Καβάλα: Μιχ. Παράσχοι

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»
της Θεοσοφικής Έταιρίας
έν Έλλάδι
Βουκουρεστίου 25-Άθηναι 106 71
Ίδρυτής:
† ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Έκδότης-Διευθυντής:
Πολυδεύκης Άντζακας
Τιμή τεύχους: Δρχ. 400
ΙΑΝ.-ΦΕΒΡ. 1992

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	σελ.
Oswald Wirth: Τά Τεκτονικά Μυστήρια	3
Ίω. Βασιλή: Αί ἐλπίδες καί οί κίνδυνοι τοῦ Πνευματισμοῦ	7
Κ. Μελισσαρόπουλου: Δύο μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως	17
Ι. Ν. Δάμπαση: Ἡ Κρητικὴ Μῦσις	36
Δ. Καλλέργη: Τό Κηρύκειον τοῦ Θεοῦ Ἑρμοῦ	44
Παν. Δ. Ἀναγνώστου: Ἡ 25η Μαρτίου καί οἱ Τέκτονες	46
Παν. Βλαχόπουλου: Ὁ ἠλεκτρισμός καί ἡ Ἀρχαία Σοφία	350
Ἀποσπάσματα ὁμιλιῶν Σ. Νάγου	53
Κ. Γρηγοριάδης: Ὁ ἄνθρωπος	55
Πράξ. Λαΐου: Δελφοί	57
Ἄριστ. Οἰχαλιώτη: Ὅχι πολλά καί κουραστικά ἀλλά λίγα καί σοφά	70
Συνεδριάσεις Στοῶν	73
Μεταξὺ μας	74

Ε. Π. ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

Μιά βαθυστόχαστη μελέτη για τήν έσωτερική
έρμηνεία τῶν Εύαγγελίων καί τόν άποσυμβο-
λισμό τῆς έννοίας τοῦ «ΧΡΙΣΤΟΥ», πού άνατα-
ράζει τά νερά τοῦ στείρου δογματισμοῦ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ
Θεμιστοκλέους 38 – Ἀθήνα 106 78
Τηλ. 363.0824 - 362.9695